

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ZAPOMENUTÝ SVĚT

Mgr. Karel Machyl

Soukromá střední odborná škola Hranice, s.r.o.

Jaselská 832, Hranice

PaedDr. Jaroslav Strnad – externí expert

Ing. Josef Střílka – externí expert

Hranice 2011

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zapomenutý svět

studijní texty

Karel Machyl

Soukromá střední odborná škola Hranice, s.r.o.
Jaselská 832, Hranice

"Tento projekt je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky."

Děkuji všem, kteří mi byli nápomocni při zpracovávání těchto studijních textů. Především děkuji paní Ireně Krškové z Potštátu, která mi poskytla materiály svého manžela Ivana Kršky, z nichž jsem čerpal především v části věnované Potštátsku a velmi mi pomohla také s překlady z němčiny a svými vzpomínkami na život v Potštátě. Mé poděkování patří také pracovníkům MěÚ v Potštátě, zvláště panu Renné Passingerovi za zapůjčení cenných materiálů, publikací a fotografií. Za nezištnou pomoc chci dále poděkovat jmenovitě také Vlastimilu Stískalovi, Jindřichu Machalovi, Veronice Röderové, Vladce Maršálkové, Hedvice Klabačkové, Aleně Cvešperové, Haně Čamborové, její babičce Hermíně Šafářové, Marcelu Robové, Pavlu Dědičkově, Tomáši Rumianovi, Josefu Strílkovi a v neposlední řadě také svému kolegovi panu Jaroslavu Strnadovi, bez jehož cenných rad a zkušeností by texty byly ochuzeny o řadu informací.

Fotografický materiál pochází ze zdrojů uvedených v přehledu, z části také ze soukromého archívu autora, velká část fotografií pak z knihy Bannert, Josef: Heimatbuch Bodensadt und Bodensädter Ländchen. Fulda 1984. Zdrojem fotografií a map byla také všechna tři vydání publikace Machala, Jindřich: Kronika Libavska. Olomouc 2006, Šternberk 2009 a 2010 a publikace Glonek, Jiří: Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá. Společnost přátel Poodří, Ostrava 2007 i soukromé archívy rodáků či pamětníků.

V části věnované jednotlivým obcím Potštátska, jsou uvedeny některé vzpomínky původních německých obyvatel. Mnohdy popisují události a činy na konci a po skončení 2. světové války, kterých se dopouštěla vojska osvoboditelů, političtí komisaři či noví osadníci. Je třeba však připomenout, že zdroje těchto vzpomínek zase „taktně“ mlčí o činech a událostech na začátku a průběhu této strašné války, která přinesla utrpení miliónům lidí bez rozdílu rasy, národností, jazyka či vyznání. Na obou stranách tak docházelo k činům nelidským a odsouzenímhodným, motivovaných zvrácenou ideologií, pomstou a ziskuchtivostí.

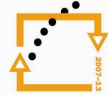
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Potštátské náměstí na počátku 20. století

[archív města Potštát]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Obsah

Úvodní slovo

1. Vymezení oblasti a její stručný popis
2. Libavsko
 - 2.1 Vývoj do roku 1945
 - 2.2 Situace po válce
 - 2.3 Vojenský prostor - život s armádou
 - 2.4 Přehled obcí, jejich historie a současnost
3. Potštátsko – kraj na pomezí
 - 3.1 Vývoj osídlení v širších souvislostech
 - 3.2 Přehled sídel
4. Přírodní a kulturní zajímavosti kraje Potštátska a Libavska
 - 4.1 Kulturní památky a zajímavosti
 - 4.2 Přírodní zajímavosti
5. Turistické trasy a cyklotrasy
 - 5.1 Kraj Libavska
 - 5.2 Kraj Potštátska
6. Sága a pověsti

Závěr

Seznam pramenů, použité literatury, zdroje

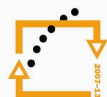
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Stará Voda - chrám svaté Anny a svatého Jakuba Většího – 2011
[archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úvodní slovo

„Zapomenutý svět“, „Kraj, kde lišky dávají dobrou noc“ - slovní spojení, která charakterizují oblast Potštátska a především Libavska již od konce druhé světové války. Kraj, v němž se život lidí, když ne zcela zastavil, tak alespoň důkladně zpřevracel. Region, ve kterém se vztah člověka k přírodě a krajině vyvíjel stovky let, je i dnes, podobně jako v celé druhé polovině dvacátého století, stále pro mnohé jen zapadlým koutem Olomouckého kraje. Přitom nabízí návštěvníkovi kromě přírodních krás, také poznání nahlédnutím do historie, do spolužití národností, do soužití člověka s přírodou.

S Potštátem jsou spjaty počátky mého učitelování po ukončení přírodovědecké fakulty UP v Olomouci. Do ZŠ Potštát jsem v roce 1990 nastupoval jako učitelský elév a začal tak poznávat kraj a jeho obyvatele. Ač pocházím z pouhých dvanáct kilometrů vzdálených Hranic a kraj Potštátska jsem znal již dříve, o jeho historii, lidech a kultuře jsem věděl pramálo. A Libavsko? To byla díky vojenskému prostoru do počátku devadesátých let země turistům zcela zapovězená. Za patnáct let působení jsem měl možnost poznat prostřednictvím kantorské práce, díky svým žákům, mnoho zajímavých lidí, kteří mi svými příběhy významně rozšířili obzor poznání.

Když sovětská armáda v roce 1991 opustila VVP Libavá, navštívil jsem poprvé místa, která ještě před půl stoletím dýchala životem. Je to zvláštní pocit, když stojíte v místech, kde stával kostel, škola, hostinec, selské i měšťanské domy a máte problém nalézt alespoň něco, co by připomínalo. Objevuje se řada otázek. Bylo nutné zcela zlikvidovat 19 obcí? Co vedlo představitele státu k tomu, vzít tisícům lidí jejich domovy? Nešlo vše řešit jinak? Těžko dnes s odstupem téměř šedesáti let soudit. Když jsem červenci 1991 poprvé spatřil chrám ve Staré Vodě, jeho zničený, rozstřílený a ohořelý interiér, stěny popsané nápisy v azbuce, měl jsem hrdlo sevřené a nemohl se sebe vypravit slova. Nechce se věřit tomu, že celou tu devastaci způsobil člověk. Vždy, když prohlížím staré fotografie z Milovan, Varhoště, Jestřabí, Barnova a jiných, říkám si, že to byl obrovský dějinný omyl. Kulturní krajina byla rukou člověka zcela zničena a příroda milosrdně skryla pozůstatky. Nebýt pomníků (Barnov, Čermná, Velká Střelná,...), které rodáci či jejich potomci nechali zbudovat v místech, kde jejich rody hospodařily desítky a stovky let, mnohdy dnes nepoznáte, kde stávaly domy. Vždy se vás však zmocní duch místa a před očima se vám přehrávají scény z pulsujícího každodenního života zmizelých vsí, slyšíte křik dětí vracejících se ze školy, štěkot psů či klapot koňských kopyt.

Potštátsko - region, který měl, viděno z pohledu dnešních obyvatel, více štěstí. Hranice vojenského prostoru jej sice až na výjimky minula, ale původní, převážně německé obyvatelstvo bylo odsunuto a na jejich statky, pole, do jejich domů přišla vlna přistěhovalců s vnitrozemí, kteří se s nelehkým životem v drsném kraji vypořádávali jen s obtížemi. Někteří zase záhy odešli, mnozí z nich to bohužel brali jen jako příležitost zbohatnout. Zůstali jen ti nejvytrvalejší. Sousedství s armádou však přinášelo mnohá omezení. Taková, že i po šedesáti letech se kraj jen těžce nadechuje k rozvoji a samospráva hledá obtížně cesty a možnosti, jak mladé lidi udržet, přilákat rodiny s dětmi a nabídnout jim nejen bydlení, ale i práci a další dnes obvyklé vymoženosti.

Je škoda, že i přes snahu některých orgánů státní správy, samosprávy, samotných obyvatel a nadšených badatelů a obdivovatelů, zůstává tento kraj s jeho nesporným turistickým potenciálem stále mimo povědomí širší veřejnosti. I proto chci v rámci projektu „Více vím, více můžu“ využít nabízenou možnost a přiblížit vám tento neznámý kout

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

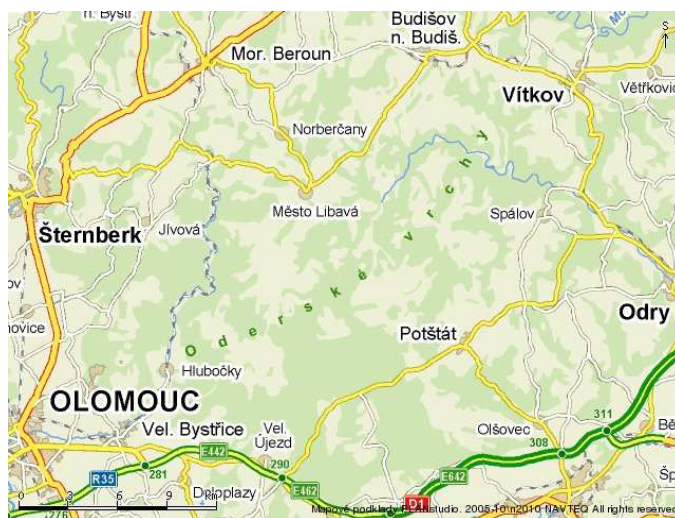

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Oderských vrchů, jeho přírodu, historii, obyvatele a pootevřit tak zase o něco více brány poznání všem, kteří hledají cíle svých cest a mají chuť poznávat a objevovat.

1. Vymezení oblasti a její stručný popis

Region, v němž budeme cestovat nejen současnou přírodou a krajinou, ale i časem, se rozkládá v oblasti Oderských vrchů v jižní části Nízkého Jeseníku. Je šířeji vymezen pomyslnou spojnici mezi obcemi Velký Újezd, Olšovec, Jakubčovice nad Odrou, Vítkov, Budišov nad Budišovkou, Moravský Beroun, Domašov nad Bystřicí, Jívová, Hlubočky, Velká Bystřice a zpět Velký Újezd.

Mapa popisovaného regionu [zdroj: www.mapy.cz]

Jde o kraj s průměrnou nadmořskou výškou cca 530 m.n.m. s nejvyšším bodem Červenou horou (749 m.n.m.) nacházejícím se v severní části regionu a nejnižším bodem u obce Velká Bystřice s nadmořskou výškou asi 250 m.n.m. Rozvodím Baltského a Černého moře je řeka Odra, významný evropský veletok, který pramení pod Fidlovým kopcem nedaleko Kozlova v nadmořské výšce 632 m.n.m. Jedná se o region z hlediska podnebí spíše drsnějšího rázu, kde v zimním období nejsou výjimkou kruté mrazy a velké množství sněhu, který přetrvává často až do jarních měsíců. Z hlediska geologického je tvořen silně vrásněnými kulmskými horninami s významným zastoupením břidlic, drob a slepenců. Krajina má převážně charakter náhorní plošiny oddělené okrajovými zlomovými prahy od sousedních bioregionů. Kromě severozápadního směru z ní stékají vodní toky, které na okrajích plošiny tvoří hluboce zařezaná skalnatá údolí – např. Potštátské skalní město. V minulosti se v některých místech těžila olověná ruda (obec Barnov – Olověná), v menší míře i stříbro a jsou zaznamenány dokonce i pokusy o rýžování zlata. Fungovala zde řada větrných a vodních mlýnů, pil zpracovávajících dřevo z lesů, ale i manufaktura na tavení skla (Skelná huť u Boškova). Obyvatelstvo se živilo málo výnosným zemědělstvím, chovem dobytka, pěstováním lnu i zpracováním břidlice a hornictvím.

V minulosti chudobný zemědělský kraj je dnes s větší částí zalesněn, bývalá pole a meze postupně zarůstají nálety listnatých stromů, oblasti sousedící s VÚ Libavá (Potštátsko) jsou využívány pro zemědělskou výrobu píce a okopanin a pastevní způsob hospodaření. Díky vojenskému využívání vojenského prostoru jsou dnes plochy sloužící jako cvičiště

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

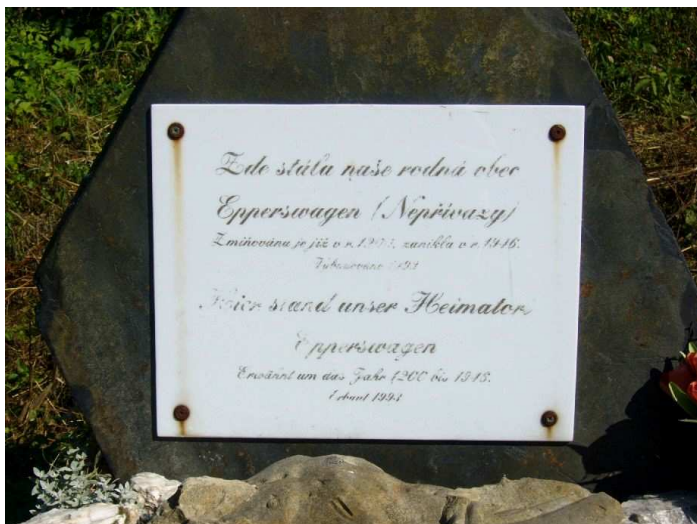
poškozeny, většina území VÚ je však zásluhou šedesátileté izolace rájem mnoha druhů fauny i flóry. Výskyt některých je natolik významný, že se stal důvodem pro vyhlášení různých stupňů ochrany jednotlivých území či lokalit.

V oblasti je mnoho významných lokalit jak z hlediska přírodovědného, tak kulturně historického. Z těch přírodovědných to jsou např. ptačí oblast Libavá, přírodní rezervace Smolenská luka, Potštátské skalní město, hornické štoly nedaleko Boňkova či ve Velké Střelné. Kulturními centry oblasti byly do konce druhé světové války především Město Libavá, Potštát, Stará Voda či Velká Střelná. Z nich má však reálnou šanci na dřívější věhlas navázat snad jen město Potštát.

2. Libavsko

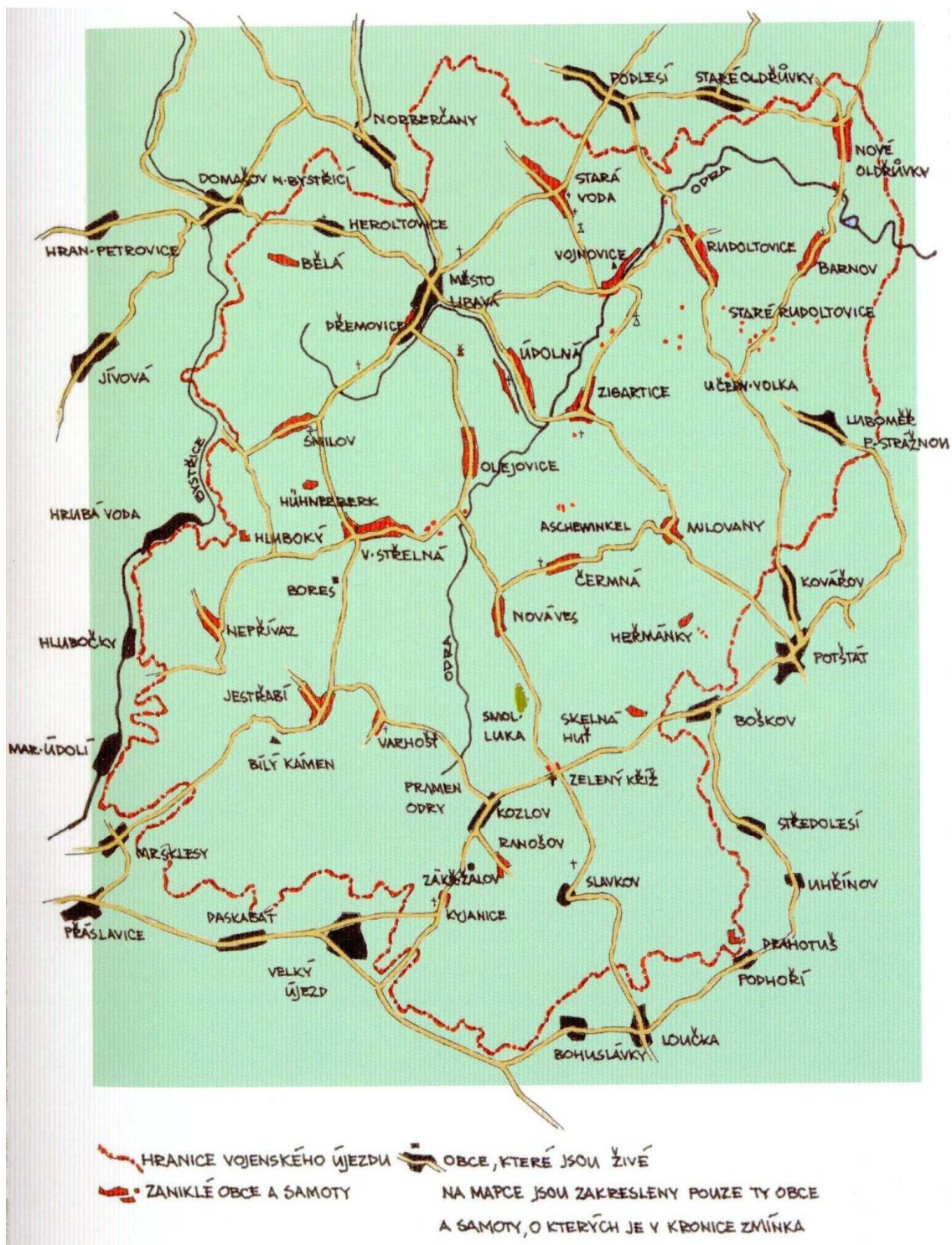
Oblastí označovanou jako Libavsko se označuje v současnosti území tvořené převážně vojenským prostorem, dnes Vojenským újezdem Libavá. V následujícím textu bude pojednáváno o 24 sídelních útvech, dnes již bohužel zaniklých. Kromě Města Libavá se jedná o obce Barnov, Bělá, Čermná, Heroltovice, Heřmánky, Jestřabí, Keprtovice, Kozlov, Luboměř pod Strážnou, Milovany, Nepřívaz, Nová Ves nad Odrou, Nové Oldřůvky, Olejovice, Ranošov, Rudoltovice, Slavkov, Smilov, Stará Voda, Varhošť, Velká Střelná, Vojnovice, Zigartice. Jde o region, v němž je pohyb osob omezen a jejich činnost regulována. Ne vždy tomu však bylo takto. Až do roku 1945 pulsovaly tyto obce bohatým kulturním životem a žilo v nich více než 12 000 obyvatel, až na výjimky německé národnosti. S příchodem nové moci se však situace začala měnit v souvislosti s příchodem prvních nových osídlenců z vnitrozemí. Zlomovým rokem pro vývoj regionu se však stal rok 1946, kdy došlo k vysídlení německého obyvatelstva. Noví přistěhovalci se ovšem dlouho ze svých nových majetků netěšili. Zřízením Vojenského výcvikového tábora Moravský Beroun byl vyřknut ortel i nad novoosídlenci. Osadníci byli nuceni se vystěhovat a domy v obcích byly postupně bourány a materiál rozprodáván. Z 24 obcí zůstalo do dnešních dnů zachováno pouze 5 z nich a to Město Libavá, Heroltovice, Slavkov, Kozlov a Luboměř pod Strážnou.

Je třeba však zdůraznit, že vzhled těchto sídel, jakož i počet obyvatel doznal značných změn. S odsunem německých obyvatel a divokým poválečným obdobím odešly i vzpomínky, staré fotografie a dokumenty. Jen těžko se dnes hledají i hmatatelnější pozůstatky zaniklých sídel.

Připomínka existence obce [16]

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Mapa VÚ Libavá z roku 2006 [3; str. 137]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2.1 Vývoj do roku 1945

První známky osídlení oblasti sahají sice až do prehistorické doby (nálezy kamenné sekery a kamenného mlátu), ale písemné zmínky o existenci sídel jsou datovány z počátku 12. století, kdy je v latinsky psaných listinách zmiňována obec Vargosci – Varhošť. O větší zalidnění oblasti se zasloužila až německá kolonizace z poloviny 13. století iniciovaná premonstrátským klášteřem Hradisko v Olomouci. Ten měl v mocenském boji o právo kolonizovat území pokryté lesem s názvem Střelná dva vážné konkurenty a to v olomouckém biskupství a šlechtickém rodě Šternberků. Klášteř Hradisko také vděčí za vznik pravděpodobně druhá nejstarší osada v oblasti a to Velká Střelná, jejíž vznik je datován již do první poloviny 13. století. Spory o Střelenský les se vyřešily ve druhé polovině 13. století a výsledkem první velké vlny kolonizace bylo zakládání osad jako je dnešní Město Libavá, Stará Voda, snad Bělá a ke konci 13. století také Čermná. Na kolonizační činnost klášterního Hradiska navazuje koncem 13. století olomoucké biskupství a kapitula především v osobě samotného kanovníka kapituly Dětricha z Fulštejna a jeho bratra Jindřicha. Oba měli v prvních dvou desetiletích 14. století významný podíl na zakládání nových osad.

Ve 14. století nabírá kolonizace největší intenzity. Již z poloviny století je doložena existence celé řady sídel jako Varhošť, Velká Střelná, Město Libavá, Čermná, Stará Voda, Dřemovice, Heroltovice, Norberčany, Smilov. Impulzem k sílící kolonizaci byly v té době nálezy nerostných surovin – vznik Barnova či Rudoltovic. Koncem 14. století již na Libavsku existuje osmnáct sídel. V průběhu 15. století vznikly další osady jako Nové Oldřůvky, Olejovice, Keprtovice, Vojnovice. Nejmladší obcí je tak pravděpodobně Nová Ves nad Odrou, jejíž vznik je datován rokem 1570.

Kolonisté přicházeli do oblasti nejen z Německa (Saska, Švábska), Rakouska (Salzburško), ale i ze severněji položených území Slezska. Slabě zastoupený slovanský živel byl v průběhu staletí prakticky zcela překryt německy mluvícím obyvatelstvem. Celý proces kolonizace provázely často i neúspěchy, kdy vlivem nepříznivých přírodních podmínek, nemocí, špatným hospodařením i vlivem válečných událostí mnoho osad zaniklo, aby pak později byly třeba obnoveny (případ Varhoště či Ranošova). Jiné zanikly definitivně, např. Hermanštat u Varhoště. Kromě obecně známých sídel vznikaly, zvláště později i různé samoty, jako např. Lieselsberg nebo Ascherwinkel. Osud všech byl neodmyslitelně spjat s osudy jednotlivých vlastníků – klášterů, biskupství, šlechtických rodů a jejich panství.

Původní vrchnostenská správa byla po revolučním roce 1848 nahrazena správou založenou na politických a soudních okresech. Obce spadaly dle své polohy pod okresní hejtmanství (politický okres) v Hranicích, ve Šternberku, v Olomouci a v Moravském Berouně. Tato jejich příslušnost se měnila a střídala podle ekonomických zájmů a politických rozhodnutí. V období 1909 až 1949 s výjimkou let 1938 až 1945 patřilo do politického okresu Moravský Beroun celkem 16 obcí (Město Libavá, Barnov, Čermná, Heroltovice, Keprtovice, Luboměř pod Strážnou, Milovany, Nová Ves nad Odrou, Nové Oldřůvky, Olejovice, Rudoltovice, Smilov, Stará Voda, Velká Střelná, Vojnovice a Zigartice), do politického okresu Hranice 4 obce (Heřmánky, Slavkov, Kozlov, Ranošov), do politického okresu Olomouc-venkov 3 obce (Jestřábí, Nepřívaz, Varhošť) a jedna obec (Bělá) do politického okresu Šternberk. Kulturním a ekonomickým centrem oblasti bylo bezesporu Město Libavá s 2 113 obyvateli žijícími v celkem 359 domech. V popisovaném období bylo město sídlem okresního soudu, fungovala zde celá řada podniků a živností (pivovar, továrna Hallwachs na výrobu hedvábných stuh, jatka, cihelna, pily, mlýny, šterkovna), vyráběly se zde dřevěné hračky, likéry, sodová voda, cementové zboží, umělá hnojiva. Ve městě fungovala řada hostinců, obchodů, kino, nemocnice, školy, dvě spořitelny, dvě záložny, koupaliště, městská

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

knihovna atd. Mezi větší centra lze počítat i Velkou Střelnou (1927 obyvatel) a Rudoltovice (1063 obyvatel). Ne velikostí, ale významem patří do této skupiny určitě Stará Voda. Významné poutní místo s chrámem sv. Anny a sv. Jakuba Většího poskytovalo v piaristické koleji zdejšího kláštera vzdělání celé řadě významných osobností vědeckého i duchovního života, z nichž asi nejznámější je Jan Evangelista Purkyně. [zdroj: Glonek, Jiří: Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá, Ostrava 2007].

První světová válka v letech 1914 až 1918 zasáhla i obce Oderských vrchů. Všechny utrpěly jednak ztráty materiální – válečné půjčky, ale i ztráty na lidských životech. Stovky mužů padly na frontách světové války a obce jen těžko zacelovaly tyto rány. Prakticky v každé obci vyrostly pomníky vyjadřující úctu a vděk padlým.

Významné změny politického uspořádání v Evropě po první světové válce se nevyhnuly ani tomuto kraji. Vznikem Československé republiky 28. října 1918 se dostalo více než 12 000 zdejších obyvatel do role národnostní menšiny. V této souvislosti chci připomenout, že celkově bylo do nového státního útvaru začleněno 3,3 milionu Němců, 2,3 milionů Slováků, 690 tisíc Maďarů, 550 tisíc Rusínů a 80 tisíc Poláků a jiných národností. Ti všichni se museli vyrovnat s politickými, hospodářskými a sociálními změnami. Zvláště početné německé etnikum se nerado smiřovalo se ztrátou vedoucí pozice ve většině oblastí politického i hospodářského života. Protesty, demonstrace a snahy o vyjmutí těchto území z Československa byly rázně utnuty obsazením daných oblastí československou armádou a definitivně pak 10. září 1919 smlouvou ze Saint Germain, která potvrdila hranice nového státu. Pozice ve státní správě byly posilovány postupně Čechy, kteří měli zaručit bezproblémové fungování většiny úřadů a institucí.

Z hlediska hospodářského se jednalo o kraj orientovaný především na zemědělskou výrobu. Většina obyvatel se živila málo výnosným zemědělstvím, kdy většího významu dosáhl především chov dobytka, za jehož nákupem směřovali do horského kraje řezníci a sedláci z okolních vesnic a měst. Velkým handicapem kraje byla v době první republiky absence železnice. Jediná trať, která se území dotýkala, byla představována železniční zastávkou ve Smilově. Ta také sloužila jako překladiště surovin, výrobků a materiálu, který do oblasti nebo z ní ven směřoval. Část obyvatelstva se živila zpracováním dřeva na otop nebo pro stavební účely, část pracovala v podnicích zabývajících se těžbou a zpracováním nerostných surovin, zvláště břidlice (Velká Střelná, Barnov, Rudoltovice). Těžba velmi kvalitní pokrývačské břidlice dosáhla svého vrcholu v období 1. světové války, kdy např. lomy ve Velké Střelné zaměstnávaly 500 dělníků. Postupně však docházelo k útlumu a po druhé světové válce již došlo k definitivnímu zastavení veškeré těžební činnosti. Snahy o obnovení těžby kvalitní suroviny byly však i v 90. letech 20. století, přítrž jim však udělala armáda a rozhodnutí vlády.

Kromě Města Libavá, které poskytovalo svými podniky, živnostmi a institucemi pracovní příležitosti stovkám lidí, hrála významnou roli v zaměstnávání zdejších obyvatel firma Moravia v Hlubočkách a Mariánském údolí, v níž nacházeli práci lidé především z vesnic na jihozápadě oblasti (Nepřívaz, Jestřabí, Smilov, Heroltovice, Velká Střelná).

Silniční síť tvořily komunikace spojující významná hospodářská centra v okolí, jako Olomouc, Město Libavá, Moravský Beroun, Budišov nad Budišovkou, Hranice, Potštát, Lipník nad Bečvou. Přestože hlavními dopravními prostředky byly stále koňské povozy, rozvíjela se i automobilová doprava a dokonce i autobusová. Jak uvádí J. Glonek ve své knize Zapomenuté obce VÚ Libavá, mělo již v roce 1928 Město Libavá pravidelné autobusové spojení s okolím a to čtyřikrát denně. Podobně fungovala již v tomto roce autobusová linka spojující Čermnou, Novou Ves nad Odrou a Velkou Střelnou s železniční zastávkou Smilov. I na dalších autobusových spojeních měli zájem především místní obchodníci a podnikatelé,

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

kteří v sílícím proudu turistů a rekreatů směřujících za čerstvým vzduchem, klidem a odpočinkem viděli zdroj příjmů.

Velká hospodářská krize 30. let, která zasáhla i Československo, se zdejšího kraje nedotkla tak výrazně, jako zbytku republiky. Lidé zvyklí bojovat každodenně s přírodou o obživu, trénování dlouhými zimami, kdy byli po mnoho dní často odřezáni od okolí, si dokázali to potřebné vypěstovat či vychovat. Omezení pracovních příležitostí a s tím souvisejících finančních prostředků však i z tohoto kraje vyhnalo mnoho lidí za prací do ekonomicky silnějších regionů republiky, např. Ostravska, ale i do ciziny.

Velmi bohatý byl však kulturní život. Celá řada spolků organizovala každoročně celou řadu oslav spojených většinou s tancem, hudbou a zábavou. Neaktivnější v této oblasti byli pravděpodobně dobrovolní hasiči působící prakticky v každé obci. Kromě nich to byli zájmové spolky (sportovní, divadelní, radioamatérské), náboženské, hospodářské (elektrifikační, dobytkařské) a další. Ve 30. letech působilo na Libavsku více než 40 různých spolků, z čehož v samotném Městě Libavá třicet. Kulturními centry byly v obcích kromě škol také hostince (zázemí divadelních ochotníků, schůze politických stran) a především kostely. Církev měla na život lidí značný vliv. Desítek poutí a procesí se každoročně účastnily tisíce lidí. Prim v tomto směru hrálo určitě poutní místo Stará Voda, kam směřovali poutníci z celé Moravy. Velkými událostmi v obcích bývalo svěcení zvonů, hasičských stříkaček, odhalování pomníků, oslavy různých výročí, zemědělské slavnosti atd.

V oblasti politického života zemědělsky orientovaného kraje hrály vůdčí roli ve 30. letech především němečtí agráři (Svaz zemědělců – Bund der Landwirte – BdL), Německá křesťansko – sociální strana lidová DCSV a Němečtí sociální demokraté DSAP. Jistou sudetskou variantu nacismu představovaly strany DNSAP a DNP, které však měly určitý politický vliv snad jen v Kozlově a Ranošově, a které se v roce 1933 samy rozpustily, aby předešly zákazu činnosti. Není bez zajímavosti, že i v tomto kraji obydleného téměř ze sta procent německým obyvatelstvem, měla ne nevýznamný politický vliv i KSČ. Své příznivce a členy měla hlavně ve Velké Střelné, zvláště mezi dělníky zdejších dolů.

Nacionalisté využívající hospodářské krize, propouštění, krachu podniků a zveličující národnostní útlak, získávali stále větší podporu, což se projevilo v parlamentních volbách v květnu v roce 1935 v celé republice, kdy Henleinova Sudetendeutsche Partei - SdP získala 1 249 530 hlasů (volilo ji 62-63 % německých voličů) a stala se nejsilnější politickou stranou v tehdejší ČSR. V této souvislosti je zajímavý také fakt, že zatímco SdP s téměř 1,25 miliony hlasů získala 67 mandátů, druhá v pořadí Republikánská strana (Čeští agráři) s 1,18 miliony hlasů o mandát více, tedy 68. Do volebního řádu byla totiž zavedena klausule, že na územích s převažujícím českým etnikem je pro získání mandátu třeba méně hlasů, než na území s etnikem většinově německým. Výsledky parlamentních voleb ve 24 obcích Libavska v roce 1929 a v roce 1935 ukazuje následující tabulka, z níž je patrný ústup tradičních politických stran:

Politická strana	Počet voličů (celkem 6 620)	Počet voličů (celkem 7 061)
	1929	1935
BdL	2 870	1 739
DCSV	1 726	845
KSČ	670	515
DSAP	606	572
DNSAP	404	-
DNP	245	-
SdP	-	3 191

Výsledky parlamentních voleb na Libavsku
v roce 1929 a 1935 [4; str. 23,24]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

SdP zvítězila v 18 pojednávaných obcích z 24, přičemž nejlepších volebních výsledků dosáhla v Ranošově (77%), Vojnovicích (78,3%) a Heřmánkách (85%), zcela propadla v Nových Oldřůvkách (11%) nebo Heroltovicích (16,9%). Přesto, že SdP nabírala od roku 1933 na síle, neznamená to, že by se německé obyvatelstvo beze zbytku ztotožňovalo s její politikou. Proti její ideologii zvláště ostře vystupovali především komunisté, kteří častokrát přispěli k rozbití jejich mítinků a schůzí. Značný vliv si také stále udržovala BdL.

V každodenním nelehkém životě obyvatel také nebylo příliš prostoru na politikaření. Příslušníci obou etnik, německého na Libavsku a Potštátsku a toho českého z „nížin“, mezi sebou čile obchodovali, bavili se na společných zábavách, uzavírali dokonce smíšená manželství.

Osudových změn začal nabírat vývoj především v souvislosti se stále sílící nacistickou propagandou a válečnými ambicemi Německa. Straně SdP Konráda Henleina rostla členská základna a to i díky psychologickému nátlaku na příslušníky tradičních stran, kteří mu často podléhali. Jak rostla odvaha nacionalistů, docházelo k demonstracím, nepokojům a potyčkám, které muselo často řešit četnictvo i československá armáda. Ordneři dokonce i se zbraní v ruce vystupovali proti československé státní moci. Jako příklad může sloužit přepadení četnické stanice, pošty a telegrafní ústředny dne 22. září 1938 v Rudoltovicích. Zásahy četnictva i armády přinášely v některých případech i oběti na životech. Tragicky skončil zásah v Barnově dne 27. září, když se mužští příslušníci rodiny Tenglerů postavili na odpor oddílu armády při domovní prohlídce. Výsledkem byli dva mrtví a jeden zraněný.

Všeobecná mobilizace vyhlášená 23. září 1938 se logicky týkala i německých obyvatel, kteří se ji pochopitelně vyhýbali. Ukrývali se v obcích i okolních lesích, kde se i sdružovali do oddílů vyzbrojených nejčastěji loveckými puškami. Nejznámější takovou skupinou v oblasti Libavska byly dobře organizované tzv. Zelené kádry z Jestřabí.

Vyhrocení celé situace zabránilo až na základě nechvalně známé Mnichovské dohody ze dne 29. a 30. září 1938 odstoupení pohraničních oblastí ve prospěch Německa, Polska a Maďarska. To se týkalo i území Libavska. Mnichov se ale stal pohromou pro antifašisty, kteří proto v mnoha případech raději odcházeli se stahující se československou armádou a českými příslušníky správního aparátu republiky. S nimi odcházeli z obcí i čeští kněží, případně Židé (několik rodin z Města Libavá). Vojska Wehrmachtu byla v prvních říjnových dnech nadšeně vítána ve všech obcích Libavska. Do čela Říšské župy Sudety byl již 1. října Hitlerem jmenován Konrád Henlein, jehož SdP se postupně transformovala do NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei).

Prvotní euforii a nadšení však záhy nahradilo vystřízlivění. Přes nově vzniklou hranici vázl odbyt zemědělských produktů, komplikace nastaly také se zásobováním, některé obce trpěly absencí kněží. Nelibě nesli obyvatelé také tzv. glajchšaltaci znamenající rušení a redukci většiny spolků. Novou vlnu nadšení znamenal až rychlý a snadný postup německých armád v prvních měsících války vyvolávající v lidech očekávání jejího brzkého konce.

První neúspěchy na východní frontě však tuto vidinu brzy rozptýlily. Navíc zavedení potravinových lístků, odváděcí povinnosti z produkce u zemědělců a všeobecný nedostatek vedlo k nespokojenosti a kritickému pohledu na celou ideologii. V té souvislosti sílil vliv katolické církve, což nelibě nesli vedoucí představitelé NSDAP. Zásahy Gestapa proti kněžím a antifašistům byly stále častější a brutálnější. K církvi se obyvatelstvo ještě více přimklo zvláště po stalingradské bitvě, která znamenala obrat v celé válce. Nedostatek mužské

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

populace se projevoval negativně především při polních pracích a situaci nepomohli příliš zlepšit ani váleční zajatci.

Přímo se válečné události začaly dotýkat Libavska od roku 1944. V té době totiž docházelo nad oblastí k přeletům spojeneckých bombardérů, kdy zbloudilé bomby způsobily občas materiální škody, třeba ve Staré Vodě nebo v Zigarticích. Známy je také případ amerického bombardéru sestřeleného po leteckém souboji u Milovan v červenci 1944.

Nervozitě a obavám obyvatel nepřidaly ani pochody smrti válečných zajatců a vězňů koncentračních táborů, např. pochod procházející v lednu 1945 Kozlovem a mířící do Olomouce. Také výpovědi německých uprchlíků a dezertérů o chování rudoarmějců k lepší náladě obyvatel nepřispěly. Blížící se frontu jasně signalizovaly ustupující oddíly německého Wehrmachtu, které si ke smůle civilního obyvatelstva budovaly obranná postavení v jednotlivých obcích a zvláště pak v Městě Libavá. Postup Rudé armády byl ale nezadržitelný. Město Libavá kapitulovalo 8. května až po čtyřech dnech tvrdých bojů, které si vyžádaly 200 mrtvých. Tam, kde docházelo k většímu odporu, se rudoarmějci dopouštěli krutého násilí nejen na zajatých vojácích ale i na civilistech. Docházelo k bitím, znásilňování, krádežím, stavy hospodářských zvířat byly zdecimovány.

Válečná mašinérie Třetí říše znamenala pro Libavsko kromě materiálních ztrát více než 1000 padlých. Zbraně utichly a nad celým krajem se rozprostřel mrak strachu a obav z budoucnosti.

2.2 Situace po válce

Do obcí byli již v průběhu května 1945 dosazováni čeští komisaři vytvářející místní správní tříčlenné komise MKS. V rámci „očistění“ oblasti byli do internačních táborů v Olomouci, Hranicích, Moravském Berouně odváděni příslušníci nacistických složek, ale v této hektické a nepřehledné době také obyčejní lidé. V táborech panovaly často nelidské podmínky, mnoho osob v nich zemřelo na následky zranění, nemocí nebo i hladu. Ti, co se po týdnech vraceli zpět do svých domovů, našli je mnohokrát obsazené novými osídlenci a byli tak nuceni přebývat v nuzných podmínkách stodol či výminků. Část Němců byla nasazována na práce v okolí – na polích, k odstraňování škod, část ale i na Ostravsko do dolů. Na základě dekretu č. 33/1945 ze 2. srpna bylo Němcům odejmuto československé státní občanství, což znamenalo, že nedisponovaly občanskými právy. To sebou neslo celou řadu omezení. Pokud chtěli navštívit sousední obec, musel jim povolení vydat komisař, nesměli jezdit vlakem, museli odevzdat kola, šicí i psací stroje, hudební nástroje, rozhlasové přijímače. Diskriminace se týkala také zásobování, pracovní povinnosti, srážek ze mzdy apod. V obcích docházelo k rozkrádání majetku nejen novými osídlenci, ale i sousedy z okolních regionů, na což si stěžovali i samotní komisaři, kteří se však samotní na těchto praktikách často podíleli.

Stále mnoho obyvatel ovšem uchovávalo jiskřičku naděje, že stav je pouze přechodný, že se věci urovnají a oni se budou moci vrátit na své majetky. Koncem roku 1945 však již bylo ústředními orgány jasně deklarováno, že německé obyvatelstvo bude odsunuto. Celý proces měl stanovená pravidla, která sama o sobě byla z dnešního pohledu diskutabilní, ve skutečnosti však i ona byla obcházena a porušována. Samotný odsun z Libavska proběhl v několika transpotech především od jara do podzimu roku 1946, zbytek na jaře 1947 a týkal se téměř 12 000 osob. Po obdržení výměru o odsunu byli Němci povinni se většinou do 48 hodin shromáždit na předem určeném místě v obci se zavazadlem nepřesahujícím zpravidla 40-50 kg. Odtud byli eskortováni nejvíce pěšky do mezistanic v Budišově nad Budišovkou, Městě Libavá a dále do sběrných táborů, nejčastěji v Olomouci, Moravském Berouně ,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ale i v Hranicích. Zde byli po prohlídkách zavazadel, z nichž jim byly zcizeny většinou všechny cenné věci, nakládání po třiceti osobách do uzavřených vagónů s minimálními hygienickými prostředky. Transporty směřovaly jak do západní, tak i východní okupační zóny Německa, kam byli tito lidé umísťováni do obcí k nelibosti místních a byli nuceni začít prakticky od nuly.

Jen hrstka starousedlíků či prověřených antifašistů mohla zůstat a společně s novými osídlenci začít spravovat hospodářství a válkou zdecimované obce. Že k tomu nedostanou příležitost, ukázaly záhy věci příští. Kraj začala obestírat mlha zániku.

2.3 Vojenský prostor – život s armádou

Rozhodnutím vlády československé republiky ze dne 17.9.1946 byl dnem 1.10. téhož roku zřízen Vojenský výcvikový tábor Moravský Beroun, který vznikl jako alternativa původně plánovanému VVT Praděd. Již v polovině října téhož roku bylo ustanoveno velitelství tohoto tábora ve Městě Libavá. Bylo do něj začleněno celkem 24 obcí. Z politického okresu Moravský Beroun to bylo 16 obcí: Barnov (Olověná), Čermná, Heroltovice, Keprtovice (Údolná), Luboměř pod Strážnou, Město Libavá, Milovany, Nová Ves nad Odrou, Nové Oldřůvky, Olejovice, Rudoltovice, Smilov, Stará Voda, Velká Střelná, Vojnovice, Zigartice (Mastník), z politického okresu Šternberk 1 obec: Bělá, z politického okresu Hranice 4 obce: Heřmánky, Kozlov, Ranošov, Slavkov, z politického okresu Olomouc pak 3 obce: Jestřábí, Nepřívaz, Varhošť. [6] K těmto obcím je třeba připočítat ještě osady a samoty, jako např. Lieselsberg (Eliščino), U Zeleného kříže, Kyjanice, Skelná huť, Ascherwinkel aj.

I v průběhu roku 1946 do kraje mířili noví osídlenci. Setkávali se s německými vlastníky, kteří však zbavení občanských práv, museli často jen přihlížet devastaci jejich majetku a pracovat pro osídlece na svých polích, starat se o dobytek ve vlastních stájích. V obcích, kde byla zavedena výhradně česká správa, čekali dosazení komisaři na nové osadníky velmi netrpělivě. Německé obyvatelstvo bylo z většiny odsunuto do podzimu 1946 a na polích zůstávala úroda, kterou bylo třeba sklídit. Novoosídlece však představovali většinou nemajetné chudší vrstvy neznalé hospodaření, jejichž cílem bylo v některých případech jen osobní obohacení. Ne výjimečným problémem byl také alkoholismus. Motivace k opravám a plánování budoucnosti na nově nabytých majetcích byla vzhledem k rozhodnutí o zřízení vojenského prostoru minimální.

Předmětem jednání na ONV v Moravském Berouně dne 24.9.1946 bylo přesídlení zbylé hrstky německých starousedlíků, kteří mohli zůstat a také nových přistěhovalců. Jak uvádí J.Machala ve své Kronice Libavska, týkalo se přesídlení 3 383 lidí, kteří putovali do okresů Bruntál, Krnov, Opava a Frývaldov (Jeseník), ale i Lanškroun, kde jim byly přidělovány volné usedlosti, zásoby a zvířectvo. Přednostní právo na výběr měli vzhledem k nutnosti obnovy hospodářství zemědělci a živnostníci. Samotné přesídlování, které měla v kompetenci vojenská správa, se potýkalo s mnoha problémy. Kromě počasí to byl nedostatek vozidel, rabování a dokonce i sabotáže. Lidé si stěžovali, že kvůli zdržení přijdou v nových oblastech o nejkvalitnější pozemky a domy. Proces vysídlování měl skončit do 15.května 1952.

Po vleklých jednáních na nejvyšších úrovních v Praze, na ONV v Moravském Berouně, Olomouci a v Hranicích, na MNV v Potštátě a Boškově i v jednotlivých dotčených obcích, o předání a převzetí živého i mrtvého inventáře, táhnoucích se téměř dva roky, bylo dne 10.12.1947 osídlovacím úřadem v Praze rozhodnuto, že veškerý majetek obcí určených

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

k vysídlení bude konfiskován ve prospěch československého státu – ČSLA. Tento rok došlo také k dohodě o vytyčení hranic VVT.

V této době bylo rozhodnuto v prostoru jednotlivých obcí zřídit střelnice: pěchotní střelnice (Nepřívaz), dělostřelecké střelnice (Milovany, Barnov, Rudoltovice), tankové střelnice (Smilov, Olejovice, Hühnerberg – Slepíčí vrch), teprve později v padesátých letech k nim přibýly minometní střelnice Varhošť, součinnostní střelnice Velká Střelná, pěchotní střelnice Strážisko a Jestřábí, letecká střelnice Nová Ves nad Odrou, v letech šedesátých pak tankodrom Město Libavá, autodrom Stará Voda nebo součinnostní střelnice Brána.

Od prvního července 1947 začal působit podnik Vojenské lesy a statky Lipník nad Bečvou, který převzal správu nad 18 000 ha lesa a 16 000 ha zemědělské půdy. Přesto, že obce zahrnuté do vojenského prostoru formálně nezanikly a měly stanovenou civilní správu, docházelo postupně k demolicím, kdy byla často barbarsky ničena nejen lidová zástavba, ale i kostely, kaple a dokonce i hřbitovy. Do jisté míry ušetřeny zůstaly pouze některé kostely při hranicích prostoru (Kozlov, Slavkov, Město Libavá, Stará Voda). Zachránilo je to, že sloužily pro potřeby armády jako skladiště nebo společenské prostory. Škody, které však byly napáchány zničením či rozkradením inventáře a také ty, které se podepsaly na vnější podobě staveb, jsou většinou bohužel neodstranitelné.

V padesátých letech byla Libavá jedním z míst, kde také působily pracovní technické prapory, zde konkrétně 53. prapor PTP, k němuž byli povolováni politicky nespolehliví branci označovaní výběrovými komisemi jako kategorie „E“. Tvořili je muži ve věku 19-60 let. Část z nich prováděla demoliční práce v jednotlivých obcích na Libavsku, zbytek byl přemístěn na různé stavby např. v Olomouci, Přerově nebo Šternberku.

V roce 1953 došlo k formální přeměně VVT a VVP Libavá, který se svou rozlohou téměř 33 000 hektarů řadí na druhé místo mezi VVP v republice. Československá armáda pokračovala s cílenou likvidací staveb podle stanoveného scénáře, který stavby rozdělával do tří skupin. V té první byly ty, které měly být pro potřeby vojska zachovány či adaptovány, ve druhé ty, které měly zůstat zachovány jen dočasně (ubytovací kapacity) a třetí zahrnovala stavby určené k demolicím a úplné likvidaci. Na ní se od 16.10. 1968 podílela kromě naší armády také vojska SSSR, neboť tímto dnem přešel VVP Libavá do společného užívání našich a sovětských vojsk. Při cvičeních sloužila dosud stojící zástavba jako cvičné cíle.

VVP Libavá se stal strategickým prostorem zvláště v osmdesátých letech, kdy zde působila i 122. raketová brigáda sovětské armády disponující nejen konvenčními, ale pravděpodobně i jadernými hlavicemi. Sídlem této brigády byly Hranice, odkud byly na nosičích dopravovány rakety na Libavsko, což si mimo jiné vyžádalo rozšíření a zpevnění komunikací spojujících obě oblasti. Stále jsou patrná raketová síla a palebná postavení u Staré Vody, Mrskles nebo Zeleného kříže. Ještě dnes si vzpomínám na drnčení okenních skel, když vždy v noci, po zastavení dopravy, převážely ruské kolosy své zbraně z hranických kasáren naší ulic směrem k Potštátu.

Armáda si v prostoru postupně budovala technické zázemí a stále více se zabydlovala. Nutno podotknout, že zvláště ta sovětská si starosti s nějakým územním plánem či dokonce dopady na životní prostředí, dělala pramálo. Protože důstojníky, především sovětské armády, doprovázely jejich rodiny, bylo nutno zařídit těmto osobám také bydlení. Upravovaly a přestavovaly se původní domy, stavěly se i nové bytovky, např. v roce 1984 v Městě Libavá 2x8 bytových jednotek pro potřeby VLS i armády, další např. v Kozlově. Stavbě nákupního střediska na náměstí musely ustoupit tři domy staré zástavby včetně cenné rychty, další domy byly srovnány z důvodů výstavby kulturního domu. Velké problémy na komunikacích působila vojenská vozidla i v obcích sousedících s prostorem, např. ve Velké Bystřici. Dle údajů pana J. Machaly přivázelo či odváželo vojenskou techniku za účelem cvičení

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

měsíčně i více než padesát vlaků. Problematický byl i prodej dřeva vytěženého v porostech poškozených střelbou. Z důvodů značného množství střepin docházelo často k poškození strojů na pilách a odběratelé žádali podstatné slevy.

Ne zcela výjimečné byly případy, kdy zvláště Sověti příliš nerespektovali dohodnutý plán střílení a docházelo tak k ohrožení civilního obyvatelstva v obcích. Známý je případ z Luboměře pod Strážnou, kdy dělostřelecký granát zasáhl autobusovou zastávku, jiný dokonce mateřskou školu. K podobným událostem, kdy museli pracovníci VLS urychleně opouštět práci v lese nebo na poli, bylo více i v obcích, které do vojenského prostoru přímo nepatřily, např. Kovářov, Lipná. Jen shodou náhod nedošlo k obětem na životech a vážným zraněním.

Podnik VLS se také potýkal s pytláctvím sovětských vojáků, s úniky nafty, s požáry způsobenými rozžhavenými kusy střel, s poškozením majetku.

Po roce 1989 byl jedním z prvních úkolů nové politické garnitury odsun sovětských vojáků. Ten probíhal v roce 1990 od února a 21. června opustil naši republiku poslední sovětský voják. Dle odhadů činil jejich počet přímo v Libavě 2 500. Zůstaly po nich a jejich rodinách volné byty a domy, které měly být postupně zrekonstruovány. Předtím však byly často vyrabovány a to našimi lidmi, kteří co neodnesli, to zničili. Torza bytových panelových domů pak stála roky v zuboženém stavu, než se dočkala opravy.

Přes dohody naší strany ze zástupci Sovětů o odstranění škod, splnila sovětská strana jen část ujednání. Odstraňování následků pobytu sovětských vojsk si dodnes žádá desítky a stovky miliónů korun. Na celkové devastaci se však podílela také naše armáda i civilisté.

Po celkovém uvolnění situace se situace začala obracet k lepšímu. Započaly práce na obnově infrastruktury, změnila se pravidla pro návštěvu a pohyb občanů ve vojenském prostoru, jsou opraveny a zpřístupněny mnohé komunikace, dochází k opravám a rekonstrukcím objektů, z iniciativy rodáků a jejich potomků jsou v jednotlivých obcích stavěny památníky nebo pamětní desky. Od 1.června 1991 jsou zpřístupněny obce Město Libavá, Heroltovice, Kozlov, Slavkov a Luboměř pod Strážnou, komunikace do Libavé a od Zeleného kříže přes Slavkov do Loučky. Zpřístupněn byl také pramen Odry, Královská studánka a kostel ve Staré vodě. V tomto roce, 28. září, se uskutečnila první pouť na Starou Vodu od uzavření vojenského prostoru. Dne 1.května 1993 se také poprvé uskutečnila cykloturistická akce „Bílý kámen“, z níž se stala tradice, díky níž objevuje každoročně několik tisíc účastníků přírodní krásy a zajímavosti kraje. Činnost vojska charakterizuje na jedné straně děsivá devastace, na druhé nádherná příroda nepoznamenaná činností člověka. V tomto roce je tak vyhlášena přírodní rezervace Smolenská luka chránící poblíž zaniklé obce Nová Ves nad Odrou vzácné mokřadní rostliny na ploše více než 10 hektarů. V roce 2004 je nařízením vlády vyhlášeno celé území ptačí oblastí Libavá a je zařazeno do programu Evropské unie Natura 2000.

Mediálně známá je účast a podíl skautů na obnově jedné z nejcennějších kulturních památek Libavska, kostela sv.Anny a sv. Jakuba Většího ve Staré Vodě. Od roku 1995 se zde setkávají nejen naši, ale i zahraniční skauti a vlastní prací přispívají k obnově tohoto významného poutního místa. I díky nim povstala doslova z mrtvých Královská studánka, byla vysazena alej k ní, vysekán starý hřbitov, opravy se dočkal i klášterní kostel.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

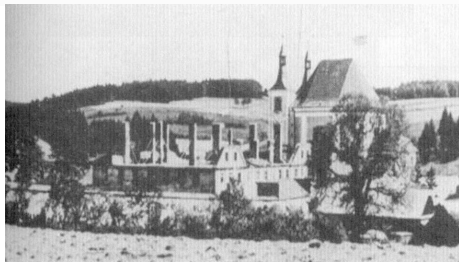
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vyhořelý klášter v roce 1945 [4; str.235]

Královská studánka po roce 1990 [archív H.Klabačkové]

..... a v roce 2009 [archív autora]

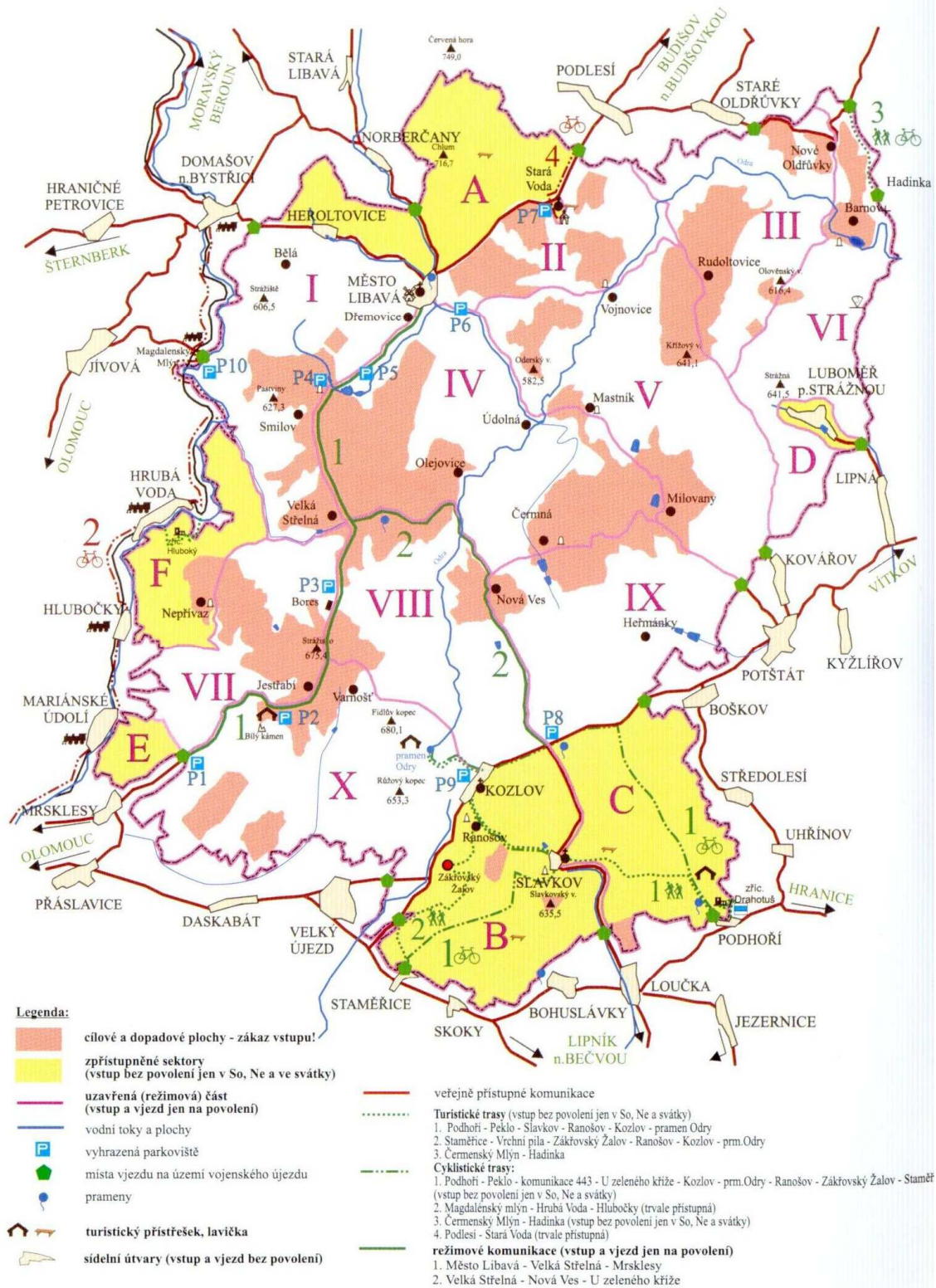
Po roce 1989 civilní obyvatelé Libavska doufali, že se změní i pravidla pro nabývání majetku a správu věcí veřejných. Dodnes je však veškerý nemovitý majetek vlastnictvím armády a občané zde bydlící v nájmech mohou volit jen do občanských aktivů. Samospráva běžná v obcích mimo VÚ zde neexistuje. Ve veřejnosti panuje mylný názor, že obyvatelé VÚ si přejí jeho zrušení. Je však zřejmé, že s odchodem armády by se obce potýkaly s řadou problémů – údržba komunikací, provoz škol, zásobování, údržba zeleně apod. Z rozhodnutí ministerstva obrany ČR byla v roce 2002 uspořádána v dotčených sídelních útvarech anketa, v níž se více než 90% oprávněných hlasovat vyjádřilo jednoznačně pro zachování VÚ a VVP Libavá.

Ministerstvo obrany z důvodů úspor počítá do budoucna s vyjmutím okrajových částí z vojenského prostoru (viz mapa). I přes viditelný posun k lepšímu, přes návštěvy významných politiků země, kteří hovoří s občany o problémech regionu, není život zdejších více než 1200 obyvatel vůbec jednoduchý a sliby zůstávají spíše na papíře.

Reklama firmy Losert na dveřích nákladního auta [16]

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Mapa VÚ Libavá s přilehlou pojednávanou částí Potštátska. Žlutě jsou vyznačeny části, které by měly být dle plánu MO ČR vyjmuty z újezdu do roku 2015 [3; str. 264]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2.4 Přehled obcí, jejich historie a současnost

Poznámka: V této části textů jsou použity materiály (texty i fotografie) získané ze zdroje <http://www.html.libavsko.eu/historie>. U ostatních fotografií jsou zdroje uvedeny.

Jednotlivá sídla jsou zde s výjimkou nejvýznamnějšího – Města Libavá - seřazeny abecedně, se základním popisem a fotografiemi.

Město Libavá (Stadt Liebau)

Rozprostírá se na kopcovité náhorní plošině při stejnojmenném potoku v nadmořské výšce 545 m. První zmínky o Libavé pocházejí z r. 1238, městem je od r. 1301. Roku 1581 bylo biskupem S. Pavlovským osvobozeno od všech robot jako majetek olomouckého arcibiskupství, roku 1629 byl Libavé udělen městský znak, na přelomu 16. a 17. století trpělo město tažením vojsk. Již ve středověku byly písemně uváděny mlýny, z řemesel vynikalo zejména na přelomu 17. a 18. století tkalcovství a známí byli také libavští varhanáři (T. Schwarz, J. Georg Schwarz). V 18. století zde řádila cholera a požáry, které změnilly tvář města – zprávy o tom se zachovaly v městské věži, která stála na předměstí do r. 1893. Od roku 1850 bylo Město Libavá jako správní středisko oblasti určeno za sídlo soudního okresu. První zmínky o škole pocházejí z konce 16. století, nová budova byla postavena po požáru v roce 1852. Koncem 19. století je zde uváděno šest významnějších průmyslových podniků, 2 vodní a 1 větrný mlýn, pila a cihelna, sídlo velkostatku a lesního úřadu.

Publikace Moravská vlastivěda z roku 1931 uvádí tyto údaje: 359 domů, 2113 obyvatel (čs. 37, židé 19). Školy: mateřská, obecná, měšťanská, zemědělská lidová (1920) a živnostenská pokračovací. Průmysl: továrna na hedvábné stuhy – Hallwachs Seidenfabrik (150 zaměstnanců), výroba hraček – Pernes Spielwagenfabrik, výroba umělých hnojiv – Fr. Gröglers Kunstdüngerfabrik, mlékárna a sladovna Kubelkas Brauerei und Dampfmolkerei (posílala výrobky i do Karlových Varů a Františkových Lázní), cihelna, šterkovna, výroba cementového zboží, tírna lnu, 2 pily, 4 mlýny (větrný a 3 vodní). Dále je uváděna pošta (je zde i dnes), četnická stanice, městská nemocnice, zdravotní úřad, zvěrolékař, notář, 2 advokáti, 4 peněžní ústavy, 4 pojišťovací jednatelství, kino. Družstva: mlékařské, chovatelské, lnářské, elektrické, Konzum a 3 živnostenská společenství. Spolky: oborový textilní, zemědělský, dělnický, kasino, hasičský, rybářský, tenisový (od r. 1936), radioklub, učitelský, pěvecký, čtenářský a jiné náboženské a zájmové. Dějiny zdejšího kostela zasvěceného památce Povýšení sv. Kříže sahají jistě dále než do roku 1505, ze kterého pocházel jeho nejstarší zvon. Původní kostel byl pro zchátralost zbourán a v letech 1662 až 1666 byl vystavěn nový, rekonstruován byl po požáru r. 1817. Interiér kostela byl bohatý na řezbářské práce a dominovaly mu mohutné varhany, až do roku 1914 byl pod patronátem olomouckého arcibiskupa. V současné době je kostel ve špatném stavu.

K městu patřila osada Dřemovice (Drömsdorf), která je poprvé písemně uváděna v listině biskupa Bohuše ze Zvole z r. 1456. Před druhou světovou válkou zde byl lesní revír a Zemská odborná hospodářská škola, která byla založena po roce 1918. Škola měla pro zdejší oblast velký význam a byla při ní zřízena také meteorologická stanice. Podle sčítání obyvatelstva z r. 1930 zde žilo 285 obyvatel. V roce 2006 má Město Libavá 512 obyvatel, z toho 197 mužů, 196 žen a 119 dětí do patnácti let. Jeho stav a vzhled je po více než padesátiletém působení armády žalostný.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

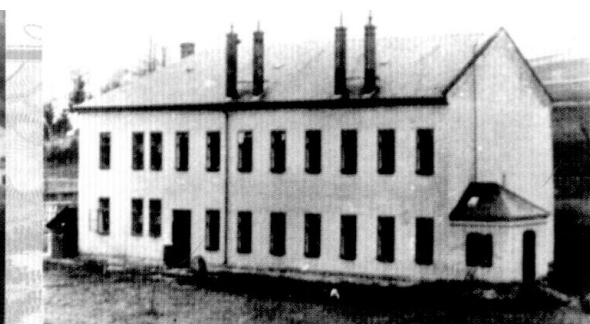
Město Libavá - pohled na město z roku 1936

Pohlednice s libavským náměstím z roku 1916 [3; str. 169]

Erb Města Libavá

Továrna na výrobu hedvábných stuh firmy Hallwachs & Sohn na Olomoucké a Hranické ulici. Foto z roku 1894 a 1893. [3; str. 176]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Berounská ulice v roce 1910 – foto z jejího konce od Norberčan [3; str. 189]

Měšťanská a hospodářská škola - 30.léta

Libavský kostel a větrný mlýn v roce 2011 [archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

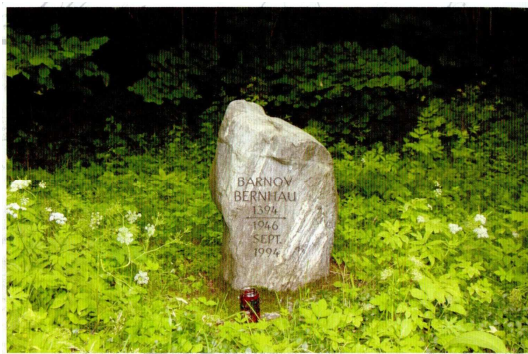
Barnov (Bernhau) - Olověná

Obec vznikla asi ve 13. století jako hornická osada, první písemné zmínky pocházejí z let 1394 a 1408, v obecní pečeti byl medvěd. Vesnice ležela v západní části dnešního VVP Libavá v údolí stejnojmenného potůčku v nadmořské výšce 460 m. Doly na olovo zde byly otevřeny po celé 18. a 19. století, v této souvislosti se hovoří o tzv. barnovsko – rudoltovickém revíru podle rudného ložiska, které se táhlo tímto směrem. Kopec mezi oběma obcemi měl od 16. století název Zienberg (Olověnský vrch). Rozbor rudy z tzv. Františkova dolu z r. 1887: 73,5% olovo, 12,7% síra, 0,0075 % stříbro.

V roce 1910 měla obec 382 obyvatel, v roce 1930 zde bylo 75 domů a 359 obyvatel (čs. 10). V obci byl revír lichtenštejnského velkostatku, 2 vodní mlýny (Schnecken a Schertzenmühle), 1 větrný mlýn, 3 hostince, 2 pily, hasičský spolek (zal. 1894), záložna (1935), škola byla v obci od r. 1804. Kostel Všech Svatých z r. 1792 stál na hřbitově na místě původního dřevěného. Po vysídlení německých starousedlíků se zde k volbám v r. 1946 dostavilo celkem 6 voličů. Obec byla přejmenována a zničena po vytvoření vojenského prostoru v následujících letech, dnes je opět uváděna pod názvem Barnov.

Kostel s farou [16]

Památník obce z roku 1994

Stav kostela v roce 1954

Stavba silnice z Barnova do Rudoltovic – 1933 [3; str. 145]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Bělá (Seibersdorf)

Bývalá zemědělská horská obec ležela ve východní části bývalého okresu Šternberk v nadmořské výšce 570 m. Založení obce je datováno do roku 1364, kdy je obec jmenována v listině o mostním mýtě pod názvem Zeyffersdorf. Český název byl do r. 1918 Hučovice nebo Hunčovice.

Zemědělská půda zdejšího katastru měla rozlohu 697 ha, obec měla svůj lom, mlýn (zachován, leží mimo obec), hasičský spolek, mlátičí družstvo (od r. 1911) a 2 hostince. Elektrický proud byl do obce zaveden r. 1920. Obecná škola byla zřízena r. 1853, v roce 1930 měla jednu třídu a 42 žáků. Stála zde kaple sv. Alfonse, postavena byla r. 1842 a opravována v letech 1887 a 1927. Oltářní obraz sv. Alfonse namaloval novojíčínský malíř Berger. Nejsilnější politickou stranou v obci za první republiky byla agrární BdL.

V roce 1854 měla obec 246 obyvatel, v r. 1930 zde stálo 49 domů a žilo 260 obyvatel (čs. 1). Obec byla zdemolována po vytvoření vojenského prostoru po r. 1946.

Škola v roce 1929

Bělský mlýn. Budova samotného mlýna dnes již nestojí, funguje zde však pstruhová sádka.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Čermná (Gross Dittersdorf)

Obec se nacházela na plošině podél stejnojmenného potůčku, kolmo k Plazskému potoku (Bleisbach), v nadmořské výšce 560 m a procházela jí silnice z Milovan do Velké Střelné.

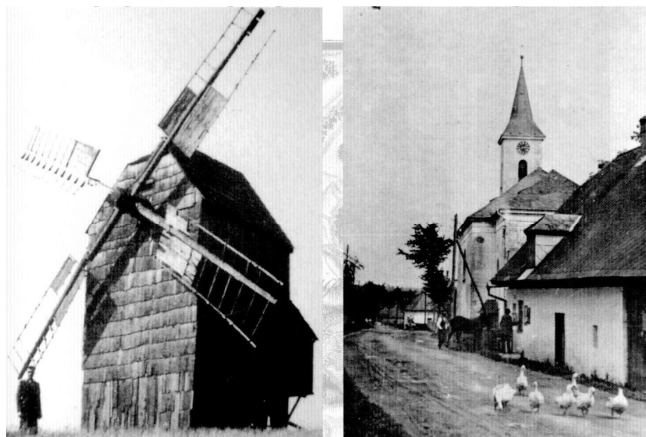
Vznik obce je datován kolem r. 1300, první písemné zmínky pocházejí z r. 1324, kdy je uváděna jako „Dytreychs Dorf“. Obec byla založena podle tzv. „olomouckého práva“ Petrem z Čáslavic, který zde byl také prvním rychtářem. V 16. století bylo jméno obce uváděno česky jako Čermná nebo Černá, dnešní gramatický tvar vznikl teprve v novější době.

Publikace Moravská vlastivěda z r. 1931 uvádí, že zdejší pozemky byly kamenito-písčitého charakteru s nedostatkem vláhy a hodily se k pěstování lnu, kterému se zde dařilo. K Čermné patřila kolonie Ascherwinkel s 18 domy, její vznik je datován do r. 1785. Dále k obci patřily 2 vodní mlýny (Dittersdorfer a Bleismühle), z původních dvou větrných mlýnů pracoval jeden ještě v r. 1944. Obec měla svoji poštu, 3 pily, lom, záložnu, 4 hostince (1910), pěvecký a hudební spolek (1920). Škola byla v obci zřízena v roce 1779 a od r. 1882 se vyučovalo v nové budově. Farní kostel sv. Máří Magdalény je písemně uváděn již v 16. století, znovu byl vystavěn r. 1783 a poté přestavěn r. 1846 nákladem 14.500 zl. Dnes neexistuje.

Největšího počtu obyvatel dosáhla obec v polovině 19. století – 1004, v roce 1910 zde bylo 851 obyvatel, v r. 1930 měla obec 158 domů a 674 obyvatel (čs. 12). Obec byla zničena armádou po vzniku vojenského prostoru po r. 1946. V místě obce se dnes nachází pomník pořízený zdejšími rodáky.

Čermná na pohlednicích ze 30. let

Větrný mlýn a kostel sv. M. Magdaleny [3; str. 149]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Heroltovice (Herlsdorf)

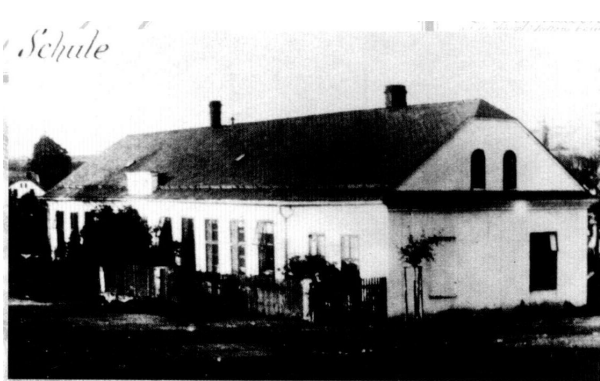
Obec ve vojenském prostoru leží u silnice Domašov n. Bystřicí – Město Libavá, podél Heroltovického potoka ústícího do Libavky, založení Heroltovic je datováno rokem 1364.

Zemědělské pozemky zdejšího katastru (600 m n.m.) byly neúrodné a trpěly suchem jako u většiny obcí libavska, proto bylo hlavním zdrojem příjmů obyvatel dobytkařství. Obec měla větrný mlýn, elektrické družstvo (1921), záložnu (1899). Ve škole se vyučovalo od r. 1784, nová budova byla postavena r. 1802. V obci byla kaple sv. Izidora z r. 1730.

V roce 1930 zde stálo 43 domů a žilo 250 obyvatel (čs. 6). Heroltovice byly po vzniku vojenského prostoru zachovány a spadají pod Město Libavá jako obec ve vojenském újezdu. Žije v nich dnes 130 obyvatel, z toho asi 20 dětí a původní podoba obce je zcela změněna.

Celkový pohled na obec - rok 1940 [3;str. 153]

Heroltovická škola [3; str. 155]

Heroltovice dnes [11]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Heřmánky (Hermsdorf)

Bývalá zemědělská obec s velkou rozlohou lesů ležela v severním výběžku bývalého okresu Hranice, v oblasti pramene potoka Velička v nadm. výšce 550 m. Heřmánky náležely do lesního revíru potštátského velkostatku a jejich založení je datováno rokem 1258. Počátkem obce bylo r. 1711 rozdělení a rozprodání dvora patřícího hraběti Podstatzkému. Do roku 1923 byly Heřmánky osadou nedalekého Boškova.

V obci stála kaple zbudovaná r.1928. Od roku 1821 pracovala poblíž obce sklárna - pobočka Reichovy sklárny v Krásně u Valašského Meziříčí, která způsobila velký příliv obyvatelstva na Potštátsko, mj. i českých tavičů skla z moravského Slovácka. Roku 1834 je zde uváděno 188 zaměstnaných dělníků.

Výroba skla skončila po r. 1908 a sklárna byla prodána L.E. Reichem Janu Netroufalovi za 8.450 K. V té době se jednalo o 4 domy s byty dělníků, kancelář, školu, vilu, sklad zboží, kůlnu, sklad uhlí a vlastní sklárnu. Roku 1920 byla sklárna prodána potštátskému hraběti Zikmundu Desfours-Walderode.

Dnes jsou zde pouze základy bývalých budov a vodní nádrž. Obec měla také mlýn, školní vyučování probíhalo od r.1790, při skelné huti byla od r. 1883 do r. 1910 zřízena expozitura obecné školy v Boškově. V roce 1930 zde stálo 25 domů a žilo 120 obyvatel (čs. 6). Obec byla zničena po vzniku VVP Libavá.

Heřmánky s kaplí

Kaple postavená v roce 1928

Pohlednice z osady Glashütte - rok 1903

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jestřabí (Habicht)

Poloha obce byla 19 km severovýchodně od Olomouce v malé kotlině, 595 m n. m. Publikace Moravská vlastivěda z r.1935 hovoří o lesní lánové vsi ve tvaru obráceného písmene T. Jestřabí je zde popisováno jako zemědělská horská obec s chladným podnebím, pěstovaly se hlavně brambory, oves, žito a len.

Obec byla zničena zřejmě za husitských válek, roku 1447 připadla jako pustá ves statku a panství Velká Bystřice, roku 1559 byla podle písemných pramenů již osídlena německými kolonisty. V Jestřabí byl lesní revír velkostatku Olomouc, kapituly Velká Bystřice, 2 mlýny (vodní Grundmühle a větrný), záložna (1911), zemědělský spolek pro horské obce (1911), hasičský spolek (1889), ve škole se vyučovalo od r. 1814. Pod zdejší katolickou farou spadaly obce Nepřívaz a Varhošť, kostel Nejsvětější Trojice se zvony z r. 1584 pocházející z téhož období byl opraven r. 1806 a v roce 1834 měl 3 oltáře.

V roce 1930 zde stálo 79 domů a žilo 359 obyvatel (čs. 3). Obec byla zdemolována, z kostela se zachovalo pouze torzo.

Pohlednice z Jestřabí – 30.léta

Kostel ve 30. letech

..... a jeho torzo v roce 1992 [3; str. 157]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Keprtovice (Geppertsau) - Údolná

Obec ležela v údolí Libavského potoka, nad ústím potoka do Odry, podél silnice Potštát – Město Libavá, v nadmořské výšce 483 metrů. Keprtovice jsou poprvé písemně uváděny roku 1581, byly osídleny přistěhovalci ze Slezska.

Obecní pozemky byly charakterizovány jako kamenité s nedostatkem vláhy, jako u většiny okolních obcí. V obci fungoval mlýn, záložna, 2 hostince a hasičský spolek. Školní vyučování probíhalo od r. 1785 v obecní pastoušce, školní budova byla postavena r. 1826. V obci stála kaple sv. Jiří z let 1858 – 1860, na jejíž stavbu podle archivních pramenů přispěl bývalý císař Ferdinand a císařovna Marie částkou 315 zl.

V roce 1910 měla obec 326 obyvatel, v r. 1930 zde stálo 71 domů obývaných 300 obyvateli (čs. 0). Obec byla zničena po vzniku vojenského prostoru a dnes je uváděna pod názvem Údolná.

Keprtovice

Keprtovice

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kozlov (Kozlau)

Obec leží v přístupné části vojenského prostoru u silnice Potštát – Velký Újezd, v nadmořské výšce 620 metrů. Dříve byla popisována jako zemědělská obec s velkou rozlohou lesů, dnes je značně změněna. První písemné zprávy pochází z r. 1324, roku 1548 je Kozlov uváděn jako pustá ves. Po třicetileté válce byl osídlen německými osadníky z barošovického panství, roku 1794 měl 584 obyvatel a do r. 1883 byl osadou Velkého Újezdu.

K obci patřila osada Lisselsberg (Eliščino, zal. 1793) s vodním mlýnem a samota Kyjanice, kde byla parní pila firmy Losert (založena r. 1892, r. 1920 měla 200 zaměstnanců, zanikla po r. 1945). V obci byla ještě další pila, lesní revír velkostatku Veselíčko, družstvo Konzum (1930), záložna a spolky: hospodářský, dřevodělný, hasičský. Škola byla otevřena r. 1789, od r. 1829 se vyučovalo v nové budově.

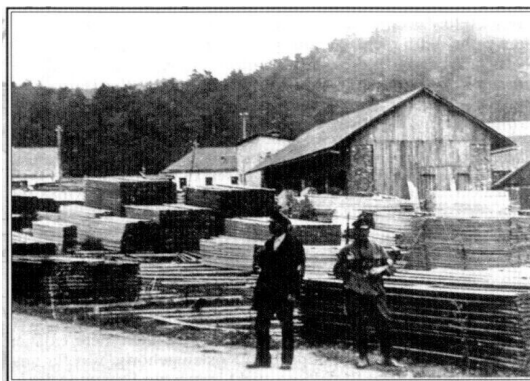
V roce 1930 zde stálo 86 domů a žilo 526 obyvatel, z toho Čechů šest. V roce 1910 byla obnovena kaplička nad blízkým pramenem Odry, současný přístřešek vybudovaly VLS Lipník n. Bečvou a je přístupný z Kozlova po červené turistické značce. V obci stojí kostel sv. Josefa z roku 1927, který byl v nedávné době opraven. V roce 2006 žilo v Kozlově 277 obyvatel, z toho 109 mužů, 99 žen a 69 dětí do patnácti let.

Kostel před rekonstrukcí...

...a po ní – rok 2000 [3; str. 160]

Kyjanická pila

Pramen Odry – 2009 [archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

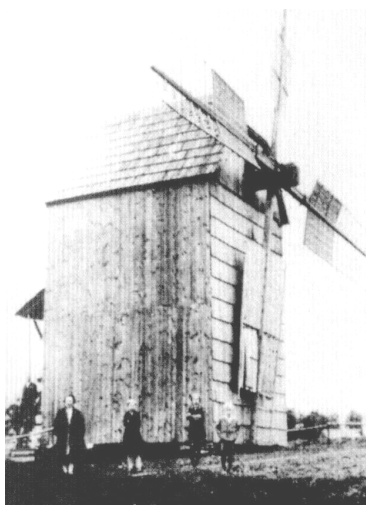
Luboměř pod Strážnou (Liebenthal)

Obec ve vojenském prostoru ve východní části Oderských vrchů ležící 570 m. n. m. První písemné zprávy jsou z roku 1394, roku 1408 je připomínán kostel Panny Marie Sněžné a fara. V kostele byl později umístěn Mariánský obraz ze zrušeného kláštera kapucínů v Prostějově, kostelní zvony pocházely z let 1500 a 1551. Část zdejších pozemků vlastnil potštátský velkostatek, který zde měl dvůr. K obci patřily 2 vodní mlýny (Ober a Niedermühle), výroba hospodářských strojů (od 1913), pila, břidlicový lom, 2 hostince a záložna „Raiffeisenka“. V letech 1905 – 1906 byl v obci vydán hodnotný kalendář „Rodina a národ“ s ilustracemi A.Kašpara a J.Weniga.

V roce 1910 v obci žilo 390 obyvatel, v r. 1930 zde stálo 100 domů obývaných 359 obyvatel (čs. 10). V roce 2006 žilo v sídle 152 obyvatel, z toho 69 mužů, 59 žen a 29 dětí do 15 let. Většina lidí je zaměstnána u podniku VLS.

Zleva obecní úřad, škola, kostel P.Marie Sněžné – 30. léta

Větrný mlýn nad vesnicí [3; str. 167]

Horní, tzv. Klearův mlýn na Něžčinském potoce [4; str. 123]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Milovany (Milbes)

Obec se rozprostírala na náhorní plošině 530 m n. m., podél a na soutoku dvou potůčků, z nichž větší se jmenoval Molkenbach (Milovanský potok). Prochází zde silnice Potštát – Město Libavá, která v místě obce odbočuje do Čermné. Uvedená silnice měla význam počátkem 19.století, později s rozvojem železnic její význam poklesl, ale ve 30. letech 20.století byla zařazena jako státní silnice. Stav této komunikace je dnes na úrovni polních a lesních cest, místy je asfaltována.

Vznik Milovan je datován kolem roku 1300, první písemná zmínka pochází z roku 1394, kdy náležely k potštátskému panství. Podle údajů rektifikační komise z roku 1756 byly dvě třetiny zdejší půdy vhodné k pěstování lnu a zbylá třetina neschopna osetí. K obci patřily samoty Franzeshof (myslivna, lesní revír potštátského velkostatku) a mlýn Hofermühle (Dvorecký mlýn) na Plazském potoce. Za první republiky zde byla četnická stanice, 2 záložny (Raiffeisenka a Kontribuční fond), 2 hostince a například také divadelní spolek.

První zmínky o škole pochází z roku 1779, kdy zde docházely i děti z blízkých Zigartic, nová budova školy byla postavena roku 1890. Kostel sv. Kateřiny s katolickou farou, písemně uváděný r. 1406, stál na kopci uprostřed hřbitova, původně byl dřevěný a znovu vystavěn byl roku 1730. Dnes neexistuje. V roce 1910 měla obec 516 obyvatel, v roce 1930 zde stálo 77 domů a žilo 424 obyvatel (čs. 5). Obec byla zničena po vzniku vojenského prostoru.

Pohlednice z Milovan

Život před hospodou [4; str. 147]

Léto v Milovanech [3; str. 195]

Před kovárnou S. Kunnerta [4; str. 147]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

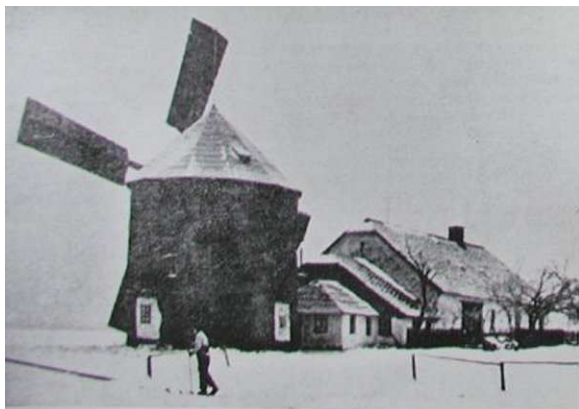
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nepřívaz (Epperswagen)

Obec ležela asi 18 km severovýchodně od Olomouce na horském úbočí mezi zalesněnými vrchy ve výšce 550 m n. m. Publikace Moravská vlastivěda z roku 1935 hovoří o lesní lánové vsi s kamenitými pozemky. Jméno Nepřívaz má původ údajně v osobním jméně „Nepřivad“. První zprávy o obci pochází ze 14. století, kdy Nepřívaz náležel majitelům hradu „Hluboký“. Roku 1406 jej markrabě Jošt spolu s hradem a dalšími vesnicemi postoupil Lackovi z Kravař.

Do třicetileté války bylo zdejší obyvatelstvo zřejmě české, po této válce však byla vylidněná obec osídlena německými kolonisty. K obci Nepřívaz náležela samota Uhustein s významným břidlicovým lomem a železniční zastávka Smilov. Průmysl zde nebyl kromě větrného mlýna žádný, obec měla svoji „Raiffeisenku“ a hasičský sbor. Hospodářsky význam měla silnice do 3 km vzdálených Hluboček, kam docházela také část obyvatel za prací. Rozsáhlé okolní lesy patřily olomoucké kapitule.

V obci byla v r. 1935 trojtřídní obecná škola a sakrální stavby zde zastupovala kaple Nejsvětějšího Srdce Ježíšova. V roce 1910 měla obec 429 obyvatel, v roce 1930 zde stálo 69 domů a žilo 403 obyvatel (čs. 4). Obec byla zničena po vzniku vojenského prostoru, v místě se dnes nachází pomník pořizený zdejšími rodáky

Větrný mlýn

Břidlicové střechy Nepřívaz

Břidlicový lom „Výří kámen“ [4; str. 153]

Žně na rychtě [4; str. 154]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nová Ves nad Odrou (Neueigen)

Obec ležela ve výšce 550 m n. m. u silnice z Velké Střelné do Milovan, která zde odbočuje k „Zelenému Kříži“ a pokračuje dále do Slavkova a Lipníku nad Bečvou. Založení obce je datováno do 16. století, od roku 1570 je písemně uváděna pod názvem Oderberg. Osídlení vzrostlo za kardinála Dietrichštejna, který získal lipenské panství roku 1622.

Zdejší pozemky byly neúrodné, půda silně štěrkovitá a obec byla proto osvobozena od všech robot. Z pěstovaných plodin se nejvíce selo žito, oves a len. K obci patřila myslivna „Beim Grünen Kreuz“ (U Zeleného Kříže) a roztroušené chalupy. Byl zde lom, vodní (Neueignermühle) a větrný mlýn, záložna „Raiffeisenka“ a 2 hostince. Obecná škola fungovala od roku 1853, filiální kostel sv. Antonína náležel k faře v Čermné. V roce 1930 zde stálo 54 domů a žilo 255 obyvatel (čs. 4). Obec byla zničena po vzniku vojenského prostoru, v místě se dnes nachází památník pořízený zdejšími rodáky.

Pohlednice ze 30. let

Hájovna U Zeleného kříže [3; str. 198]

Tento mlýn stával mezi Novou Vsí a Velkou Střelnou [3; str. 247]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Nové Oldřůvky (Neudorf)

Obec ležela nedaleko řeky Odry u silnice z Budišova nad Budišovkou do Barnova v nadmořské výšce 485 m. První písemné zmínky o obci pochází z listiny biskupa Bohuše ze Zvole z roku 1456, kdy byla uváděna jako Neu-Ulrichsdorf, český název byl do roku 1918 „Nová Ves“. Obec náležela ke statku v Budišově a měla nejpříznivější půdní i klimatické podmínky ze všech libavských obcí, což vyplývalo z její polohy.

K obci patřil mlýn Neudorfelmühle, u kterého byla do poloviny 19. století pila, byl zde hasičský spolek, hostinec, četnický okrsek se nacházel v nedalekých Rudoltovicích. Obecná škola zahájila vyučování roku 1793. Filiální kostel sv. Jana Křtitele se připomíná již od roku 1591, znovu byl vystavěn roku 1784 a spadal pod faru ve Starých Oldřůvkách (Altendorfu).

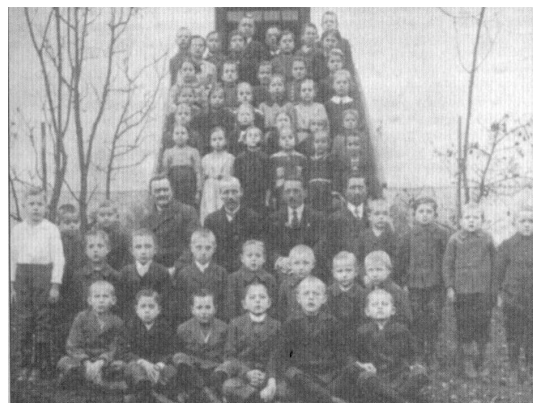
V roce 1910 měla obec 217 obyvatel, v roce 1930 zde stálo 42 domů a žilo 248 obyvatel (čs. 1). Zničená byla po vzniku vojenského prostoru. Nedaleko obce se nachází železobetonový most přes řeku Odru z roku 1908 - první pevný most v této oblasti, v současné době je navržena jeho památková ochrana.

Novoodřůvský mlýn

Filiální kostelík sv. J. Křtitele a budova školy [3; str. 199]

Školní fotografie z roku 1921 [4; str. 167]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Olejovice (Ölstadtl)

Obec ležela u silnice z Města Libavé do Lipníku n. Bečvou na svahovitém katastru nedaleko řeky Odry v nadmořské výšce 560 m. Vznik obce je uváděn různě: 1456, 1504 nebo 1610. Roku 1545 se uvádí písemně jako pustá ves „Olstatt“, obnovena měla být před rokem 1581. Název obce vznikl zřejmě podle zaměstnání zdejších obyvatel, kteří tlačili lněný olej. Obecní katastr byl nejmenší ze všech libavských obcí, nadřízené úřady měly Olejovice v Městě Libavá. V obci byl mlýn, záložna, hasičský spolek a podobně jako v ostatních libavských obcích zde působil i spolek „Deutscher Kulturverband“.

Obecná škola v obci působila od roku 1789, nová budova školy byla postavena roku 1854. Filiální kaple sv. Jana Nepomuckého byla vystavěna roku 1830 z daru 800 zl. místního rodáka F. Schwartze, malíře působícího v Olomouci. V roce 1910 měla obec 143 obyvatel, v roce 1930 zde stálo 32 domů a žilo 163 obyvatel (čs. 1). Zničena byla po vzniku vojenského prostoru.

Kaple na návsi – 30. léta

Olejovický mlýn [3; str. 204]

Olejovice – zbytky mlýna [11]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ranošov (Prussinowitz)

Bývalá obec, jejíž katastr dnes leží v přístupné části vojenského prostoru poblíž Kozlova v nadmořské výšce 550 metrů. Nejstarší písemná zmínka o obci pochází z roku 1355, kdy patřila Řivínovi z Lipňan. Roku 1368 byl Ranošov prodán Janovi z Kravař a od té doby náležel ke hradu Helfštynu. Roku 1491 se připomíná jako pustá ves, nově byla osada založena roku 1656 J. Val. Podstatzkým a to usazením tří rodin dohlížejících na panské lesy. Samostatnou obcí se Ranošov stal roku 1905, původní název „Prussinowitz“ se udržel v němčině až do zániku obce.

V obci bylo sídlo lesního revíru velkostatku Veselíčko, obecná škola sídlila v budově z r. 1907, od r. 1925 zde působil hospodářský spolek. V roce 1930 měla obec 47 domů, v nichž žilo 246 obyvatel (čs. 8). Po 2.světové válce se Ranošov dostal do vojenského prostoru a byl zlikvidován.

Křižovatka cest do Kozlova, Slavkova
a Ranošova v údolí potoka Říka [4; str. 182]

Školní fotografie ročníků 1922 – 29 [4; str. 181]

Pomník padlým v 1.světové válce,
jediné co zbylo [archív autora]

Památník Zákřovský žalov [archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Rudoltovice (Rudelzau)

Bývalá obec česky nazývaná do roku 1918 jako Rudoltice ležela ve svahu, který se zvedá jižně od řeky Odry, v nadmořské výšce 600 m. Středem obce vedla okresní silnice z Potštátu do Budišova nad Budišovkou, na severním konci obce odbočuje silnice do Města Libavá. Obec byla založena asi ve 13.století, v kupní listině z roku 1408 se uvádí název Rudoltice.

Od středověku se zde těžilo stříbro a olovo, těžba olova poblíž obce pokračovala v tzv. „barnovsko-rudoltovickém“ revíru po celé 18. a 19. století až do 1.světové války. Roku 1711 osvobodil majitel zdejšího panství Jan Jiří z Walderode rudoltovické usedlíky od robot při panském dvoře. Rudoltovice byly velkou zemědělskou obcí, hospodářské půdy zde bylo 2370 ha, z toho 507 ha vlastnil potštátský velkostatek Desfours-Walderode, který zde měl také lesní revír. Zdejší obyvatelé se ve většině živilí především zemědělstvím a dobytkařstvím, v roce 1926 zde bylo 28 živnostníků.

Rudoltovice měly vlastní poštu a četnickou stanici (od r. 1910), zemědělské družstvo (od r.1911), 2 vodní družstva (1930), 2 pily, 2 vodní mlýny (1910), záložnu „Raiffeisenku“ a také 4 hostince (1930). Ze spolků zde působily např. všeoborový, 2 zemědělské, Kasino, hasičský a pěvecký.

Škola se v Rudoltovicích připomíná od r. 1779, ve vlastní budově sídlila od roku 1817, v roce 1887 byla budova zvýšena na patro. Kromě obecné školy zde byla od roku 1925 dvouletá zemědělská lidová škola.

Původní dřevěný kostel shořel při požáru roku 1758 a s ním i dvě třetiny obce, nový kostel svatého Mikuláše byl dostavěn v roce 1408, fara byla obnovena náboženským fondem roku. 1781. Kostel ani fara dnes neexistují.

V roce 1880 stálo v obci 167 domů s 1203 obyvateli, 1910 – 1081 obyvatel, v roce 1930 zde bylo 188 domů a žilo 1063 obyvatel (čs. 19). Nejsilnější polit. stranou za první republiky zde byla agrární BdL, která si své postavení udržela až do roku 1938. Po skončení 2. světové války byla obec zbavena původního obyvatelstva a po vzniku vojenského prostoru v průběhu následujících let zdemolována. V dolní části bývalé obce, u cesty do Podlesí, dříve Šumvaldu, byl roku 2000 místními rodáky žijícími v SRN odhalen pomník obce.

Dolní část obce v roce 1935

Kostel ve 30.letech

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Rudoltovice od severu – 30. léta

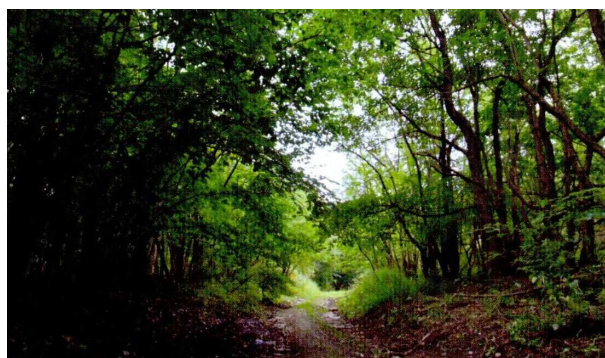
Budova pošty

Rudoltovice v zimě

Ulice pod kostelem ve 30. letech [3; str. 206]

... a tatáž ulice v roce 2009 [3; str. 206]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Slavkov (Schlock)

Obec leží v dnes přístupné části vojenského prostoru u silnice z Lipníku nad Bečvou do Města Libavá v nadmořské výšce 590 m. Slavkov se poprvé písemně připomíná roku 1447, kdy patřil ke hradu Helfštýnu. Písemné prameny z počátku 20.století uvádějí Slavkov jako zemědělskou horskou obec s místními řemesly. Tehdy byly v obci 2 hostince, záložna (1902), zemědělský a včelařský spolek. Škola působila v obci od roku 1815, roku 1862 shořela při velkém požáru a nová školní budova byla postavena roku 1905.

První zmínka o duchovní správě pochází z roku 1592, farní kostel Františka Serafínského z roku 1763 měl 2 zvony, 2 oltáře a stál uprostřed hřbitova. Po roce 1965 byl kostel odsvěcen a „upraven“ na kulturní dům. V roce 1900 měla obec 373 obyvatel (čs. 32), v roce 1930 zde stálo 63 domů a žilo 309 obyvatel (čs. 11). Slavkov zanikl po roce 1950 a původní zástavba byla zbořena, kromě kostela a školy. Obec byla obnovena v roce 1965 jako vesnice ve vojenském prostoru. V roce 2006 v ní žilo 107 lidí, z toho 48 mužů, 40 žen a 19 dětí do věku 15 let.

Pohlednice Slavkova 30.let [3; str. 211]

Obec ve 30. letech

Slavkov dnes, s kostelem přestavěným na kulturní dům [3; str. 211]

Smilov (Schmeil)

Obec ležela na geologickém i hydrologickém přechodu mezi Hanou a Nízkým Jeseníkem, při silnici z Města Libavé do Olomouce asi 580 m. nad mořem. Založení Smilova je datováno do roku 1377, roku 1456 se písemně uvádí jako „Smylov“ a roku 1504 jako „Schmeil“. Zdejší dědičná rychta je uváděna v urbáři z roku 1581.

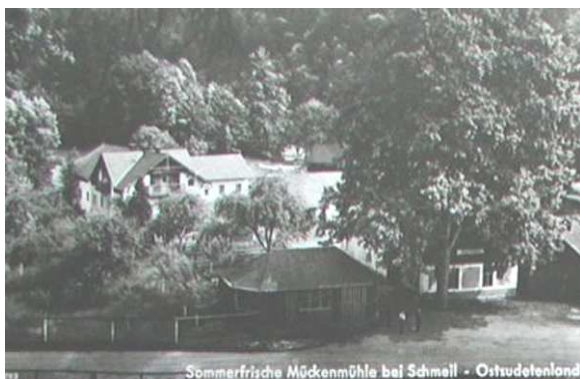
K obci patřily 2 samoty – vodní mlýny Mackelmühle a Schmeilmühle, byl zde také větrný mlýn, 2 pily (1924) a břidlicový lom. Od roku 1892 měl Smilov železniční zastávku na trati z Olomouce do Krnova, vzdálenou asi 4 km od obce. Ve 30. letech 20. století zde byla olejna (1848), dobytkářské družstvo (1911), zemědělský spolek (1936), hasičský spolek (1887), záložna „Raiffeisenka“ (1897) a 2 hostince.

Škola byla v obci zřízena v josefínské době roku 1785, nová školní budova byla postavena roku 1862. Původně filiální kostel svatého Jana Křtitele byl podle písemných zpráv znovu vystavěn roku 1595 a opraven roku 1815, roku 1821 byla ke kostelu přistavěna věž, jejíž stavbu řídil arcibiskupský stavitel Jan Sarkander Thallberg. Kostelní zvony pocházely z let 1515, 1545 a 1695, katolická fara zde byla zřízena roku 1883.

V roce 1910 v obci žilo 738 obyvatel, v roce 1920 jen 649 obyvatel, v roce 1930 měl Smilov 129 domů a 691 obyvatel (čs. 2). Obec byla zničena po vzniku vojenského prostoru (poslední dům byl rozebrán na stavební materiál roku 1998). V místě u bývalého kostela se dnes nachází pomník pořizený zdejšími rodáky, jehož částí je torzo původního pomníku padlým v první světové válce.

Smilov ve 30. letech

Mückův mlýn v údolí Bystřice v roce 1934

Příslušníci rodiny Hausnerů při pálení dřevěného uhlí [3; str. 215]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Stará Voda (Altwasser)

Obec ležela podél stejnojmenného potoka u silnice z Města Libavé do Budišova nad Budišovkou, v nadmořské výšce 520 metrů. Chráněna ze severu a otevřenější k jihu měla na svých pozemcích úrodnější půdu a více vláhy než většina libavských obcí. Založení obce je datováno kolem roku 1250, nejstarší zmínka o Staré Vodě pochází z roku 1260. V písemných pramenech z let 1456 a 1581 jsou jména obyvatel Staré Vody i česká, roku 1654 již zcela německá.

Historické prameny zde uvádějí 3 břidlicové lomy (1911), vodní a větrný mlýn, cihelnu, zemědělský spolek, katolický - lidový a okrašlovací spolek, hasičský spolek a hostinec. V roce 1930 zde stálo 76 domů a žilo 345 obyvatel (čs. 0). Z bývalé obce zůstal zachován jen poutní kostel svatého Jakuba Většího a svaté Anny, mimořádně kvalitní barokní stavba z let 1681-1686 podle plánů císařského architekta G. P. Tencally. Ke kostelu patřily dnes neexistující ambity a klášterní kolej piaristů (později benediktínů a oblátů).

Budova kláštera byla poškozena na konci 2.světové války a i přes započatou obnovu byla po vzniku vojenského prostoru ponechána osudu a později i s ambity u kostela zničena. Dnes jsou z budovy kláštera zachovány pouze torza nadzemního zdiva a studna na bývalém nádvoří. Vlastní kostel byl devastován československou a později sovětskou armádou a rekonstrukce svého zevnějšku, na kterou přispěli kromě státu také rodáci a jejich potomci, se dočkal až na konci tisíciletí za vydatné pomoci skautů nejen z Česka, ale i ze zahraničí (Slovenska, Kanady, Polska,...). Další využití a případná dostavba celého poutního areálu navržená „památkáři“ je v důsledku existence vojenského prostoru nereálná. V roce 1997 vydal Památkový Ústav v Olomouci rozsáhlou publikaci „POUTNÍ MÍSTO STARÁ VODA“.

Pohled na klášter, chrám a zbytek obce – rok 1900

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kostel sv. Anny a sv. Jakuba Většího – rok 2011
[archiv autora]

Interiér chrámu – rok 2009 [archiv autora]

Starovodský hřbitov v roce 2011 [archiv autora]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Varhošť (Haslicht)

Zaniklá obec Varhošť ležela v jihozápadní části Oderských vrchů v údolí stejnojmenného potoka, v nadmořské výšce 600 m. Šlo o obec typu lesní lánové vsi, kdy domy stály na svazích v několika řadách nad sebou. První písemná zmínka pochází z roku 1141 a uvádí obec pod jménem „Vargosci“, česky jako „Varhošť“ je uváděna roku 1490, německy „Haslicht“ roku 1677.

Kolem poloviny 16.století byla povýšena na „trhové městečko“, což zřejmě souviselo s přílivem německého obyvatelstva, po třicetileté válce však tato práva ztratila. K obci patřily 2 samoty – mlýny Stampfgrund (Štomparňa) a Schwarzmühle na Odře (prvně jmenovaný mlýn byl vyhozen do povětří čs. vojáky v roce 1948). Zdejší lesní revír patřil olomouckému biskupství – kapitule Velká Bystřice. Tomuto velkostatku patřila také pila na Odře zvaná Schindelmühle. Místní obyvatelé se živili především zemědělstvím a za prací docházeli také do Hluboček a Mariánského Údolí. V obci byla záložna, hasičský spolek a hostinec „U pramene Odry“.

Sakrální stavby zastupovala kaple svaté Notburgy, obecná škola sídlila v budově z roku 1889. Od 30.let 20.století měla obec autobusové spojení s Olomoucí. V roce 1930 zde stálo 68 domů a žilo 349 obyvatel (čs. 10). Po vzniku vojenského prostoru byla obec zdemolována. V roce 1994 vydala „Společnost přátel vesnice a malého města“ v Olomouci fotografickou publikaci věnovanou této obci.

Kaple a hostinec U pramene Odry – 30. léta

Rodina hajného Kučery [3; str. 232]

Vodní mlýn Stampfgrund – rok 1938

Varhošťská děvčata [3; str. 232]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Velká Střelná (Gross Waltersdorf)

Bývalá velká zemědělská obec se nacházela na soutoku několika potůčků v nadmořské výšce 570 m. Jádrem plošiny, na které obec ležela, tvořil dříve známé „střelenské břidlice“. Název se většinou odvozuje podle „Střelenského lesa“, který je jmenován v listině markraběte Jindřicha Vladislava z roku 1203. Samotná obec je poprvé písemně připomínána roku 1382 s názvem „Strzielna“, od roku 1821 uváděna jako „Velká Střelná“. Při vpádu Tatarů roku 1663 bylo pobito 103 obyvatel obce. K Velké Střelné patřila osada Hühnerberg (založena 1785, 10 domů, 78 obyvatel) a samoty Bräuerberg, Waltersdorfmühle a Schieferwerke.

Břidlice se v místě lámala od 16. století nepřetržitě do první světové války, kdy byla těžba přerušena. Ve 30. letech 20. století zde byla pošta i četnická stanice (od r. 1900), sídlo lesního velkostatku i několik malých průmyslových závodů, družstev a spolků: výroba dřevěného uhlí, dřevěného zboží (1943), sodové vody (1902), lihovin (1911), tírna lnu (1932), 2 mlýny, družstvo zemědělské (1935), elektrické (1924), Konsum. V obci byla nemocenská pokladna (1911), 2 lékaři, záložna, 2 pojišťovací jednatelství a 8 hostinských koncesí, ze spolků to byly např. hasičský, rybářský, kameníků, všeoborový, dělnického domu, divadelní a pěvecký.

Počátky zdejšího školství sahají do roku 1707, kdy bylo zahájeno pravidelné vyučování. Přestavba školní budovy se uskutečnila roku 1929, od roku 1936 zde byla měšťanská škola, živnostenská pokračovací škola byla založena roku 1924 a zemědělská lidová roku 1930. Zdejší farní kostel sv. Mikuláše je písemně uváděn až roku 1570, kostel byl znovu vystavěn roku 1752 a restaurován po požáru v roce 1847. Dnes neexistuje.

Roku 1910 měla obec 2064 obyvatel, v roce 1930 zde stálo 293 domů a žilo 1927 obyvatel (čs. 32). Výsledky voleb r. 1935: SdP 466 hlasů, KSČ 317, BdL 147. Po odsunu původních německých obyvatel byla obec zčásti osídlena českými dosídlenci pouze na krátkou dobu, protože i tito byli přinuceni se vystěhovat v důsledku vzniku vojenského prostoru a celá obec byla poté postupně zdemolována. U bývalého kostela se nachází pomník pořízený zdejšími rodáky.

Ložisko břidlice ve Velké Střelné je největším v oblasti Nížkého Jeseníku, břidlice se zde lámala již od 16. století, skutečná těžba je datována od roku 1832. Od roku 1889 byla zahájena také hlubinná těžba, a to v důsledku dlouhých a tuhých zim, které omezovaly povrchové práce. Tímto způsobem dobývání se dosáhlo na jámě č.4 hloubky 158 m. Od začátku 1. světové války do roku 1932 byla těžba zastavena, což způsobilo zhoršení sociálních poměrů v obci. V tomto roce byla těžba obnovena firmou J. Řihák z Olomouce, která zde zaměstnávala až 150 pracovníků. V roce 1939 se vedení dolu ujala německá firma Heinz, Tatzel und Co. a v průběhu války zde bylo nasazeno až 200 válečných zajatců. V roce 1945 připadly doly do národního správcovství a opět zde působil J. Řihák, po roce 1947 byla těžba zastavena v důsledku odsunu odborníků německé národnosti a z důvodu zřízení vojenského prostoru. Pokusy o obnovení těžby proběhly od roku 1992 do roku 1994, kdy musely být práce ukončeny pro střety se zájmy armády.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Horní část obce a kostel [3; str. 234]

Farní kostel ve 30. letech

Rok 1900

Památník zaniklé obce – rok 2009 [archív autora]

Co zbylo z těžby břidlice – 2009 [archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vojnovice (Kriegsdorf)

Obec Vojnovice ležela u silnice z Města Libavé do Rudoltovic, v údolí řeky Odry, v nadmořské výšce 450 m. Vojnovice poprvé písemně připomíná biskup J. Thurzo v listině z roku 1504. Ve 30. letech 20. století byl v obci mlýn, výroba lihovin, sýrů, záložna, dva hostince, lom, hasičský, zemědělský a všeoborový spolek.

Škola zahájila vyučování roku 1793, roku 1884 byla postavena budova nová. Filiální kostel svaté Trojice byl vysvěcen biskupem S. Pavlovským roku 1589 a jeho zvon pocházel z roku 1403. Obec byla přifařena do Libavé, později kostel i školu spravovali piaristé ze Staré Vody. V roce 1930 zde stálo 49 domů a žilo 222 obyvatel (čs. 1). Při přechodu fronty v roce 1945 zůstal kostel nepoškozen, zřízení vojenského prostoru však již „nepřežil“ a později byl spolu s celou obcí demolován. V místě obce se dnes nachází pomník instalovaný zdejšími rodáky, který byl původně pomníkem padlým vojákům v první světové válce.

Prostřední část obce z roku 1927

Kostel Nejsvětější trojice z roku 1589

Odsun vojnovických obyvatel v roce 1946 [3; str. 252]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zigartice (Siegertsau) -Mastník

Obec Zigartice ležela v údolí potoka Schillerbach (Mastnický potok) ústícího pod obcí do řeky Odry, zčásti podél silnice Potštát – Město Libavá, v nadmořské výšce 520 m. Se jménem obce se poprvé setkáváme v listině moravského markraběte Prokopa z roku 1394, ve které uděluje privilegia Potštátu, písemně se uvádí i roku 1408 pod názvem „Sigarthau“. Další doklad pochází z roku 1547, kdy Albert z Potštátu prodal svůj díl Mladotovi z Potštátu. Vodní mlýn v obci se uvádí již roku 1657, tento mlýn uvádějí i prameny ze 30.let 20.století. Dále zde v té době byla i záložna „Raiffeisenka“, 2 hostince, spolky zemědělský, hasičský a divadelní.

Škola byla v obci od roku 1804, do té doby docházely zdejší děti do sousedních Milovan, budova školy byla přestavěna roku 1928. Hřbitov byl zřízen roku 1785 mimo obec. V obci stála filiální kaple svatého Jana Nepomuckého z roku 1792. V roce 1930 zde existovalo 52 domů a žilo 300 obyvatel (čs. 6). Po vzniku vojenského prostoru byla již pustá obec roku 1949 přejmenována na „Mastník“ a poté stejně jako ostatní obce zdemolována. V místě obce se nachází pomník instalovaný zdejšími rodáky u bývalého kostela.

Kostel a rychta v roce 1932

Horní část obce [3; str. 253]

Pohlednice z roku 1936

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

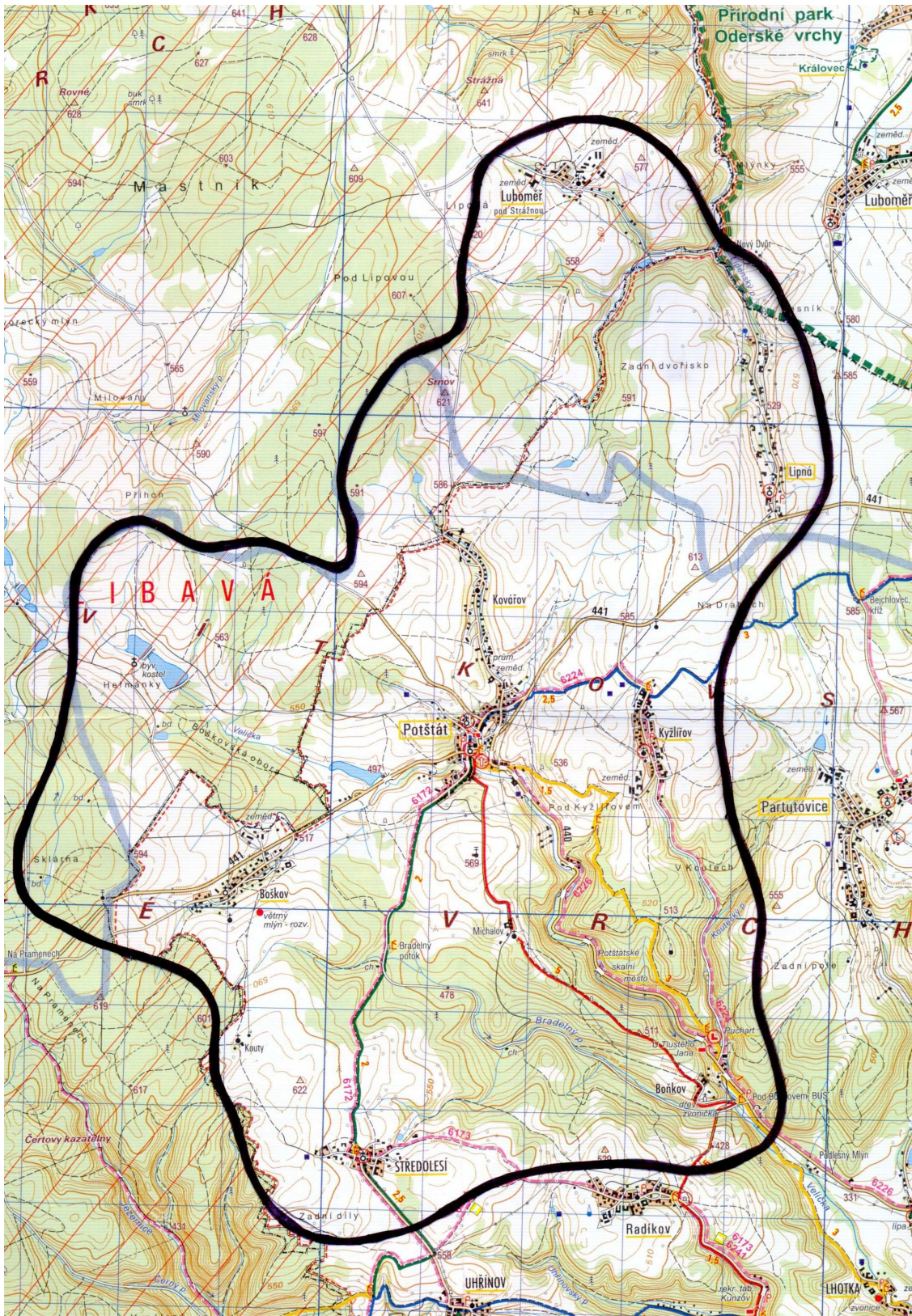

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

3. Potštátsko – kraj na pomezí

Mapa Potštátska [9]

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Narozdíl od Libavska měla oblast, kterou si přiblížíme v následujících řádcích, více štěstí. To spočívalo především v tom, že obce nebyly nakonec začleněny do vojenského prostoru, přestože úvahy a plány zahrnující i Potštátsko existovaly. Hranice vojenského prostoru měla začínat dokonce již za obcí Olšovec a ne náhodou se jednalo o obce obývané původně téměř výhradně německým obyvatelstvem. Naštěstí pro kraj však zvítězil rozum a argumenty odpůrců a oblast okolo Potštátu se ze smrtelného sevření vymanila. K odsunutí německého obyvatelstva v několika vlnách sice došlo i tady, ale noví osídlenci již mohli přes celou řadu různých omezení plánovat budoucnost a zvelebovat a přetvářet nově nabyté majetky. Že tomu tak v mnoha případech nebylo a noví „hospodáři“ situace jen využívali pro své obohacení, je pravda. Tito zlatokopové zneužívali doby a po vyrabování a vydrancování zabraných či přidělených domů pokračovali dále. Většina z nových osadníků však postupně ke kraji přirůstala a sžila se s ním.

Zatímco Libavsko zahrnovalo celkem 24 sídel, kraj Potštátska je poset menším počtem obcí. Dle historických pramenů sem patří kromě Potštátu ještě Boškov, Středolesí, Boňkov, Padesát Lánů, Heřmánky, Kyžlířov, Kovářov, Lipná a Luboměř pod Strážnou. Kromě nich ještě menší osady, jako Michalov, Kouty a Skelná Huť. Z výše uvedeného výpisu je zřejmé, že některé ze sídel (Luboměř pod Strážnou, Heřmánky a Skelná Huť) byly po vzniku vojenského prostoru zahrnuty do armádou intenzivně využívaného území, dnes označovaného jako VÚ Libavá a je o nich pojednáno již v předcházející části textů.

Limitujícím faktorem pro rozvoj oblasti a především jejího kulturního a duchovního centra – Potštátu – a navázání na jeho předválečný význam a věhlas však bylo sousedství vojenského prostoru. Po více než čtyřicet let byl kraj stále jakýmsi pohraničím, kde končily cesty a civilizace. Tvář obcí se výrazně změnila necitlivými a mnohdy živelnými zásahy do architektury a vzhledu budov, návsi, náměstí a celých obcí. Mnoho stavení bylo zbořeno a místa buď zejí prázdnotou – v tom lepším případě nebo je hyzdí pseudoarchitektura let budování lepších zítřků. Přítomnost armády, zvláště pak po roce 1968 sovětských vojsk, zbrzdila rozvoj regionu o mnoho let. Existencí vojenského prostoru v sousedství pozbylo Potštátsko své obvyklé zázemí, přitom jde o kraj, který má návštěvníkům co nabídnout. Kromě krásné přírody s lesy plnými hub, s průzračnými bystřinami a potoky hemžícími se rybami, s loukami vonícími sušeným senem či skalisky vybízející horolezce ke zdolání, láká návštěvníky množstvím kulturních památek a zajímavostí, které vypovídají o životě zdejších obyvatel již od středověku. Z nich nejvíce najdeme v samotném Potštátě. Toto, dnes již opět město, nabízí návštěvníkům velké množství památek, z nichž mezi nejvýznamnější patří kostel sv. Bartoloměje, kostel Nanebevzetí P. Marie, zámek, na historickém náměstí pak hodinová věž, morový sloup, kašna, socha sv. Floriána či řada nově opravených měšťanských domů. K Potštátu dnes patří čtyři místní části, Boškov, Kovářov, Kyžlířov a Lipná, v jejichž katastrech najdeme další zajímavosti, které stojí za shlédnutí. V Boškově jí může být kostel Máří Magdalény nebo za obcí stojící zbytky rozhledny – větrného mlýna, v Kovářově krásně zrekonstruovaná kaplička, v Lipné pak známý dřevěný kostelík s kamennou zdí z lomového kamene. V Kyžlířově nejen srdce dendrologa zaplesá pod jedním z nejstarších tisíc obecných, jehož věk se odhaduje na více než tisíc let. Cestou z Potštátu do Hranic podél říčky Velička projíždí návštěvník světem bizarních skalních útvarů tvořících Potštátské skalní město. O jednotlivých skaliscích, často spojených s nějakou pověstí, vypovídají informační tabule tvořící naučnou stezku. Zastavit lze také při pohostinství U Tlustého Jana, nad nímž se na skalním ostrohu nachází zříceniny středověkého strážního hradu Puchartu. Ještě o kousek dál mine návštěvník přímo u cesty se nacházející svažité suťové pole tvořené břidlicovými úlomky a plotnami poskytujícími důkaz o dnes již zaniklé těžební činnosti. Nepřístupné štoly za svahem v lese jsou významným zimovištěm netopýřů. O šikovnosti našich předků by říčka

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Velička mohla vyprávět. Vždyť mezi Potštátem a Olšovcem stávalo a poskytovalo lidem obživu jedenáct vodních mlýnů, z nichž v provozu není bohužel již žádný. Využít naopak energii větru se snaží několik větrníků, které dominují náhorní plošině nad Potštátem cestou na Odry. Vydá-li se návštěvník z Potštátu opačně, směrem na Olomouc, po několika kilometrech dojde do obce Kozlov. Tato vesnička, dnes přičleněná do Města Libavá, je známá tím, že v jejím katastru pramení jedna z nejvýznamnějších evropských řek – Odra, k jejímuž prameni pod dřevěným altánem nás dovede neomylně turistická značka.

Potštátsko pod Boňkovem - „Nebesa“, pohlednice ze 30.let [archív I.Krškové]

3.1 Vývoj oblasti v širších souvislostech

Protože i osídlení Potštátska se neodmyslitelně vyvíjelo v souladu s děním ve zbytku země, dovoluji krátký stručný náhled do historie událostí, které ovlivňovaly život lidí tohoto kraje.

Panování Přemyslovců v českých zemích bylo ukončeno v roce 1306 smrtí Václava III. Moci se ujímá rod Luxemburků a zvláště panování Karla IV. znamená pro české a moravské země období rozkvětu. Počátky německé kolonizace severní Moravy sahají právě do období panování Přemyslovců a Luxemburků. Odsouzení učené Jana Husa a jeho upálení v Kostnici v roce 1415 rozpoutalo husitské války (1419 – 1436). V jejich průběhu bylo zničeno a zlikvidováno mnoho osad a vesnic založených německými osadníky. Až teprve koncem 15. století získává německé obyvatelstvo zpět svá ztracená práva. Smrtí Ludvíka II. v bitvě u Moháče přecházejí české země do moci Habsburků. V rámci reformy císaře Ferdinanda II. přicházejí do země noví kolonisté. Němčina se stává znovu úředním jazykem. Rozpory mezi Čechy a Němci ale neustávají. V 19. století jsou snahy Čechů o odtržení od habsburské monarchie podporovány především z Ruska. Na Moravě však nejsou národnostní rozpory mezi Čechy a Němci tak vyhrcované, jako v Čechách. Důkazem je „Moravské vyrovnání“ přijaté v roce 1905 v Brně, kdy národnostní správa přechází na jednotlivé oblasti.

28. října 1918 vzniká Československá republika. Kromě Čech, Moravy, Slezska a Slovenska v sobě zahrnuje i území Podkarpatské Rusi. Přibližně 49 % obyvatelstva státu tvoří jiné národnosti než Češi. Z toho plyne celá řada problémů, kdy nový stát se snaží držet otěže ve všech oblastech hospodářství i úrovních státní správy. Čechy jsou tak obsazována důležitá a klíčová místa ve správních orgánech, na poštách, nádražích, celních úřadech, policejních a četnických stanicích. Do čistě německých oblastí jsou usazovány české rodiny s velkým množstvím dětí, čímž vzniká potřeba zakládání českých škol. Půdní reformou

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

dochází k rozdělení německých velkostatků a půda přechází do rukou českých sedláků a rolníků. Hospodářská krize 30.let znamená pro republiku více než 900 tisíc nezaměstnaných, z nichž Němci tvoří více než tři čtvrtiny. To vše nahrává vznikajícímu nacionálnímu hnutí v čele s Konrádem Henleinem. Jeho SdP je v roce 1935 velmi úspěšná i ve volbách na Potštátsku a Libavsku (viz přehled obcí) a stává se dokonce nejsilnější politickou stranou v parlamentu. Henleinovy požadavky na autonomii a dokonce na odtržení pohraničních oblastí s většinovým německým obyvatelstvem jsou ze strany československých státních orgánů rychle utnuty částečnou mobilizací z 21. května 1938 a obsazením pohraničí československou armádou. Problematika sudetských Němců se však dostává na mezinárodní scénu. Anglie navrhuje připojení území Sudet k Německu. To je požadováno i na francouzsko-anglických jednáních z 18. září 1938. Tento požadavek je akceptován československými orgány tři dny poté, 21. září, s pocitem bolesti, avšak s vírou, že vlády Velké Británie a Francie podnikly vše pro zachování zájmů československého státu. Mnichovské události z 29. a 30. září 1938 pak tento stav potvrzují. Samotné Potštátsko je obsazeno německým Wehrmachtem 10. října 1938.

Druhá světová válka, která začala přepadením 1. září 1939 Polska, znamenala po prvotních úspěších Němců a jejich spojenců utrpení pro milióny lidí nejen v Evropě. Dotkla se přímo i obyvatel Potštátska. Každá z dále popisovaných obcí má své seznamy padlých, kteří svůj život položili ve jméno zvrácené ideologie „čisté rasy.“ Konec 2. světové války v Evropě v květnu 1945 a zvláště pak události následující byly jen pokračováním neuvážených činů let předchozích. Prezident Beneš po návratu z exilu rozhoduje o konfiskaci majetku sudetských Němců a v dohodě se zástupci vítězných mocností i o odsunu z jejich vlasti. V několika vlnách jsou pak tito v letech 1946 a 1947 vysídleni do válkou zničených oblastí Německa. Do jejich domovů ve staré vlasti přicházejí noví osídlenci.

Vývoj osídlení a historie tohoto kraje jsou podobné osídlování Libavska a jsou pevně spojeny s jeho centrem – Potštátem.

Pomineme-li prehistorické nálezy kamenného mlátu, dochází k prvnímu výraznějšímu osídlení Potštátska v souvislosti s širší kolonizací Jeseníků a Oderských vrchů na přelomu 13. a 14. století. Šlo o kolonizaci smíšenou, kde slovanské obyvatelstvo bylo poměrně silně zastoupeno, čehož důkazem jsou i české obce Spálov a Luboměř. V průběhu pozdějších let byl slovanský živel podobně jako na Libavsku překryt německým.

K potštátskému statku patřily v roce 1394 prokazatelně již následující obce: Potštát, Rudoltovice, Milovany, Boškov, Luboměř pod Strážnou, Spálov, Luboměř, Barnov, Kovářov, Kyžlířov, Zigartice a Heřmánky. V roce 1611 prodává majitel panství obce Spálov a Luboměř, o něco později se zbavuje také Rudoltovic, Barnova, Milovan a Zigartic.

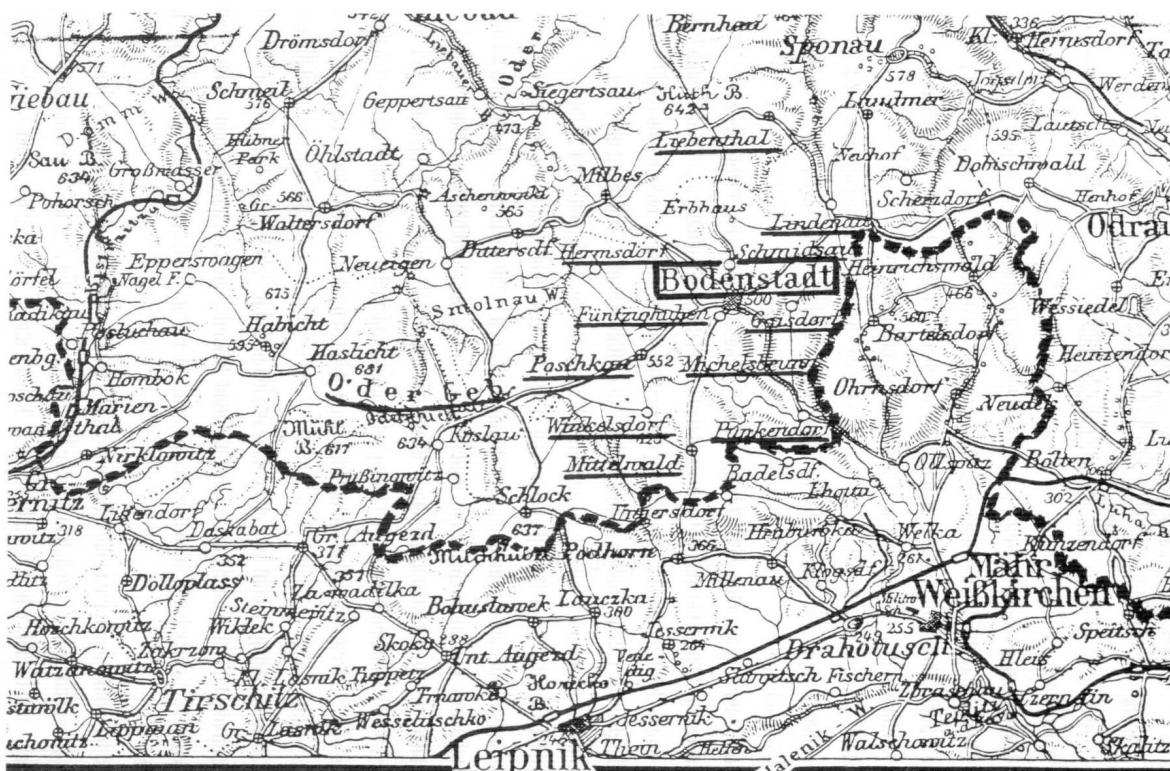
K Potštátu byly přiřazeny obce Padesát Lánů, Kyžlířov, Heřmánky, Lipná, Boškov, Boňkov a Kovářov. Až do roku 1846 spadalo do působnosti potštátské fary také Středolesí. Pro přiřazené obce byl církevním, ale i hospodářským a kulturním centrem bezesporu Potštát.

Od vzniku republiky v roce 1918 až do roku 1938 náleželo Potštátsko do politického okresu Hranice. Do té doby byl kraj hospodářsky orientován převážně na Hranice a Lipník nad Bečvou, ale také na Odry, Nový Jičín a Olomouc. V roce 1938 se Potštátsko stává součástí tzv. Sudetské župy a správně spadá pod okres Moravský Beroun s výjimkou Lipné, která náleží do okresu Nový Jičín.

Vztah obyvatel k tomuto kraji se vyvíjel stovky let. Lidé byli spojeni prostřednictvím nářečí, zvyků i příbuzenských vztahů. Jejich vysídlením zmizela stará německá kulturní krajina.

3.2 Přehled sídel

Do oblasti označované jako Potštátsko patří kromě Potštátu také: Boškov, Heřmánky, Kovářov, Kyžlířov, Lipná, Luboměř pod Strážnou, Padesát Lánů, Středolesí a osady Michalov, Kouty a Skelná Huť. O Heřmánkách a Luboměři pod Strážnou bylo již pojednáno v části věnované Libavsku, i tady však budou uvedeny některé nové údaje. Centru kraje – Potštátu - bude věnováno prostoru nejvíce.

Mapa Potštátska z roku 1937. Zakreslena je zde hranice, která kopíruje pozdější hranici protektorátu. [5]

Potštát (Bodenstadt)

O počátcích města Potštát, německy Bodenstadt, panuje řada nepřesností a dohadů. Podle nich je název města odvozen z německého Boden, tedy půda. Podle pověstí se měl Potštát nazývat původně Bílé město (Stadt Weiß, Weissenstadt), které mělo být při nájezdech zcela zničeno tatarskými či švédskými vojsky a na jeho místě vyrůst vlastně z holé půdy (Boden) nové město Bodenstadt, česky Potštát. Jde však o pověst, která nemá podporu v historických pramenech.

Ve skutečnosti název města s půdou nesouvisí. Pod názvem Potenstat se poprvé vyskytuje v listině, kterou Záviš z Potštátu prodává své statky v Křenovicích u Kojetína olomouckému biskupovi Konrádovi. Tato listina, která není bohužel datována, však nemohla vzniknout před rokem 1318 a ne později než v roce 1322. Od poloviny 14. století se Potštát dostává do vlastnictví pánů z Kunštátu a Poděbrad. Potštát, který byl od samého počátku budován jako město, měl várečné právo a stanoven trhový obvod. To bylo pro něj velmi významné, neboť všichni obyvatelé z vesnic náležejících do tohoto obvodu, musely veškeré

evropský
sociální
fond v ČR

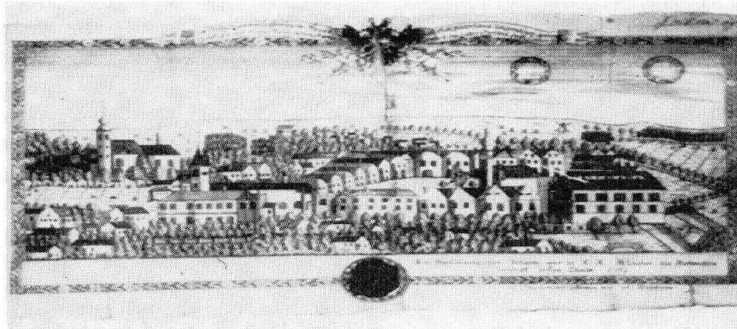

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

své zboží vyložit nejprve na trhu v Potštátě a teprve poté, když se neprodalo, mohli jej nabídnout v jiném městě. Rychtáři dotčených obcí také museli odebírat pivo výhradně v Potštátě. Roku 1408 prodává Boček z Kunštátu a Poděbrad své potštátské panství Tasovi z Prusinovic, jehož rod se později začal nazývat Podstatští z Prusinovic. Tito vlastníci se zasloužili o další městská privilegia, rozvoj obchodu a řemesel a na počátku 17. století také o výstavbu renesančního zámku. V době jejich působení se Potštát stal centrem luteránství. Za účast v protihabsburském odboji jim však byl majetek konfiskován a přešel do vlastnictví Karolíny d'Austria – Contecroy. Její majetek spravovali různí regenti a hejtmani, z nichž k nejvýznamnějším patřil bezesporu Martin Desmarez. Fara byla po konfiskaci bez odporu obsazena katolickým knězem a městu byly ponechána i jeho privilegia. Pohromou pro kraj se ale stala třicetiletá válka, kdy bylo panství několikrát vydrancováno jak švédskými, tak císařskými vojsky. Kromě škod v samotném Potštátě byly zničeny obce Boškov a Boňkov a škody na majetku dosáhly tehdy závratné výše 53 297 zlatých. O obnovu panství se velkou měrou zasloužil právě výše jmenovaný regent Desmarez pochovaný v roce 1661 v horním mariánském kostele.

Potštát na konci 17. století [5]

Konec 17. a doba do poloviny 18. století byly pro Potštát obdobím relativního klidu. Městu se vyhnula morová epidemie z let 1713 – 1715 a nepoškodila jej ani pruská vojska za válek o Slezsko. Těžce však poté na město dolehly napoleonské války a především série požárů v letech 1787, 1790 a 1813. První pohromě padlo za obětí více než 130 domů, byl poškozen farní kostel, fara, hodinová věž, pivovar a řada stodol s úrodou a zásobami sena. Druhý požár v roce 1790 zničil 118 domů, poškodil opět kostel s farou a také radnici. Požárem v roce 1813 bylo stráženo 93 domů, poškozena byla škola, kostel, fara a navíc zámek, který při obnově dostal dnešní empírovou podobu. K další obnově panství došlo až po skončení napoleonských válek, kdy byla jeho vlastníky již vrchnost Desfours-Walderode.

V roce 1866, v době rakousko – pruské války, byl Potštát v srpnu obsazen vítěznými Průšáky, kteří do města zavlekli epidemii cholery. Tu zastavil až další velký požár 17. listopadu. Padlo mu za obětí celkem 101 domů, oba kostely a 13 stodol. Díky větru se navíc rozšířil do sousedního Kovářova, kde zničil 52 domů a veškerou úrodu obilí na polích. Celkem si v obou obcích vyžádal 15 obětí na životech.

Základem pro rekonstrukční snahy Desfours- Walderodů byly události v roce 1848. Zrušení poddanství a státní správa přinášející nové soudní a finanční instituce přispěli k industrializaci oblasti. V Potštátě samotném byla v roce 1860 založena hedvábnická továrna firmy Flemmich, později také továrna na lihoviny, město bylo střediskem řemeslné výroby a v jeho vlastnictví byly čtyři rybníky. V roce 1862 zde byl založen poštovní úřad, v roce 1869 bylo postátněno školství. V reakci na časté požáry byl v roce 1880 založen dobrovolný sbor hasičů. V tomto roce se také tehdejšímu majiteli potštátského panství, Arturu Desfours-Walderode a jeho ženě, rozené Bukůvkové z Bukůvky, narodila dcera Maria. Tato vzdělaná šlechtična, vystudovaná lékařka, se velmi významně zapsala do historie Potštátu. V období

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1. světové války byla nasazena jako vojenská lékařka a osvojila si chirurgickou praxi. Tu pak využívala po válce ve funkci potštátské obvodní lékařky. Jako vážená osoba zemřela dne 13. března 1963 a je společně se svým otcem, matkou a bratrem pochována v rodinné hrobce na potštátském hřbitově.

Pro vývoj Potštátu byl významným rok 1918. Vznik republiky občané města nevítili, byl pro ně aktem, kterým se dostávali do pozice národnostní menšiny. Přes hlasitý nesouhlas a pokusy zvrátit chod dějin se nakonec se svým údělem smířili, pocit křivdy však přetrvával.

Hospodářská krize třicátých let zasáhla i zde. Dělníci propuštěni z textilní továrny byli jen nouzově zaměstnáváni, např. při stavbě koupaliště. Situace tak nahrávala stoupencům K.Henleina, jehož SdP (Sudetoněmecká strana) získala v roce 1935 v Potštátě hned v prvním roce své kandidatury 456 hlasů z celkem 760 voličů. Druhou nejsilnější stranou se stala DSAP (Německá sociálně – demokratická strana) s 222 hlasy.

Po známých mnichovských událostech v roce 1938 byl Potštát 10. října obsazen Wehrmachtem a většina Čechů město opustila. České školství bylo zlikvidováno. Zbytek Čechů a antifašisté byli vystaveni často teroru a šikaně. Prvotní nadšení z „osvobození“ bylo brzy vystřídáno realitou, kdy se stránky obecní kroniky začaly plnit seznamy padlých. První obětí druhé světové války se stal syn ředitele německé měšťanské školy. Skleslost obyvatel města se zvyšovala s blížícím se koncem války. S její drsnou realitou se mohli potštátští občané přímo setkat v lednu 1945, když byli v krutých mrazech do sklepení textilní továrny nahnáni zbědovaní sovětský váleční zajatci přesunovaní v té době z Karvinska a Třinecka do Olomouce. Ve sklepení podlehl vysílení zajatec Petr Isakiv, kterému výše zmiňovaná MUDr. Maria Desfours- Walderode vystavila úmrtní list. Ti, kdo nemohli hladu, zimou či vysílením pokračovat, byli nemilosrdně stříleni (jeden v Lipné, deset v Boškově atd.).

Sovětská armáda vstoupila do Potštátu bez boje ráno 8. května 1945, kdy nevelká německá posádka odtáhla z města již v noci ze 7. na 8. května. Správy se hned 9. května ujali zmocněnci ONV v Hranicích v čele s Josefem Konečným, bývalým trafikantem, který jako Čech opustil Potštát po Mnichovu. V průběhu roku 1946 byla většina německých obyvatel z města odsunuta a to v celkem pěti transportech, z nichž první se uskutečnil 21. června a poslední 19. srpna.

Obyvatelstvo bylo doplňováno osídlenci z hranického okresu, z Valašska a také Slovenska. Slibně se po válce rozvíjející podnikatelský duch byl záhy v roce 1948 potlačen znárodněním. Potštát, který mezitím pozbyl statut města, byl poznamenán vznikem vojenského prostoru a stal se jakýmsi „pohraničím ve vnitrozemí“. K „větším“ zaměstnavatelům v obci patřil pouze podnik MH Obnova, později Okresní průmyslový podnik Přerov zabývající se šitím rukavic a také vojenský statek. Většina praceschopného obyvatelstva tak za práci dojížděla do Hranic (Sigma, Karnola, cementárna,..), Milotic nad Bečvou (Elektropraga) nebo Oder (Optimit). Část lidí zaměstnávala také lisovna umělých hmot v sousedním Kovářově. Nevyhovující a nedostatečné prostory pro výuku vzrůstajícího množství dětí v 70. letech vyřešily panelové přístavby k původní německé měšťance. Tvář obce se měnila, stará zástavba postupně uvolňovala místo novým bytovkám či obchodům (nákupní středisko Jednota na náměstí).

Sametově revoluční rok 1989 byl nadějí pro Potštát i jeho okolí, po krátké euforii však brzy nastalo vystřízlivění. Náprava chyb minulosti není jednoduchá. Brzdou je nedostatek pracovních příležitostí a s tím související nezaměstnanost, odchod mladých lidí a nedostatečná občanská vybavenost. Obec se však snaží navázat na historickou tradici a stát se tak nejen kulturním, ale i turistickým centrem dosažitelným lehce z blízkých Hranic, ale i Olomoucka či Přerovska.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Od 10. října 2006 je Potštát rozhodnutím Poslanecké sněmovny ČR opět městem a doufejme, že mu svítá na lepší zítřky.

Z osobností spjatých s moderními dějinami nejen Potštátu, ale i jeho okolí, zasluhuje pozornost také výrazná postava PhDr. Ivana Kršky (1932 – 2009). Jeho usilovné, desítky let trvající práci, v níž mu byla trpělivou oporou jeho manželka Irena, vděčí Potštát a okolní obce za poznání své historie i záchranu a obnovu mnoha kulturních pokladů. Ivan Krška se narodil 24.7. 1932 v Hranicích, odkud se již v roce následujícím rodina odstěhovala do Brna. Jeho dětství zasáhla tragická událost, kdy byl za odbojovou činnost na konci roku 1939 zatčen jeho otec a následně pak v roce 1943 popraven. Po ukončení gymnaziálních studií se jako žák profesora Šebánka připravoval na brněnské univerzitě na své budoucí povolání archiváře. Po čtyřletém působení v archívech v Bučovicích a v Brně se v roce 1959 vrátil do rodných Hranic. S velkým elánem budoval hranický okresní archív, později již ve funkci vedoucího archívního pracoviště v Potštátě a Lipníku nad Bečvou pokračoval s velkou houževnatostí a úsilím v záchraně písemností, cenných archiválií, v jejich zpracování a katalogizaci. Výsledkem jeho práce jsou desítky inventářů k fondům měst, obcí, škol, spolků, far nebo společností. PhDr. Ivan Krška byl veřejnosti znám svými přednáškami, pořádáním výstav a publikováním zvláště v regionálním tisku. Aktivní byl i po odchodu do důchodu. Realizoval se jako průvodce po Potštátě i jako dobrý zpěvák v kostelním sboru. Řada jeho plánů v oblasti historické a badatelské práce zůstane bohužel nedokončena. Jeho životní pouť se uzavřela dne 15.2.2009. Ve vzpomínkách těch, kteří jej znali, zůstane zachován jako člověk někdy sice svérázný, avšak vždy veselý, bodrý a rozšafný.

Pokud byl Dr. Krška výraznou osobností na poli historie a archívnictví, stejně výraznou postavou na poli hudebním je paní Irena Kršková. Na svět přišla 8.5.1932 v Hlinsku u Lipníka nad Bečvou v rodině obchodního cestujícího Ferdinanda Buržaka a jeho ženy Marie, rozené Klesnilové. Přesto, že byla vychovávána v českém rodinném prostředí, její raná školní léta poznamenalo v roce 1938 nařízení, že děti německých otců ze smíšených manželství musí navštěvovat německou školu. Tak se rodina ocitla v rodišti jejího otce, v Potštátě. Zpěv a hudba ji provázely od nejtutějšího dětství, vždyť se narodila do skutečně muzikantské rodiny. Otcův strýc byl v Potštátě kapelníkem, prastrýc z matčiny strany, Alois Klesnil, zase sbormistr pěveckých sborů v Lipníku n.B., zvuk houslí slychala již v kočárku. Její nadání dokumentuje i skutečnost, kdy již jako třináctiletá dívka dávala kondice hry na harmoniku a klavír, po odsunu Němců vykonávala na Potštátě funkci varhanice. Přes obtíže nejen finanční, ale i zdravotní, vystudovala jako dcera německého otce nejprve učitelství hudby v Olomouci. Obor hra na klavír ukončila státní závěrečnou zkouškou na konzervatoři v Brně. Vzdělání si dále rozšiřovala na konzervatoři Ostravě či na prázdninovém pobytu v Rakousku. Přes místa učitelek hudby v Uničově, Olomouci a Hranicích se dostala na Potštát, kde již v roce 1964 zažádala o zahájení výuky hudby a zpěvu, nejprve pod hlavičkou hranické umělecké školy, po roce 1990 pak založila samostatnou ZUŠ v Potštátě. Sama si zde začala vytvářet pomůcky pro hudební výchovu a nauku. „Potštátský houslový klíč“ je akcí pevně zakotvenou v hudebním kalendáři milovníků hudby z celé republiky. Její práce byla oceněna v roce 1985 čestným uznáním vlády, 1993 medailí J. A. Komenského. I v důchodu pilně pracuje a pomáhá i nadále při výuce hudební teorie a hry na nástroj, výuce studentů na odborných školách, při závěrečných a diplomových pracích na VŠ. Pro zájemce vydává své učební pomůcky a manželovy historické články. Za práci pro domovy důchodců a akce pražské agentury „Krása zralého věku“ byla v roce 2009 jako první uvedena do Síně slávy. Veškeré své síly a čas věnuje hlavně svým žákům a Potštátu, za což ji patří obdiv a poděkování.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Poznámka:

Zdrojem informací týkajících se Potštátu byli především práce PhDr. Ivana Kršky, *Potštát – historie a Potštát- požáry* vydané v roce 2009 paní Irenou Krškovou a také stránky města Potštát <http://www.potstat.cz>, na kterých byla část věnovaná historii zpracována opět PhDr. I.Krškou.

V další části pojednávající ještě o Potštátě i dalších obcích oblasti uvádím některé údaje a fotografie z doby do poloviny 20. století. Informace jsem mimo jiné a především čerpal z knihy J.Bannerta, *Heimatbuch Bodenstadt und das Bodenstädter Ländchen*, vydané v Německu, ve Fuldě v roce 1984.

Město leží podle značky na farním kostele v nadmořské výšce 500 m.n.m. v kotlině náhorní plošiny Oderských vrchů. Tato kotlina se plynule snižuje od výšky 622 m.n.m. na milovanské silnici až k 225 m.n.m. u Hranic. Nejvyšším bodem v katastru Potštátu je vrch Rehbuschberg s nadmořskou výškou 622 metrů. Městem protéká říčka Velička, na jejímž toku stálo v minulosti jedenáct vodních mlýnů. Směrem do Hranic protéká Velička údolím nazývaným Grund.

Podle sčítání v roce 1921 měl Potštát 215 domů, mezi které patřilo i 19 domů osady Bleichen (Bělidlo) a 4 domy osady Mühlgrund. Celkem žilo na Potštátě 354 rodin, což představovalo 1219 obyvatel (526 mužů a 693 žen). Z toho bylo 1126 Němců a 53 Čechů. Téměř všichni občané byli vyznání římsko- katolického (celkem 1212), 5 židovského a 2 československého husitského.

Jak ukazuje následující tabulka, počet obyvatel města Potštát (bez dnešní části Padesát Lánů) se měnil.

Rok	1902	1910	1921	1930	1939	2011
Počet obyvatel	1516	1350	1219	1224	1246	694

Do obecního majetku patřilo v roce 1939 celkem 719 hektarů, z čehož bylo: 414,4 ha polí, 198 ha luk, 7,5 ha zahrad, 19,7 ha pastvin, 8,7 ha zastavěných ploch, 41 ha lesa, 24,2 ha neúrodné půdy a 5,1 ha vodních ploch. Půda je jílovitá a kamenitá a pole patří do 5. až 8. bonitní třídy, louky do 4. až 6. třídy.

Před válkou v městě působili: 1 stavitel, 5 obchodníků, 125 živnostníků, 136 rolníků a 79 domkářů.

Na konci roku 1923 bylo do města zavedeno elektrické osvětlení, kdy proud dodávala centrála v Přerově. Nejbližší nemocnice byla v Hranicích. Ve městě provozoval svou ordinaci lékař, třikrát týdně ordinoval zubní technik z Oder, fungovala zde poradna pro nastávající matky, lékárna i drogerie. Od roku 1843 mělo město svůj poštovní úřad, od roku 1890 telegraf a od roku 1926 bylo možno i telefonovat. Četnická stanice, v jejíž působnosti byly kromě Potštátu také obce Kovářov, Kyžlířov, Boškov, Boňkov, Heřmánky a Středolesí, vznikla již v roce 1871. Kino začalo promítat v únoru 1922 v Dělnickém domě, v roce 1926 bylo ve městě 18 rádiových přijímačů. Čtenářům byla k dispozici lidová knihovna s 656 svazky a obecní knihovna s 629 svazky. První auto se objevilo v Potštátě v roce 1923, v polovině dvacátých let zde již byla 4 soukromá auta a 4 motocykly. S vlakovým nádražím v Hranicích zajišťoval spojení autobus a to dvakrát denně, ve čtvrtek a v sobotu dokonce čtyřikrát, od 1. května do 30.září také třikrát - vždy v neděli. Od roku 1914 má město svůj vlastní vodovod. V roce 1934 bylo vybudováno koupaliště vyhledávané i návštěvníky z Hranic a okolí.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V roce 1885 bylo založeno Družstvo svobodných a koncesních živností, v jejímž čele stál v roce založení Karl Potsch, po něm až do roku 1925 Josef Juranek, kterého pak vystřídal Ignaz Hoschak. Družstvo mělo 65 členů: 14 ševců, 8 dámských kadeřníků, 5 pánských holičů, 5 pekařů, 1 cukráře, 6 stolařů, 5 kolářů, 5 zámečníků, 4 malíře, 3 natěrače, 3 sedlářů a řemenářů, 2 hodináře, 1 klempíře, 1 bednáře, 1 kamnáře a 1 sekerníka.

Oblast bankovníctví zastupovala již od roku 1894 Reiffensen pokladna fungující jako spořitelna i záložna, od roku 1907 pak městská spořitelna.

Škola v Potštátě fungovala již od konce 16. století. Budova dnešní ZUŠ, postavená v roce 1826, se díky školským zákonům a reformám z let 1868- 1869 změnila na obecnou čtyřtřídní školu. Přestože se koncem 19. století rozrostla na pětitřídní, vzrůstající počet dětí si vynutil v roce 1902 výstavbu nové školní budovy pod hřbitovem. Zajímavostí je, že i když šlo o německou školu, postavil ji český stavitel Zeman z Bystřice pod Hostýnem a to za pomoci českých dělníků a povozníků. Rok 1903 je rokem, kdy zahájila svou vzdělávací činnost měšťanská škola s německým vyučovacím jazykem a nepovinnou výukou češtiny, zprovozněná v původní budově z roku 1826. Roku 1907 byly obě školy spojeny pod jedno ředitelství, dívky mohly školu navštěvovat jako tzv. hospitky sice již od roku 1910, plně smíšenou se však stala až v roce 1920. Český živel se začal projevovat výrazněji například i zřízením české obecné školy i školy mateřské.

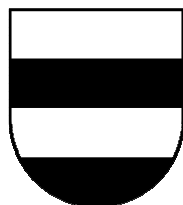
Spolkový život byl v Potštátě zastoupen celou řadou spolků, cechů a sdružení. Jednalo se například krejčovský cech (1740), o sbor dobrovolných hasičů (1880), spolek veteránů (1894), sportovní a atletický klub (1922), cvičební spolek pracujících (1927) a více než 30 dalších. Zvláště sportovní a cvičební spolky byly velmi aktivní a účastnily se mnoha vystoupení v městě samotném i v širším okolí.

Potštát se pyšní celou řadou historických památek. Nejvíce se jich nachází na Bočkově náměstí a jeho okolí. Kromě renesančního zámku jde o farní kostel svatého Bartoloměje, poutní kostel Nanebevzetí Panny Marie, hodinovou věž, Mariánský sloup, sochu svatého Floriána, sousoší Kalvárie nebo kašnu. Památkově chráněna je také budova základní umělecké školy, zajímavé jsou i opravené měšťanské domy na náměstí. Za shlédnutí stojí jistě také hrobka rodu Desfours-Walderode na místním hřbitově.

Na bojištích 2. světové války padlo 81 potštátských mužů. V pěti transportních vlnách bylo od 21.6.1946 do 19.8. 1946 přes sběrné tábory v Hranicích odsunuto z Potštátu více než 700 osob.

První městský erb z roku 1329 [5]

Současný znak [10]

Rodový erb

Desfours- Walderode [5]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

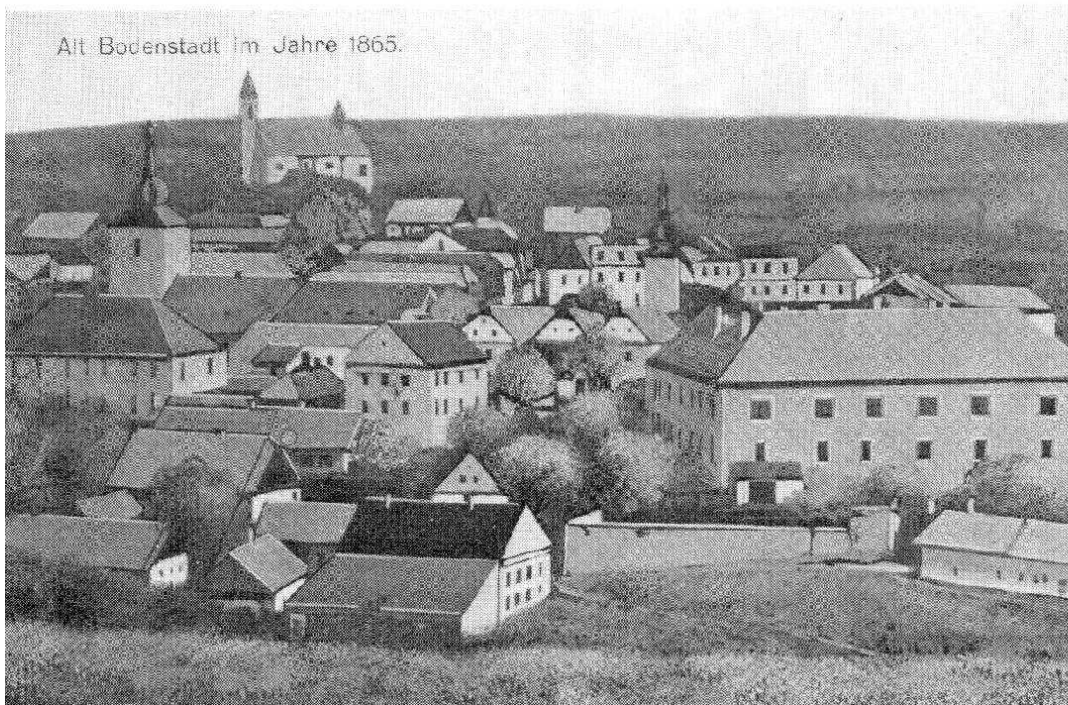
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Potštát v roce 1865, před velkým požárem v roce 1866 [5]

Potštátské náměstí ve 30. letech 20. století [archív města Potštát]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2. světová válka - seznam padlých a nezhvěstných [5; str. 160 – 163]

1	Dr. Gürtler	Rudolf	8. 6. 1940	Frankreich	28	Röder	Eduard	15.12.1943	in Italien
2	Peterskovsky	Wilhelm	21.6.1940	Frankreich	29	Schönweitz	Josef	17.12.1943	in Holland
3	Röder	Johann	21.5.1941	auf Kreta	30	Grohmann	Johann	7. 2.1944	Rußland
4	Schmidt	Alwin	18.7.1941	Rußland	31	Hampel	Siegfried	8.3.1944	"
5	Schwarz	Heinrich	27.7.1941	Frankreich	32	Hoffmann	Karl	1.4.1944	"
6	Mildner	Ernst	11.2.1942	Rußland	33	Dr. Jemelka	Hubert	15.4.1944	im Osten
7	Seidler	Ernst	21.2.1942	"	34	Schönweitz	Otto	12.3.1944	im Osten
8	Polzer	Johann	29.3.1942	auf der Krim	35	Hampel	Erwin	21.3.1944	"
9	Polzer	Hugo	22.6.1942	Rußland	36	Peterskovsky	Franz	11.3.1944	"
10	Alka	Heinrich	29.6.1942	"	37	Röder	Johann	18.7.1944	"
11	Schindler	Adolf	10.7.1942	"	38	Schwarz	Johann	31.7.1944	im Osten -Lazaret
12	Reisky	Hans	12.7.1942	"	39	Kaufmann	Theodor	20.7.1944	"
13	Langauf	Rudolf	27.7.1942	"	40	Picmaus	Karl	19.8.1944	"
14	Worschek	Franz	4.3.1942	im Lazaret	41	Lev	Franz	15.8.1944	"
15	Olbort	Gustav	19.8.1942	Rußland	42	Hinschitz	Hermann	24.8.1944	Frankreich
16	Lehnert	Franz	24.9.1942	"	43	Mader	Josef	24.8.1944	im Osten
17	Speil	Alois	24.9.1942	"	44	Schifner	Hermann	20.8.1944	"
18	Schönweitz	Anton	4.10.1942	"	45	Chramostka	Franz	2.9.1944	am Balkan
19	Mück	Rudolf	26.10.1942	"	46	Domes	Johann	13.9.1944	im Osten
20	Röder	Siegfried	19.11.1942	"	47	Alka	Rudolf	5.10.1944	in der Slowakei
21	Tomanek	Josef	16. 2.1943	"	48	Kretschmer	Otto	15.10.1944	Ungarn
22	Lehnert	Karl	21.2.1943	"	49	Berger	Stefan	26.10.1944	im Osten
23	Lehnert	Franz	14.2.1943	"	50	Jahn	Josef	5.11.1944	"
24	Grosser	Alfred	6.7.1943	"	51	Röder	Johann	2.3.1944	"
25	Köhler	Franz	26.7.1943	"	52	Losert	Josef	3.2.1945	"
26	Jahn	Josef	3.8.1943	auf Korsika	53	Kral	Johann	5.2.1945	"
27	Jahn	Josef	27.9.1943	Rußland	54	Losert	Rudolf	16.2.1945	"
55	Schachermeyer	Benno	21.2.1945	in Ostpreußen					
56	Hutarsch	Josef	1944	in Jugoslawien					
57	Benirschke	Johann		Rußland					
58	Günther	Edmund	20.4.1946	in Gefangenschaft verstorben					
59	Schwarz	Robert	1943	Rußland					
60	Juratsch	Franz	1945	im tschech.Lager verstorben					
61	Fam.Lemmer,5 Personen		8.5.1945	Freitod					
Vermißte:									
62	Kunscher	Leopold		Rußland					
63	Jordan	Adolf	1942	im Osten					
64	Czihal	Hans	1942	"					
65	Costisella	Rudolf	1944	in Wilna					
66	Bittner	Otto	1944	im Osten					
67	Alka	Reinhold	1944	"					
68	Tropper	Ernst	1944	"					
69	Nießner	Wilhelm	1944	"					
70	Czada	Johann	1944	"					
71	Handl	Erhard	1945	"					
72	Nährer	Rudolf	1942	Rußland					
73	Tannhäuser	Leopold		"					
74	Alka	Josef							
75	Kandler	Franz							
76	Bernhauer	Ferdinand							
77	Schwarz	Emil							
78	Röder	Kurt							
79	Röder	Gerhard							
80	Mück	Karl							
81	Schwarz	Leopold							

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

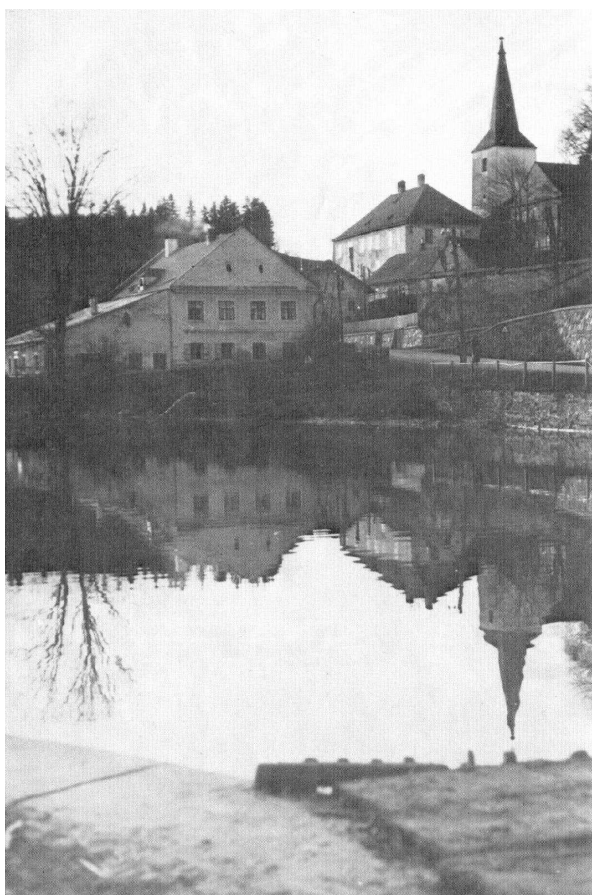
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Renesanční zámek ve 30.letech [5]

Cvičení dobrovolných hasičů [5]

Městský rybník s pohledem na farní kostel [5]

Poštovní dostavník na cestě do Hranic [5]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Náměstí s hodinovou věží a Mariánským sloupem [5]

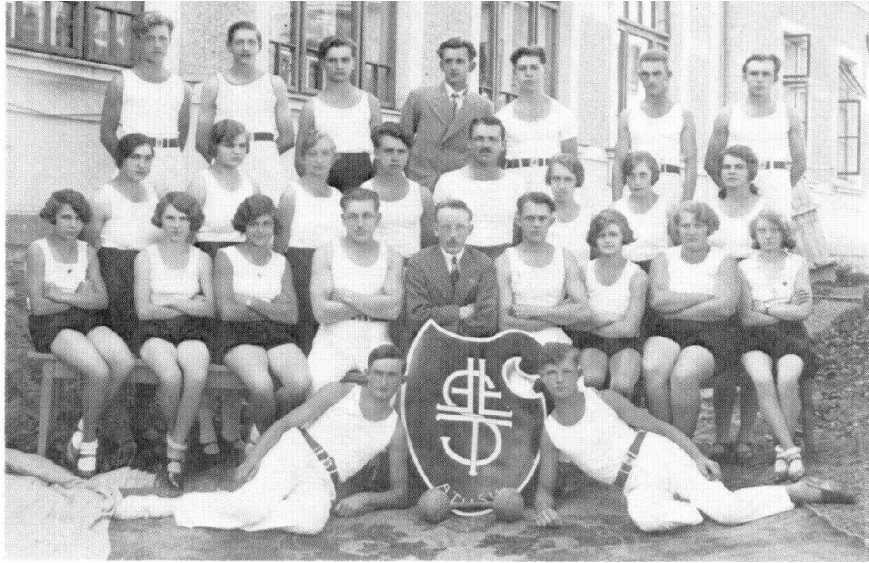

Větrný mlýn na kopci mezi Potštátem a Lipnou
[archiv města Potštát]

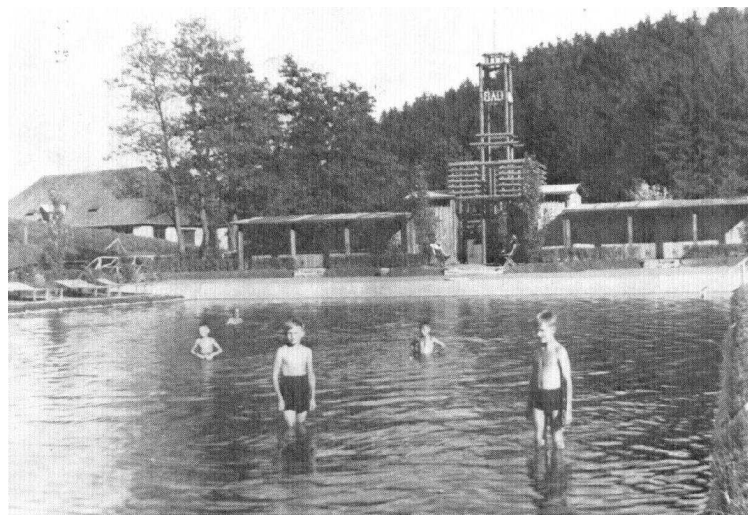

Potštátské náměstí se sochou sv. Floriána – 30. léta [archív I.Krškové]

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tělocvičný spolek Potštát [5]

Potštátské koupaliště před 2. světovou válkou [5]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hrobka rodu Walderode- Desfours [archív autora]

Potštát – požár továrny 22. září 2008 [archív města Potštát]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Letecký pohled na historické centrum – 2010 [archív města Potštát]

Potštát 2011- pohled od hřbitova [archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Padesát Lánů (Fünzfinghuben)

Obec leží v nadmořské výšce cca 500 m na jižním okraji města Potštátu. Jde o typ řadové vesnice stoupající v mírném svahu směrem ke Středolesí. Statky a domy leží po obou stranách cesty a potoka, který obcí protéká. Jméno místa pochází ze středověké plošné míry „huf“ nebo „hub“. První osadníci dostali pravděpodobně přiděleno 50 „hufů“ či „hubů“ plochy, kterou zúrodnili a obdělávali. Jak uvádí J.Bannert ve své kronice, představoval jeden „francouzský huf“ rozlohu 23,9 ha, saský asi 12 ha.

Obec Padesát Lánů má podobnou historii jako Potštát. Vyplývá to z toho, že i v minulosti těsně přiléhala k Potštátu a byla na něm hospodářsky i jinak závislá. Obec je v listinách prvně zmiňována v roce 1377.

Podle sčítání lidu z 1.12.1930 bylo v obci 45 obytných domů, ve kterých žilo 236 obyvatel, z toho 208 Němců a 28 Čechů. Při sčítání ze 17. 5. 1939 měla obec 71 domácností s 224 obyvateli, z toho 116 mužů. Katastr obce měl rozlohu 529,63 hektarů.

K Padesáti Lánům patřila také osada Michalov (Michelsbrunn) s následujícími usedlostmi: Mannsbart, Dörrich, Gold, Gockert Fritz, Ketzlich (dříve Stecker Otto), Pastyrshik, Schiefl.

Půda je většinou písčito-jílovitá nebo jílovito-písčítá, místy také kamenitá. Byly na ní pěstovány všechny tehdy běžné obiloviny - žito, pšenice, oves a ječmen, z luštěnin pak hrách a vikev, z okopanin brambory a krmná řepa. Pěstovalo se také zelí. Před druhou světovou válkou a během ní hrálo významnou roli zvláště na velkých hospodářstvích pěstování lnu. Mezi pícninami převažoval červený jetel a jetelotravní směsi.

Přibližně uprostřed obce dodnes stojí malá kaple a stával zde i hostinec. Když jeho majitel padl v 1. světové válce, vdova se znovu provdala a hostinec se pak nazýval Kubitzův.

Tři největší usedlosti v obci byly Röder Rudolf (č.1), Hornik Franz (č. 16) a Wagner Franz (č.18), každý se zhruba 35 hektary. Obyvatelé se většinou zabývali zemědělstvím a chovem dobytka. Majitelé menších hospodářství měli často ještě další povolání, pracovali třeba jako stavební dělníci nebo byli zaměstnáni na lesní správě potštátského panství. V obci provozovali živnost tři ševci, dva tesaři a fungovaly zde až do 2. světové války dva mlýny (Klement Mühle a Wania Mühle).

Obec byla přifařena k Potštátu, také děti navštěvovaly obecnou i měšťanskou školu „ve městě“, jak se říkalo. Požární službu zajišťovali hasiči z Potštátu.

Ve funkci starosty působili: během 1.světové války Florian Röder (č.1), po válce až do roku 1927 Franz Wagner (č.18), v letech 1927 – 1935 Otto Schönweitz (č.11), po něm do roku 1938 Albert Böhnel (č.3). Plat starosty činil za první republiky „celých“ 30 korun.

Výše jmenovaný Franz Wagner se zasloužil o stavbu silnice, která vede dodnes od Boškovského potoka nahoru celou vesnicí. Znamenala velké ulehčení pro povozy místních rolníků, protože původní strmá cesta vedla přes vrcholek u kapličky. Za starostování O. Schönweitze byl původní dřevěný most přes Boškovský potok nahrazen železobetonovým. Jeho stavitelem byl Otto Hoschak. Stavba mostu stála obec 60.000 korun. Původní dřevěný most býval často poškozen během přívalových dešťů a bouřek. Jedna taková v srpnu 1914 dokonce způsobila protržení hráze rybníka položeného ještě dále směrem po proudu potoka. V roce 1922 byla otevřena česká menšinová škola. Školník pocházel z Valašska a měl 7 dětí. Škola fungovala v domě č. 22 a docházely do ní i děti z českých rodin z okolních obcí (dokonce až z Uhřínova). Na Padesáti Lánech žilo 5 až 6 českých rodin, což znamenalo asi 20 hlasů, které stačily v obecních volbách v roce 1935 k tomu, aby Češi získali v obecní radě (zastupitelstvu) dvě křesla. Vliv českého živlu na chod obce měl však trvání jen do roku 1938. Po připojení celého kraje k Sudetské Župě byla obec správně připojena k Potštátu a stala se

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

její částí (čtvrtí). Obecní kronika uložená v městské kanceláři v Potštátě byla zničena s mnoha jinými cennými dokumenty sovětskými vojáky na konci války při osvobození.

Druhá světová válka si vyžádala mezi lánskými muži 12 obětí. Byli to Burschak Alois, Olbort Johann, Wagner Franz, Wania Johann, Kloss Franz, Schindler Gerhart, Losert Franz, Polzer Karl, Lehnert Karl, Pastyrsik (Pastyřík) Josef, Gold Adolf, Losert Johann.

Kromě Němců ze smíšených manželství byli ostatní společně s potštátskými odsunuti z území Československa v rámci 3. transportu přes sběrný tábor v Hranicích. O často nelidských podmínkách v tábore pojednává svazek Příběh lágru, autora J.K.Nebeského [7].

V roce 2011 žije v této městské čtvrti 73 obyvatel, z toho 54 dospělých a 19 dětí.

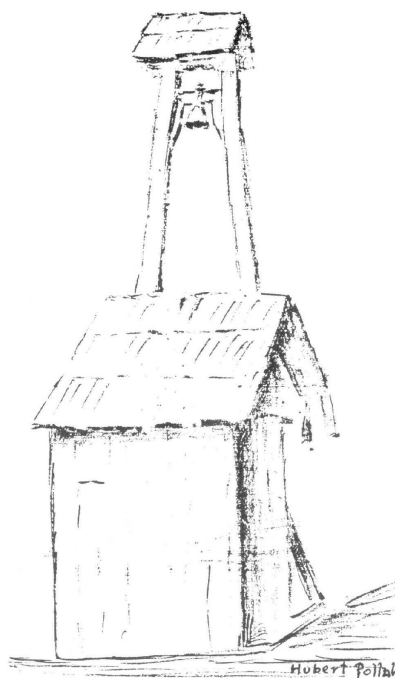
Kaplička a statek Franze Hornika [5]

Silnice na Lánech, vlevo kaplička [5]

Polní kříž na cestě z Michalova do Lánů [5]

Hubert Pollak
Der Glockenturm in Michelsbrunn,
Gemeinde Freyungshausen.

Kresba zvonice na Michalově [5]

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Majitelé domů (Padesát Lánů + Michalov) k roku 1945 [5; str. 178]

Číslo	majitel		
1	Röder Rudolf	26	Schneider Rosa
2	Tannhäuser Adolf	27	Voshalo Franz
3	Rößner Otto	28	Tannhäuser Otto
4	Pastýrsik Franz	29	Losert Johann
5	Lehnert Viktor	30	Gemeindehaus
6	Böhnel Adalbert	31	Schmidt Leopoldine
7	Mück Georg	32	Juratsch Robert
8	Kutsch Raimund	33	Röder Josef
9	Wagner Johann	34	Losert Franz
10	Tannhäuser Alois		(Mhr. Weißkirchen)
11	Schönweitz Otto	35	Mück Florian
12	Stanzel Rudolf	36	Jahn Ernst
13	Gemeindehaus	37	Tannhäuser Alois
14	Thomas Wilhelm	38	Schindler Anton
15	Olbort Franz	39	Losert Willibald (Gaisdorf)
16	Hornik Franz	40	Burschak Emil
17	Kubica Johann		Michelsbrunn
18	Wagner Franz	1	Gold Josef
19	Pollak Hubert	2	Mannsbart Hans
20	Wagner Karl	3	Dörrich Viktor
21	Burschak Alois	4	Ketzlich Josef
22	Hoschak Otto	5	Gockert Fritz
23	Jahn Franz	6	Friedrich Eduard
24	Ploschtiza Franz		(Pasterschik)
25	Wanja Alois	7	Defours Walderode (Hegerei)

Padesát Lánů v 80.letech [5]

...a v roce 2011 [archív autora]

Michalov dnes – 2011 [archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Boňkov (Punkendorf)

Ves leží v nadmořské výšce 375m, 5km jihovýchodně od Potštátu, na vyvýšenině jižního okraje Oderských vrchů. Největší výšinu představuje 513m vysoký Eichelberg (Žaludový kopec?). Obecním katastrem protéká Velička spolu s Bradelným? potokem.

Podle sčítání lidu v r. 1921 tu bylo 23 domů, 28 domácností a 112 obyvatel (53 mužů a 59 žen), všichni národnosti německé, vyznání římskokatolického.

Ke vsi náležel ještě Kamenný mlýn a skupina tří domů. Až do roku 1925 patřil Boňkov ke Kyžlířovu, od té doby však byl samostatnou obcí. Obecní katastr zabíral cca 120 hektarů, z čehož pole tvořila 62 ha, 15 ha louky, 8,60 ha pastviny, 35 ha les, 1,1 ha zastavěné plochy a jeden hektar nezastavěná neobdělávaná plocha. V místě se vyskytoval i malý mlýnský rybníček.

Podle sčítání lidu ze 17. května 1939 měla jen 106 obyvatel, v jejichž vlastnictví bylo 361,66 hektarů.

Půda je písčítá a patří do 5. až 7. bonitní třídy. K pěstování se hodí žito, oves, krmná řepa, také ječmen a pšenice, hlavně však brambory.

Klima v Boňkově je velice příznivé pro pěstování ovoce, neboť ves je ze severu chráněna Žaludovým kopcem (Eichelberg), z východu a západu je chráněna přes hřebeny „Nebes a Pekla“ a je otevřena z jihu. Pěstování ovoce a včelařství bylo proto velice intenzivní. Med, smetana, tvaroh a máslo byly dodávány na trh do Hranic a do sanatorií v lázních Teplicích. Jablka, hrušky a švestky se prodávaly na trhu v Potštátě.

Až do roku 1930 bylo mlácení obilí prováděno žentourem. Tráva pro krmivo a seno byla vyžínána kosou, neboť největší část luk byla kopcovitá. Obilí bylo též ručně vyžínáno, odebíráno a stavěno pro vysušení do panáků či mandelů.

Přírodní nerostné bohatství neměla obec žádné, nepočítáme-li dřívější těžbu břidlice.

Obyvatelé se zabývali většinou zemědělstvím, mnozí nalézali zaměstnání v okolních lesích, protože zemědělské produkty kryly sotva nejnужnější potřebu. V místě se nalézal mlýn s pilou, 3 živnostníci, 17 zemědělců (sedláků) a 4 domkáři. Podle jiných zdrojů (zpráva o Boňkovu od Josefa Mücka č. 20, Boňkov a Olgy Isfortové, rozené Mückové, Boňkov) však byli z řemesel a živností v Boňkově k dispozici 2 ševci, po jednom pak soustružník, kolář, krejčí, tesař, zedník, mlynář a bednář. Své polnosti zde obhospodařovalo 15 zemědělců, malé hospodářství měli i dva domkáři, kteří se mimo jiné zabývali právě ševcovstvím. Obojí údaje mohou být správné, neboť není znám rok, k němuž se vztahují. V každém případě se však jedná o období od vzniku republiky do roku 1945.

Obecní chudí, kteří měli domovské právo, museli být zaopatřováni. Ve třicátých letech to byli: Langer František, zvaný Langer František od Terezie, Terková Antonie, zvaná Terková Tony a paní Marischová, která byla až do své smrti v péči Julie Patzakové.

Posvícení bylo slaveno v neděli na svátek Nejsvětější Trojice. To z Potštátu přišlo procesí k polní kapliče, k bohoslužbě, hosté byli pozváni na kávu a koláče. Posvícení ukončil tanec u Tlustého Jana, kde bývaly také boudy se sladkostmi a zmrzlinou. Poutě se konaly do Staré Vody a na Hostýn. Dožínky se slavily na louce mlékárny v Potštátě. Průvod na svátek Božího Těla se konal vždy v Potštátě, na půlnoční (jitřní) se šlo 25. prosince ve čtyři hodiny ráno se svítilnami až do farního kostela v Potštátě.

Od r. 1938 až do r. 1945 byla v Boňkově celnice, nejbližší českou obcí byl Olšovec na silnici do Hranic.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Veřejná zařízení, spolky a doprava

Okresní úřad, okresní soud, berní správa a berní úřad: Hranice. Krajský soud: Nový Jičín. Obchodní komora: Olomouc. Četnická stanice: Potštát. Poštovní, telegrafní a telefonní stanice: Potštát. Obec byla přifařena do Potštátu, fungovala v ní jednotřídní škola. Nejbližší nemocnice: Hranice. Lékař, zvěrolékař: Potštát. Lékárna: Hranice. Dentista: Potštát. Drogerie: Potštát.

Spolky: Místní skupina Svazu Němců severní Moravy (1902), Místní skupina německého kulturního svazu (1928), Místní spolek zemědělců.

Železniční stanice: Hranice 6,6 km. Spojovací cesty: Olšovec 2 km, Potštát 6,4 km (okresní silnice), Radíkov 3,8 km, Michalov 2 km, Středolesí 3 km. Žádný hostinec (? , pozn. Tlustý Jan patřil do katastru Kyžlířova).

Místní dějiny

Boňkov byl původně vrchnostenský (panský) dvůr, v němž byl především pěstován chov ovcí a náležel k potštátskému panství. Kolem poloviny 17. století byl rozdělen a prodán jednotlivým usedlíkům za 400 zl. spolu s plochou pozemků. V místě pak byly vystavěny domy. V roce 1793 patřil k potštátskému panství a čítal 18 domů s 29 rodinami o 105 duších. Roku 1835 měla ves 18 domů, 96 obyvatel (47 mužů a 49 žen). Ve vsi byl 1 kůň, 5 volů, 32 krav a fungovala tu již i školní výuka dětí. Na místě domu č. 7, bývalého dědičného fojtství (rychty), stál kdysi vlastní dvůr.

Až do zrušení robotní povinnosti v roce 1848 byla vrchnostenská správa vykonávána prostřednictvím dědičného fojta - rychtáře. Dědičné fojtství (rychta) bylo na dnešním čísle 7. Veškeré obecní práce byly vyřizovány robotou např. práce v lese, cestářské práce atd. Z každého obytného domu se musel objevit jeden muž s náradím, nebo s přípřeží. Po zrušení roboty převzal oprávnění dědičného fojta obecní představený a obecní rada.

Vyhlášky obce byly předávány většinou postupně - dům od domu. Toto a vypůjčování kvásku k pečení chleba sloužilo k návštěvám a výměně obecních novinek.

Školní budova byla postavena v roce 1878 a rozšířena byla o prázdninách školního roku 1888 – 1889, protože zcela nevyhovovala (učebna byla velká pouze 19 m²). Slaměná (došková) střecha byla sejmuta a nahrazena břidlicí. Ke škole patřil i byt učitele a zahrada s ovocnými stromy. V místě školy stála kdysi ke dvoru patřící ovčákova chatrč.

Až do roku 1925 byla ves připojena (včleněna) do Kyžlířova, od té doby je samostatnou obcí. Nemá žádný kostel, pouze starou, dřevěnou zvonici.

Když bylo v říjnu roku 1938 sudetské území připojeno k Německu a oddíly Wehrmachtu vtáhly do Potštátu, navštívil město i generál – polní maršál von Brauchitsch. On a jeho štáb byli srdečně vítáni na náměstí potštátskými občany v čele se starostou Mückem. Stoly byly nachystány k pohoštění. Mezi jinými starosty okolních obcí se tu objevil se i boňkovský starosta Mildner, aby podal zprávu, že se v Boňkově zdržuje české vojsko. Z úřední neznalosti místních poměrů byl zcela německý Boňkov totiž vyjmut z obsazení. Generál von Brauchitsch nařídil proto přeložení demarkační linie k jihu, k mýtnímu domku na silnici do Hranic tak, aby byl k Sudecké Župě připojen i Boňkov. Když se v roce 1945 Češi znovu vrátili na německá území, mstili se na místních Němcích. Ti museli pod hrozbou týráním odstranit hraniční sloupy, které vytyčovaly od roku 1938 hranice zbývajícího území Československa. Těžce trpěla např. i učitelka G. Olbortová. V r. 1946 byli Němci z Boňkova vysídleni – odsunuti.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Druhá světová válka si mezi boňkovskými muži vyžádala 12 obětí. Byli to Patzak Karl a Josef, Pepernik Franz a Josef, Heger Anton, Rössner – Drexler Ludwig, Wagner Franz, Mück Franz a Josef a Mück Josef st., Herzig Josef, Schwirtlich Rudi.

V současnosti je Boňkov správně přiřazen k Olšovci. V roce 2011 v něm žije 36 obyvatel, z toho 17 mužů, 15 žen a 4 děti.

Popis některých staveb:

1. Velký kamenný kříž s korpusem z bílého mramoru vedle zvonice. Byl postaven v letech 1908 – 1910.
2. Kaple Nejsvětější Trojice asi 200m mimo ves. Její existence je odhadována na několik set let, rok vzniku není znám.
3. Poškozená zvonice ve stáří přes 100 let byla nově se svou špičatou věží zřízena v roce 1922. Zvon má nápis: Ave Maria, bitt für uns (Zdravas Maria, oroduj za nás).
4. Vesnická studna byla 9 – 10 m hluboká a měla vždy stav vody od 3,5 do 4m. V suchém roce 1935 klesla náhle hladina vody a voda nestačila. Obec se rozhodla, že nevybuduje žádnou novou studnu, ale že obnoví starou. Studna, zcela zanesená bahnem, byla vyčištěna, vyhloubena až do 22,5 m a nově vyzděna.
5. Již poměrně značně rozpadlá tírna (k lámání lnu) stávala u studánky při spodní části Žaludového kopce (Eichelberg).
6. Škola.
Jako první učitel byl činný pan Mildner. Jako druhý učitel Feiler, jako třetí Faikus.
Jan (Johann) Nandl (Handl) od r. 1894 do r.1906,
Jan (Johann) Schramm 1906 – 1911.
Hoffmann 1911 – 1913, Adolf Schinzel 1913 – 1914
Josef Meixner 1914 – 1915,
učitelka Anna Klöselová 1915 – 1932,
učitelka Domesová 1932 – 1940. Učitelka Hanny Haierová asi jen půl roku.
Učitelka slečna Gertruda Habigerová, provdaná Olbortová, od r. 1940 do r. 1945 až do převratu.
Učitelé Hoffmann a Meixner padli v I. světové válce.

Majitelé domů k roku 1945

č. 1 Köhler Adolf	č. 15 Losert Ignác
č. 2 Pepernik Josef	č. 16 Patzak Karel
č. 3 Prokesch Jan	č. 17 Schwirtlich – Mück
č. 4 Losert Ignác	č. 18 Tunkel – Prokesch
č. 5 Hornig – Heitl Ludm.	č. 19 Cardocz – Jelení skok
č. 6 Kral – Simon Jan	č. 20 Mück (Scholzův mlýn)
č. 7 Mück Josef	č. 21 Drexler (Kamenný mlýn)
č. 8 Patzak František	č. 22 Drexler (mýtní domek)
č. 9 Richter Adolf	č. 23 Rößner – Heger
č. 10 škola	č. 24 Herzig František
č. 11 Peterskovski Willibald	č. 25 Čadová Anna
č. 12 Peterskovká Štěpánka	
č. 13 Mildner Adolf	
č. 14 Heger – Swatschek	

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Číslo 40 (Tlustý Jan), 41 a 54 patří do Kyžlířova, rovněž č. 44 (Králova hájenka) patří do katastru Olšovce.

A nyní o Boňkovu trochu jinak

Jako ves se připomíná poprvé v zemských deskách olomouckých v roce 1408 při prodeji a vkladu potštátského panství Bočkem z Kunštátu a Poděbrad Tasovi z Prusinovic. Připomíná se jako Bankow.

Jisté je to, že v roce 1681 byl Boňkov samotou a znovu byl vysazen v letech 1693 – 1694. To je možno zjistit v urbářích a pozemkových knihách velkostatku, které se dochovaly pro léta 1670, 1693 (pozemková kniha od r. 1694), 1712 a 1776. První osadníci přišli do Boňkova z blízkého Kyžlířova. V letech 1693 – 1694 tu žilo 17 sedláků. V urbáři z roku 1712 je doložen na Boňkově nový včelínek, který držel Jiří Gromann z Potštátu. Vlastníkem panství, za něhož byl Boňkov znovu vysazen, byl Jan Jiří Walderode, který v roce 1693 potvrdil Potštátu všechna dosavadní privilegia. V době jeho vlastnictví potštátského panství, došlo roce 1711 též k obnově Heřmáněk, které se v zemských deskách připomínají jako pusté roku 1538.

Do 1. poloviny 18. století patří výstavba zvonice. Datum vzniku kapličky nacházející se asi 200 metrů za posledním domem směrem k Michalovu není znám.

V potštátském farním archivu, který je deponován ve Státním okresním archivu v Přerově – Henčlově, je možno v inventáři z roku 1806 spatřit otisk obecní pečeti s trakařem na pečetním obraze. Po pádu feudalismu v r. 1848 se Boňkov stal pouze samostatnou obcí katastrální, jinak byl začleněn do blízkého Kyžlířova, což trvalo až do poloviny dvacátých let 20. století.

I když se, podobně jako Heřmánky, stal za předmnichovské republiky samostatnou politickou obcí, netěšila se republika sympatiím jeho obyvatelstva. To bylo ostře nacionálně vyhraněno, což plyne mimo jiné ze skutečnosti, že při sčítáních lidu v roce 1921 a 1930 se nikdo nepřihlásil k jiné národnosti než německé, ačkoliv české jazykové území u Olšovce a v Radíkově bylo takřka na dosah.

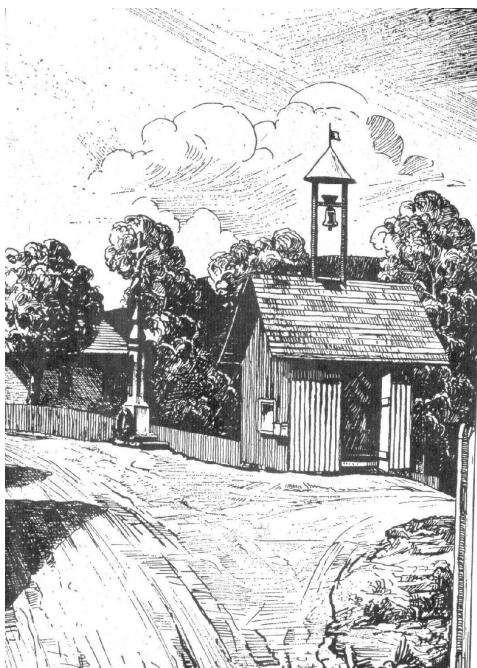
Přesto lze označit soužití mezi Čechy z Olšovce a Radíkova a Němci z Boňkova za snesitelné až do doby, dokud se v Německu nechovil moci hitlerovský nacionalismus. Do té doby se například Češi i Němci setkávali v pohostinství U Tlustého Jana, jehož tehdejší vlastník Holexa byl polského původu. Když však v Německu přišel k moci Hitler, jeho stoupenci z řad henleinovské SDP začali s rozbíjením republiky i na Potštátsku. Na skalním útvaru Kamenná vrata se objevil už v roce 1934 hákový kříž s nápisem „Heil“ a tato provokace se dokonce rozšiřovala formou pohlednice. Došlo k rozbití okna v bytě českého řídicího učitele v Potštátě a také vzrostla agresivita u boňkovských Němců. To se ukázalo v osudných zářijových a říjnových dnech roku 1938. Jak je popisováno v předchozím textu, boňkovským Němcům velmi vadilo, že nebyli ihned po Mnichovu obsazeni německým Wehrmachtem. Nevadilo jim však, že týž Wehrmacht bez váhání obsadil české obce Spálov, Luboměř s Heltínovem, Střítež n.L., Partutovice a Jindřichov. Teprve po šesti týdnech byly Střítež, Partutovice a Jindřichov propuštěny ze záboru, kdežto Spálov a Luboměř s Heltínovem v něm nadále zůstaly, ačkoliv v nich žila jen německá menšina.

V této době český hajný Bohumil Král stále nevěděl, zda nebude muset hájenku, ležící v blízkosti Boňkova, ale katastrálně patřící do Olšovce pod č. 44, také opustit. Protože posílal děti do české menšinové školy v Potštátě, stal se po Mnichovu terčem sudetoněmecké nenávisti. Po obsazení Potštátu Wehrmachtem byl předvolán do obecní kanceláře v Potštátě

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

a tam mu polní maršál von Brauchitsch tlumočil přání německého obyvatelstva, „aby se v Potštátě více neukazoval“. Rovněž boňkovští Němci si s ním v této době hodlali „výřizovat účty“. Objevili se před hájenkou z výhružkami typu „pockej, šak ufydyš“ atd. Bohumil Král „nepockal“, vzal svou loveckou pušku, vystřelil do vzduchu a vzápětí „ufydel“ utíkající „soukmenovce“, kteří se nenadáli takového projevu odporu. Do vánoc žil v území nikoho, zcela bez prostředků. Jen to, že při hájence choval malé hospodářství, způsobilo, že mohl s rodinou vůbec dále přežívat. Až o Vánocích byla stanovena demarkační čára, která rozhodla, že hájenka zůstane u Olšovce, tedy v republice. Tehdy se také o jeho osud začala zajímat správa velkostatku v Lipníku, který náležel hraběti Althanovi a jehož byl Král dlouholetým zaměstnancem. Od Vánoc roku 1938 tvořila jeho hájenka jakousi výspu při zabraném území. Když se chtěl dostat do Olšovce a pak do Hranic, musil mít německou propustku, protože na blízké silnici byla vybudována německá celnice. Jinak mu i jeho rodině nezbylo, než kráčet kopcovitým lesem za hájenkou tak dlouho, až celnici obešel a dostal se na českou část silnice, vedoucí do Olšovce a do Hranic. Toto trvalo až do 8. května 1945. Ten den jej, jak vyprávěl, zarazilo zvláštní ticho a žádný provoz na přilehlé silnici. Nedalo mu, aby se nešel podívat k celnici a zjistil, že je opuštěna. Následovalo obsazení Potštátska postupujícími sovětskými vojsky a Boňkov se znovu vrátil k republice.

Hajný Bohumil Král nebyl jen ryzím Čechem, ale i křesťanem. Vzešel z křesťanského prostředí Záhoří, kde se narodil r. 1898 v Opatovicích. Jeho bratr, probošt kroměřížské kapituly, byl za války zapojen do odboje. Bohumil Král se po válce za příkoří nikomu nemstil, vykonával práci hajného až do důchodu a při tom také funkci kostelníka při farním kostele v Potštátě. Svě křesťanské přesvědčení předal spolu s manželkou svým dětem (syn Bohumil konal funkci stálého jáhna). Zemřel už jako vdovec (manželka zemřela v roce 1977) na zákeřnou chorobu, kterou trpělivě snášel, obklopen péčí své rodiny, jež se o něj vzorně starala. Svě přesvědčení si udržel a předal dětem i v dobách nejtěžší ateizace a normalizace a bylo mu dopřáno dožít se i nových poměrů po roce 1989. Když 30.10.1990 zemřel téměř v 92 letech ve své hájence a 5.11.1990 byl pochován v Hranicích, bylo ho vzpomínáno jen v dobrém.

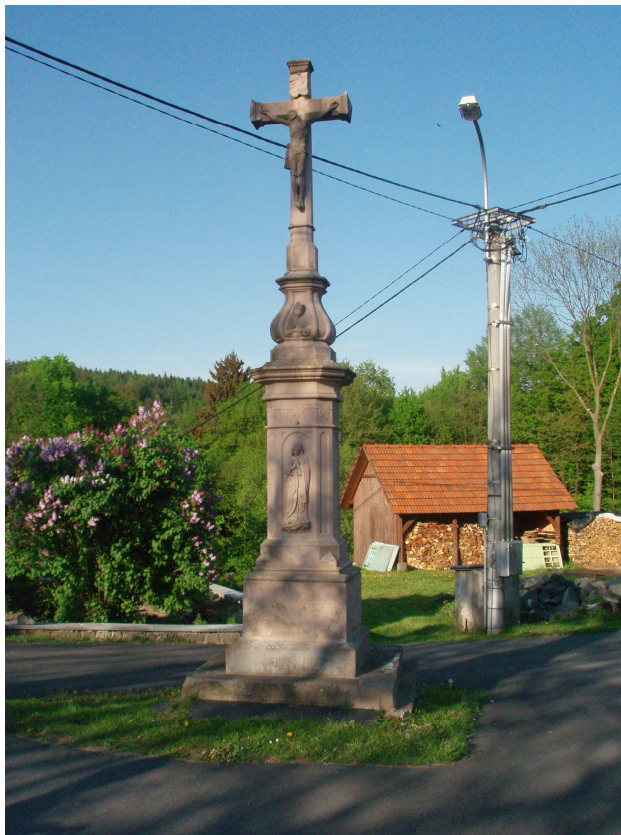

Zvonička na Boňkově – počátek 20. století [5]

Rok 2011 [archív autora]

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Mramorový kříž na návsi – 2011 [archív autora]

Polní kaplička v proměnách – 30. léta 20.století a rok 2011 [5; archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Boškov (Poschkau)

Boškov leží jihozápadně od Potštátu u silnice vedoucí na Olomouc, od severovýchodu k jihu příčně rozprostřeném údolí jižních Oderských vrchů v nadmořské výšce od 518 do 617 metrů. Je to dlouhá ves táhnoucí se podél Boškovského potoka v délce zhruba jeden kilometr. K Boškovu dodnes náleží asi 1km jižním směrem vzdálená skupina domů (původně 6 selských dvorů č. 52,53,55,59 a 64) zvaná „Kouty“ -Winkelsdorf, kterým se v lidové mluvě říkalo „Malá Vídeň.“ Směrem k severu ležela 3 rozptýlená, až 2km vzdálená jednotlivá selská stavení č. 60, 61 a 58. K Boškovu náležela také Skelná Huť (Glashütte), která po 400 letech provozu zastavila v roce 1908 výrobu a byla později postoupena obci Heřmánky (Hermsdorf).

Dříve se obec jmenovala „Buschgau“ (Busch je křoví a gau je kraj - poznámka I.Krškové). To dokládá stará pečeť nalézající se na vedení školy v Boškově. Na ní je vidět jelen přeskakující lesní příkop. Název zní „Gemein Buschgau“ (obec Křoví – poznámka IK).

Po sčítání lidu v roce 1921 měla obec 78 domů s 98 byty a 447 obyvatel, z čehož bylo 211 mužů a 226 žen. Všichni patřili k římsko-katolickému vyznání. Toto číslo tvořilo 440 Němců, 2 Češi a 5 cizinců.

Obecní majetek zahrnoval 901 ha a 72 arů, z toho tvořili 352,96 ha orná půda, 98,16 ha louky, 10,53 ha pastviny, 418,25 ha lesy, 21,82 ha bylo neobděláno.

Půda je dílem jílová, dílem písčnatá, kamenitá a bažinatá, patří do 4. – 6. jakostní třídy a je málo výnosná. Používány byly sice všechny druhy obilnin, přesto se jim moc nedařilo pro drsné klima a vysokou polohu. Sníh zde leží často od října do konce dubna, někdy dokonce ještě déle (v roce 1929 do poloviny května) a tak nenechá vzejít setbě. Proto byl ze zemědělského hlediska Boškov považován především za „krmivové území.“ Výjimečností bylo, když hrách dosáhl 30-40 cm. Bramborám se daří ve všech druzích a především krmivu. Často se zde nacházela lněná pole. Zeleninu se zde vůbec nevyplatilo pěstovat. V čase, když po zimě dalo konečně pracovat na zahradě, prodávali již cizí zelináři v obci nebo blízkém Potštátě dobrou a levnou zeleninu. Totéž platí i pro pěstování ovoce. Nanejvýš, při velmi dobré péči, bylo možno vypěstovat zimní jablka a hrušky, ale ani tyto ovocné stromy zde nedosahovaly žádného vysokého stáří. Pěstěnému ovoci se nedařilo vůbec. Na některých místech se obstojně dařilo pouze rybízovým keřům.

Celé území tvoří jednoduché, ze široka, proti jihu se vzdouvající půdní vlny, které uvnitř obecního území tvořila orná pole a louky, zatímco většinou vyšší okrajová území zdobí dodnes nádherné vysoké lesy. Nejvyšším vrcholem je 616 m vysoký Olomoucký kopec (Olmützberg). Některé další vysoké kopce jsou: Větrákový (Windmühlberg) s 589 metry (na něm byla v roce 1927 postavena vyhlídková věž s krásnými výhledy do kraje), Vysoká Jedle (Hohe Tann) na jihozápadě – 612 m, Hraniční pahorek (Grenzhübel)-592 m, Skelná Huť (Glashütte) leží v nadmořské výšce 587 m, Osikový les (Aspen – Espenwald) – 582 m, Kouty (Winkelsdorf) – - 610 m. Už na území Středolesí (Mittelwald) leží také Studený pahorek (Kaltenhübel) s 625 metry nadmořské výšky.

Nejnižše položený dům v obci má nadmořskou výšku 518 m, škola 552m. Vesnicí protékající Boškovský potok má prameny na východním svahu Vysoké Jedle. Na obecním území vyvěrá z víceroch pramenů na jižním svahu Větráku Uhlířský potok, který se pod Boškovem vlévá do Boškovského potoka, spojuje se pak s Veličkou (Welička Bach) a ústí v Hranicích do řeky Bečvy.

Původně se boškovští obyvatelé zaměstnávali především uhlířstvím. Nalezlo se hodně černé země a kousky uhlí na různých místech v polesí, což ukazuje na uhlířství v dřívějších dobách. Vedle tohoto zaměstnání zde kvetlo už od roku 1608 sklářství. V roce 1908 však poslední majitel továrny na Skelné Huti, pan Eugen Reich zastavil výrobu pro velkou

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

vzdálenost na dráhu do Hranic. V důsledku toho velmi poklesl všeobecný blahobyt obyvatel Boškova a okolních obcí, neboť v huti nalézalo práci hodně dělníků i z okolních vsí. Obyvatelé se tak ještě více zaměřili na zemědělství a chov dobytka. Chudobnější lidé pracovali jako lesní dělníci, někteří nacházeli práci na pile zřízené potštátským panstvím v roce 1921. Značná část těchto zaměstnanců obhajovala denní mzdou své skromné živobytí. V zimě většinou sedláci svázeli dřevo a klády.

Doplnění I. Krškové: „Pila byla mezi vilou a oborou před Boškovem. Za války tam pracovali totálně nasazení Češi a francouzští zajatci. Chodili k nám, bydleli jsme tehdy na č.129 pod táborem. U nás se zpívalo a já jsem hrála na harmoniku. Zde jsem také poprvé slyšela francouzskou Marsaillesu. Když byla osvobozena Paříž, tak Francouzi stávkovali, chodili kolem pily a zpívali. Na hlavách měli francouzské čapky. V Potštátě je sice zavřeli, ale museli brzy pustit právě kvůli práci na pile. Před naším sedával vždy německý četník, protože v Potštátě jsme byli „české hnízdo“. Na konci války pila shořela.“

V obci se nacházely 2 hospodské zájezdní domy, 3 hokynáři, 1 řezník, 2 kováři, 1 stolař, 1 bednář, 1 koňský a dobytčí handlíř, 1 sedlář a také handlíř s vejci, máslem a zeleninou.

Nádherné panské lesy, které ves obklopovaly, byly dosažitelné pěšky během 2 až 5 minut. Vedle obecního lesa patřil skoro ke každému stavení tzv. selský les. Lesy byly bohaté na zvěř a ukrývaly velké množství zajíců, srnčího i bažantů. Malé kamenolomy dodávaly vynikající štěrky.

Obec neměla vodovod a dlouho také žádné elektrické světlo. Na Grohmannově pahorku a kopci Větrák stál od starých dob zděný větrný mlýn, který zakoupil v roce 1927 majitel potštátského panství, hrabě Dr. Ziegmund Desfours – Walderode a postavil na něm vyhlídkovou věž, ze které byl nádherný výhled do kraje.

Boškov je pěkně a malebně umístěn, leží ve zdravém, téměř bezprašném horském prostředí, poskytuje poutníkům a přátelům přírody nádherné procházky do údolí zvané Peklo, do potštátského údolí se skalními útvary opředenými mnoha pověstmi, k pramenu Odry, do Skelné Huti aj.

Sotva půl hodiny jižně od Boškova leží romantické divoké Pekelné údolí (Höllental), kterému se zkráceně říká Peklo. Protéká jím potok Isera (Jefera), dnes Jezerka. V tomto údolí se nachází vyústění „Studeného nebo Volského údolí“, které se táhne jižně podél horského úbočí od Boškova – Koutů. A právě v tomto vyústění, asi ve vzdálenost 10 kroků od cesty má být přibližně 3-4m³ velké skalisko. V jeho dolním díle, lze prý najít otvor o průměru 20 cm a v něm nečitelné písmo (runy?). Podle náhledu některých badatelů by to mohl být hunský hrob ze šerého dávnověku. Mohla by to být také upomínka na dávno zaniklou ves „Popelow“. Boškovští nazývali ještě před válkou blízký lesní hřeben „Přední a Zadní Polunka“ (Vorder- und Hinterpolunka) a speciální mapa toto místo označuje jako „Ausgebrannte“ nebo „Vypálená“.

Konec 2. světové války znamenal konec všem plánům místních německých obyvatel. Podobně jako v ostatních obcích přišli na základě Benešových dekretů o svůj majetek a byli z větší části odsunuti do Německa. V roce 1945 měla obec 92 domovních čísel a cca 430 obyvatel, z nichž bylo postupně ve třech transportech odsunuto 317, podle jiných údajů 327 obyvatel. Do prvního transportu z 29.6.1946 bylo zahrnuto 47 občanů, do druhého dne 6.8.1946 již 90 osob a ve třetím, který se uskutečnil 5.9.1946, bylo 180 – 190 občanů Boškova. Všechny tři transporty směřovaly nejprve do sběrného tábora v Hranicích.

Druhá světová válka si vyžádala mezi boškovskými muži celkem 34 obětí, z toho 12 ženatých a 22 svobodných.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V současné době je Boškov pouze městskou částí Potštátu. V roce 2011 v něm žije 70 stálých obyvatel, z čehož je 52 dospělých a 18 dětí.

Veřejná zařízení, spolky a doprava (30. léta)

Okresní úřad, okresní soud, daňový úřad a daňová správa: Hranice. Krajský soud: Nový Jičín. Obchodní komora: Olomouc. Policejní stanice: Potštát. Pošta, telegraf a telefon: Potštát. Přifařeno k Potštátu, avšak s vlastním kostelem a hřbitovem. Škola: už od roku 1787 jako středisková škola (Mittelschule), do 8.9. 1894 jednotřídní, pak do 22.5. 1909 dokonce se „školní expoziturou“ na Skelné Huti, do 20.8. 1919 zase jednotřídní a pak dvoutrídni. Nejbližší nemocnice: Hranice, Lipník, Odry, Moravský Beroun. Nejbližší lékař: Potštát. Lékárna: domácí lékárna lékaře v Potštátě, případně v Hranicích. Zvěrolékař: dva v Potštátě. Zubní technik: Potštát. Drogerie: Potštát. Stavitel: Potštát. Spořitelna a půjčovna: Potštát.

Obecní knihovna čítá 168 svazků. V obce jsou 2 radiové přijímače, jedna pamětní deska válečných obětí ve vesnickém kostele, 1 autobus.

Obec leží na okresní silnici Olomouc – Velký Újezd – Potštát – Hranice, vzdálená 16,1 km od okresního města Hranice a 3 km od Potštátu, 29 km od Olomouce, do Kozlova (Koslau) je to 6 km, do Středolesí (Mittelwald) 5 km, do Heřmáněk (Hermsdorf) 3 km. Silnice byla vybudována v roce 1844, předtím zde vedla přes ves stará solná a poštovní cesta z Olomouce do Opavy (Troppau) - stopy jsou ještě dnes viditelné.

V obci jsou následující spolky: Dobrovolní hasiči od roku 1899, Obecní spolek Němců severní Moravy od roku 1902, od roku 1920 Obecní spolek německé kulturní jednoty, od 1924 Spolek zemědělců, od 1929 Spolek pro ochranu dětí a mládeže, od roku 1919 ochotnické divadlo, pobočka apolitického Templářského spolku (Guttemplergemeinschaft) zaměřeného proti alkoholismu a omamným látkám.

Od října 1926 existuje autobusová doprava (poštovní auto) dvakrát denně z Potštátu do Hranic. Každou sobotu jezdí soukromý autobus z Velké Střelné přes Potštát – Boškov do Olomouce. Do 21. srpna 1924 vyzvedává poštovní posel z Potštátu poštu. Od 1. září 1924 toto obstarává zemský poštovní doručovatel, protože v obci byla umístěna poštovní schránka.

Boškov s rozhlednou na kopci Větrák [5]

Více z rozhledny nezbylo – 2011
[archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Boškov- celkový pohled, hostinec, kostelík [5]

Chalupa v Koutech – 2011
[archív autora]

Kostelík se hřbitovní zdí v Boškově – 2011 [archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Heřmánky (Hermsdorf)

Základní údaje o obci jsou uvedeny již v části pojednávající o Libavsku, protože obec byla po válce zahrnuta do vznikajícího vojenského prostoru a byla později zlikvidována. Vzhledem k tomu, že historicky i geograficky patří spíše k Potštátsku, uvádím některé další údaje.

Obec se nacházela v nadmořské výšce cca 550 metrů ve zvlněném od západu k východu se táhnoucím údolí Oderských vrchů, severozápadně od Potštátu.

Při sčítání v roce 1921 měla obec samotná 23 domů, patřil k ní však ještě samota - mlýn (Hermesmühle) – dům č. 14 a osada Skelná Huť (Glashütte) s několika domy. Dohromady žilo v obci v 35 rodinách celkem 130 osob (67 mužů a 63 žen). Z nich bylo 120 německé, 8 české a 2 jiné národnosti, všichni vyznání římsko – katolického. Kolonie Glashütte patřila dříve podobně jako celé Heřmánky k Boškovu.

Obecní katastr zahrnoval 448 hektarů, z toho 28,38 ha polí, 37,38 ha luk, 3,29 ha pastvin, 378,64 ha lesa, 0,43 ha neobdělané plochy a 7,3 ha zahrad. Půda patřila do 5. až 6. bonitní třídy. Pěstovány byly obiloviny, len a krmivo. Závlahu obecního území zajišťovaly Černý potok (Schwarzbach), Lovecký potok (Jägerbach) a Jezerský potok (Iserbach).

Obec byla známá i tím, že vždy na jaře se louky v jejím okolí zlatily žlutými květy úpolínů. Bylo to jediná lokalita těchto květin v celém hranickém okrese.

Obyvatelé byli většinou malorolníci, kteří v zimě pracovali jako dřevorubci v okolních lesích. V obci bylo 16 zemědělců, 5 domkářů, 1 obchodník a 1 hostinský (obec měla hospodu).

Dříve se na území Heřmánek nacházel také k Potštátu patřící šafářský dvůr určený pro chov mladého skotu.

Zvláště v 19. století prosperující továrna na výrobu skla zaměstnávala i lidi z Heřmánek. Uzavřením provozu ve Skelné Huti v roce 1908 došlo k poklesu životní úrovně i obyvatel této obce.

Podle sčítání lidu ze 17. května 1939 měla obec 143 obyvatel.

I v Heřmánkách si druhá světová válka vybrala své oběti. Byli to Rudolf Johann, Glier Benedikt, Jordán Friedrich, Strischek Anton, Dörich Josef, Schönweitz Rudolf, Lehnert Johann, Hermann Rudolf, Steffek Johann, König Adolf a Schiftner Johann.

Podle vyprávění paní Aloisie Lehnertové z Heřmánek byla vesnice v roce 1944 stižena velkým požárem, který zničil polovinu domů až do základů. Od roku 1945 až do doby odsunu muselo mnoho místních děvčat pracovat na českém území u sedláků, ona sama například v Milenově. Kromě rodiny Drexlerů a rodiny lesníka Krause, kteří museli vlast opustit s transportem již dříve, byli obyvatelé Heřmánek odsunuti do sběrného tábora v Hranicích 28.8.1945. Po čtrnáctidenním pobytu v něm byli přesídleni do Německa do Villmaru v kraji Limburg.

K roku 1945 v obci žilo cca 140 obyvatel ve 20 domech.

Veřejné instituce, spolky a doprava

Okresní úřad, okresní soud: Hranice. Krajský úřad: Nový Jičín. Finanční a daňový úřad: Hranice. Obchodní komora: Olomouc. Četnická stanice: Potštát. Poštovní, telefonní a telegrafní úřad: Čermná. Přifařeno k Potštátu. Jednotřídní školu navštěvovalo 39 dětí. Nejbližší nemocnice: Moravský Beroun. Lékař: Potštát. Lékárna: Hranice. Zubní technik: Potštát. Veterinář: Potštát. Spořitelna a záložna: Potštát.

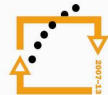
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Spolky: Obecní spolek Němců severní Moravy od roku 1907, Obecní spolek německé kulturní jednoty od roku 1928.

Obec neležela na při žádné okresní cestě. Vedla tudy jen spojovací silnice do Potštátu (4,7 km), Boškova, Čermné a Milovan. Cesta k vlaku vedla buď autobusem z Potštátu do Hranic nebo také z Čermné opačně na železniční zastávku Smilov.

Heřmánští hasiči [5]

Úpolínová louka u Heřmánek [5]

Kaple a školní budova v Heřmánkách [5]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kovářov (Schmiedsau)

Vesnice leží v nadmořské výšce 550 metrů, od severozápadu po jihozápad směřujícím údolím Oderských vrchů severně od Potštátu.

Nejvyšším bodem je na severním okraji území obce, na cestě k Rudoltovicím, 602 metrů vysoký kopec Überscheeren. Severovýchodním směrem protéká celou vesnicí Kovářovský potok, který se po spojení s Klockerbachem vlévá do Boškovského potoka a s ním pak již jako Velička v Hranicích do Bečvy.

Při sčítání lidu z roku 1921 měla obec 64 domů se 74 rodinami a 364 obyvateli (161 mužů a 203 žen). Tento počet byl tvořen 360 Němci, 3 Čechy a 1 člověkem jiné národnosti, všichni římsko-katolického vyznání.

Obecní majetek zahrnoval celkem 958 hektarů, z čehož bylo 150 ha lesů, 180 ha luk, 590 ha polí a 38 ha neobdělávaných ploch.

Půda je v místě z velké části jílovitá, z části písčité s ostrým pískem, kamenitá, místy také slatina, žádné zvláštní kvality. Pěstovány zde byly skoro všechny druhy obilovin, krmiv a len, kromě něj ovšem pouze s mírným výnosem. Zvláštní přírodní bohatství v okolí obce nebylo a nebyly prováděny ani žádné průzkumy.

Obyvatelé se zabývali v minulosti převážně zemědělstvím. Během zimních měsíců také podomácku zpracovávali len. Kromě obvyklých důležitých živností se v obci nacházely ještě 2 hospody a také 1 obchodník.

Veřejná zařízení, spolky a doprava

Krajský úřad: Hranice. Okresní soud: Hranice. Krajský soud: Nový Jičín. Daňová správa: Hranice. Finanční úřad: Hranice. Hospodářská komora: Olomouc. Četnická stanice: Potštát. Poštovní, telegrafní a telefonní úřad: Potštát. Farnost: Potštát. Škola dvoutrídni. Nejbližší nemocnice: Hranice, Moravský Beroun. Lékárna: Hranice. Drogerie: Potštát. Veterinář: Potštát. Zubní technik: Potštát. Spořitelna a záložna: Potštát.

Spolky: Místní skupina Spolku Němců Severní Moravy - 1904. Místní německé kulturní sdružení - 1928. Místní sdružení zemědělců. Mlékárenské družstvo Potštát. Sbor dobrovolných hasičů..

Kovářov se nachází na okresní cestě vzdálený 15 km od nejbližšího vlakového nádraží v Hranicích. Vzdálenosti do okolních obcí: do Potštátu 1 km, do Lipné 6,5 km, do Milovan 6,7 km, do Kyžlířova 4 km, do Luboměře pod Strážnou 5,7 km.

Místní historie

První písemná zmínka o Kovářově je z roku 1376. Tenkrát patřil Uchovi ze Lhotky, v roce 1377 Bočkovi z Kunštátu, v roce 1392 prodává již Kunz ze Zwole celou vesnici Kovářov i s pozemky benediktýnům z Karviné. V roce 1394 odkazuje markrabě Prokop vesnici ještě s dalšími 11 obcemi městu Potštát, v roce 1408 přechází ves, tak jako všechny ostatní v okolí Potštátu, do vlastnictví Tase z Prussinowitz.

V dalších letech trpěl Kovářov, tak jako celé Potštátsko, soužením třicetileté války, následně zakusil mnoho průchodů vojáků.

V roce 1793 bylo v obci 49 domů, 85 rodin s 354 osobami, v roce 1835 54 domů s 378 obyvateli (168 mužů a 210 žen), 26 koní, 31 volů, 85 krav, 233 ovcí V tomto roce měl Kovářov již svou vlastní školu, což ovšem byla jen prostá selská světnice.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pohroma pro obec přišla 28. srpna 1866, kdy kvůli strašnému požáru zcela lehla popelem až na dva statky. Shořela také škola a školní kronika obsahuje stručný zápis, že kvůli katastrofě v roce 1866 shořelo vše, co mohlo o rozvoji školy a obce vypovídat více. Nová školní budova pak byla postavena až v roce 1896.

O životě v Kovářově v době první republiky vypovídá také vyprávění rodačky paní Pauline Bunzentalové, rozené Tropperové:

„Mého času byla v Kovářově pěkná malá kaple, hasičárna s kohoutí korouhvičkou na střeše a také továrna na zpracování lnu, která zaměstnávala hodně lidí. Její majitel se jmenoval Otto Grohman. Bylo zde také hodně řemeslníků a živnostníků, třeba obchod s potravinami Ferdinanda Hausnera, kovář Oswald Pollak, švec Johann Lehnert, krejčí Johann Lehnert, stavební mistr Johann Losert, a dva hospodští - Ferdinand Hausner a Florian Röder. Dále byli v naší vesnici sedláci, zemědělci a chalupníci. Můj táta byl nějaký čas v obci starostou. Kromě toho byl i hasič. Starostovali také Rudolf Zwesper, Adolf Grohmann a před koncem války Hans Glier.

Taky tu byla malá obecná škola, kde se vyučovaly třídy od 1. do 3. ročníku, a velká obecná škola, tam se vyučovalo od 4. do 8. ročníku. Jako učitele jsme měli slečnu Haberzettelovou, vrchního učitele Schintzela, vrchního učitele Philippa, slečnu Valerii Bergerovou, učitele Müllera a paní Schmittagovou. Pod vedením paní Schmittagové jsme hráli také divadelních hry. Krátce před koncem války přišlo do Kovářova více mladých učitelů, kteří byli zaměstnáni jen dočasně. Jejich jména nám známa nebyla. Učitelkami rukodělných prací byly paní Martinetzová a paní Kačerová, hodiny náboženství dávali páter Thomas, páter Rudolf, páter Alois, páter Walter Kosian, který byl velmi dobrým učitelem náboženství, a také farář Rudolf Weintritt. Má školní léta byla, ačkoliv jsem doma musela velmi hodně pomáhat se zemědělstvím, krásná léta.

Ze spolků tu působili hasiči, spolek veteránů, spolek mladých mužů a spolek myslivců.

K významným oslavám patřila oslava Svítících kostelů 15. srpna - v našem dialektu jsme tomu říkali „Fohrt“, 16. října jsme vždy slavili Císařské posvícení. Tu a tam se slavilo taky Díkůvzdání, zajímavé byly i hasičské oslavy.

Vždy na Zelený čtvrtek před východem slunce jsme si všichni umyli obličej pramenitou vodou, zejména oči, aby zůstaly zdravé. Od Zeleného čtvrtka, kde vzpomínáme na utrpení našeho Pána Ježíše Krista, nezní žádné zvony. Místo toho chodili naši vesničtí chlapci ze školy s dřevěnými klapáčkami a rachotili, a to ráno, v poledne a večer. Také na Velký pátek chodili třikrát, na Bílou sobotu rachotili jen brzo ráno, když šli domů a od obyvatelů vesnice dostávali malý peněžní dar.

U polí s obilím stávali dřevěné křížky. Na každém rohu byli vždy tři křížky ze svíceného dřeva, které bylo vysvěceno na Bílou sobotu, a ve středu pole stály tři svícené palmy, aby vymodlily požehnání pro denní chléb. Na Velikonoční neděli, docela časně, byla u nás velmi krásná tradice zvaná Saatreiten. Z několika přilehlých obcí v okolí Potštátu se shromáždili jezdcí se zdobenými koňmi a jeli kolem polí. V každé obci dostávali od mladých dívek a žen tvarohové koláčky, kávu a velikonoční kořalku. Potom se konala velká oslava na náměstí v Potštátě. Na Velikonoční pondělí šli zase mladí chlapci šmigrustovat s jalovcovými pruty k mladým dívkám. Za šmigrust si vysloužili velikonoční kořalku, barvené velikonoční vejce a pečivo. Děti chodívaly vždy k příbuzným, kde dostávaly sladkosti, barvené velikonoční vajíčko a peníze. Aby byla sklizeň dobrá, konala se pouť, modlili jsme se a zpívali.

Kácením máje žila vždy celá vesnice. Májku stavěli mladí chlapci 30. dubna, většinou v blízkosti hospody. Čím vyšší májka byla, tím hrdější byli vesničané. Na špičce byla ozdobena proužky barevného krepového papíru. Když byla na konci května pokácena,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

tančilo se a oslavovalo. Velké účasti místních se těšila 26.července, na sv. Annu, pouť do Staré Vody. Šli jsme nebo jeli na vozech zdobených mladými břízkami.

Kromě toho jsme chodili my, občané Kovářova, také čtyřikrát do roka na jarmark do Potštátu. Tam se vždycky smlouvalo o ceně. Mám ještě v paměti z dob mého dětství, jak moje babička Philippina Schwarzová, ta která vychovala 13 vlastních dětí a 6 vnoučat, přicházela z jarmarku domů. Vždycky jsme na ni čekali, protože nám pokaždé přinesla perník a cukrové řetězy.

V zimě, když bylo obilí vymláčeno, dralo se za dlouhých zimních večerů husí peří. Sešlo se vždy několik žen a dívek ze sousedství, a ty pak draly od večera zhruba do půlnoci. Vždy to byla velká zábava, protože u toho byli často přítomni i mladí chlapci. Na konec draní připravila hospodyně většinou kávu a koláče. Bylo to žijící vesnické společenství.“

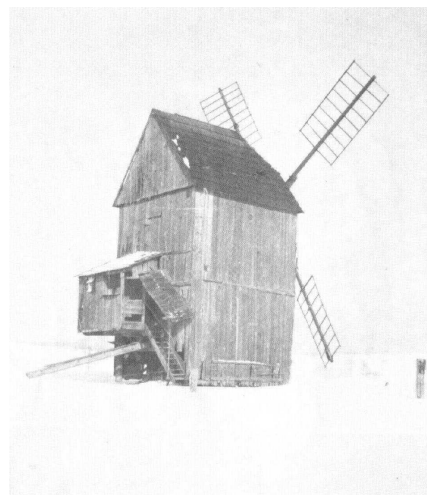
Při sčítání lidu ze 17. května 1939 měla obec 358 obyvatel a katastr o výměře 956,92 hektarů.

Druhá světová válka si mezi muži z Kovářova vyžádala 24 obětí (Neumann Rudolf, Röder Hans, Kirnig Rudolf, Pollak Josef, Neumann Stefan, Jakesch Otto, Lenger Rudolf, Potsch Johann, Grohmann Otto, Tropper Viktor, Tropper Franz, Grohmann Adolf, Lehnert Viktor, Schiftner Otto, Schmidt Ferdinand, König Oswald, Hornig Johann, Alka Otto, Pollak Alois, Jahn Franz, Jahn Hermann, Lehnert Karl, Lenger Franz a Lenger Ernst) . Po válce byli v roce 1946 obyvatelé obce odsunuti ze své rodné vlasti a to ve třech transporth. První se uskutečnil v červnu, druhý 16. července a třetí 8. srpna. Z celkem cca 65 domovních čísel v obci byli odsunuti obyvatelé šedesáti z nich.

Dnes v roce 2011 je Kovářov místní částí Potštátu a žije v něm 117 obyvatel, z toho 94 dospělých a 23 dětí.

Obecná škola v roce 1939,
před autem Otto Grohmann – majitel tíny lnu [5]

Paulerův větrný mlýn nad obcí [5]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Stará pohlednice z Kovářova zobrazuje hostinec, školu, kapli a pohled na část obce. [5]

Velikonoční jízda (Saatreiten) v roce 1937. [5]

Grohmannův statek v roce 1939 a roce 1975 [5]

Kovářov v předjaří [5]

Kovářovská kaple v roce 2011 [archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kyžlířov (Gaisdorf)

Kyžlířov se rozkládá asi 2 kilometry východně od Potštátu v plynkém od severu k jihu se táhnoucím údolím východní části Oderských vrchů, v nadmořské výšce cca 550 metrů. Vzhledem ke své poloze má drsné klima.

Při sčítání v roce 1921 zde bylo 54 domů se 73 domácnostmi, ve kterých žilo 329 osob, z toho 147 mužů a 182 žen. K obci patřil také mlýn (Gaisdorfer Mühle), větrný mlýn (Gaisdorfer Windmühle), Wagnerův (Losertův) mlýn a hostinec U Tlustého Jana (Gasthaus zum Dicken Hans). Z 329 obyvatel bylo 324 Němců, 2 Češi a 3 obyvatelé byli jiné národnosti. Všichni byli vyznání římsko - katolického. Obecní katastr zahrnoval zhruba 941 hektarů, z toho 528 ha polí, 117 ha luk, 35 ha pastvin, 233 ha lesa, 19 ha neobdělávaných ploch, 0,25 ha vodních ploch a něco více, než 6 hektarů, tvořily zahrady. Půda je zde hlinito- jílovitá, místy písčité až kamenitá a patří do 3. až 6. bonitní třídy. Pěstovány byly všechny druhy obilovin, zvláště však oves a žito, z okopanin se velmi dařilo především bramborám. V minulosti byl Kyžlířov vyhlášený pěstováním lnu, již ve třicátých letech však byla lněná pole spíše ojedinělá. Z luštěnin se vyskytoval hrách a vikev. Obyvatelé se dříve zabývali chovem ovcí a koz, později převážil chov skotu.

V obci byla zastoupena všechna běžná řemesla a vesnické živnosti. Ne nevýznamné bylo také lesní hospodářství. Vesnice neměla vybudován obecní vodovod ani elektrické osvětlení.

Oblíbeným výletním místem byl hostinec U Tlustého Jana poblíž zříceniny „Sudetského zámku“, dnes hradu Puchartu.

Veřejná zařízení, spolky a doprava

Okresní úřad, okresní soud, finanční a daňový úřad: Hranice. Krajský úřad: Nový Jičín. Obchodní komora: Olomouc. Četnická stanice: Potštát. Poštovní, telefonní a telegrafní úřad: Potštát. Přifařena k Potštátu. Hřbitov: Potštát. Škola jednotřídní. Nejbližší nemocnice: Hranice nebo Odry, také Lipník n.B. a Olomouc. Nejbližší lékař: Potštát. Lékárna: domácí lékárna potštátského lékaře. Zubní technik, drogerie, veterinář a stavitel: Potštát. Spořitelna a záložna v obci samotné.

Spolky: Místní skupina Němců severní Moravy (1902), Obecní německý kulturní spolek (1928), Místní sdružení zemědělců (1923), Sbor dobrovolných hasičů (1929). Obecní knihovna s 65 svazky.

Pokud chtěli obyvatelé navštívit Hranice, museli nejprve pěšky šlapat 20 – 25 minut do Potštátu, odkud jezdil autobus do okresního města dvakrát denně. Od roku 1927 fungovala nová cesta spojující Kyžlířov s okresní silnicí vedoucí od Potštátu. Nejbližší vlakové nádraží bylo v Hranicích, 15 kilometrů vzdálené. Kromě výše vzpomínané silnice, která spojila obec s okresní silnicí a se sousední Lipnou, byla obec dosažitelná jen polními cestami.

Místní historie

O vzniku obce je toho známo málo. Dle vyprávění starých osadníků a dle písemných záznamů někdejšího potštátského starosty – představeného města Potštátu, Karla Schuberta, z roku 1818, byl Kyžlířov (Gaisdorf), zvaný tehdy „Keuschendorf“, situován nedaleko „Pustého zámku“ (dnešní Puchartu), což dokládá velká spousta kamenů. V Topografii moravské z roku 1793 je Kyžlířov (zde nazývaný „Gissdorf – Guessdorf nebo Geisdorf“) uváděn jako ves potštátského panství se 45 domy, 72 rodinami a 309 osadníky, které náležejí 450 jiter polí a 180 jiter luk.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Při sčítání v roce 1835 měla ves 48 domů s 318 obyvateli, z toho 154 muži a 164 ženami. Kromě osadníků zde bylo napočítáno 8 koní, 49 volů, 87 krav a 276 ovcí. Již tehdy fungovala v obci škola.

Smutnou část dějin Kyžlířova přibližuje vyprávění pana Johana Kandra:

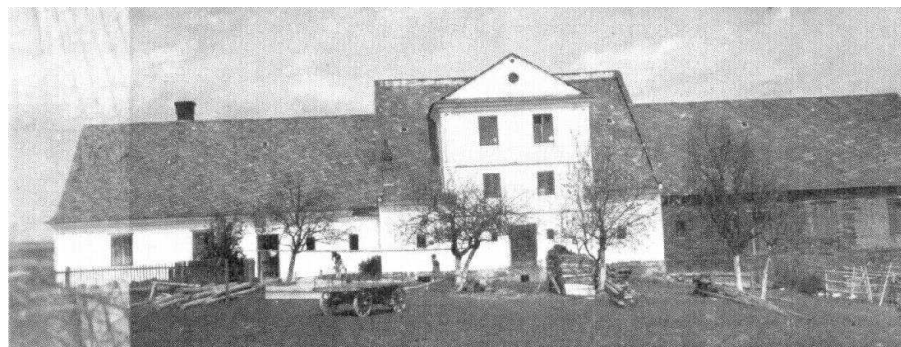
„Do Wehrmachtu jsem byl povolán 7.1. 1939. Ve válce jsem pak přišel o ruku a v době příchodu Rusů jsem byl doma v Kyžlířově. Můj domov byl Rusy obsazen v prvních květnových dnech. Krátce nato byl zabaven a odvezen dobytek, koně a další movitý majetek. Transporty dobytka museli doprovázet zůstavší muži a všechny směřovaly na východ. Po příchodu Rusů jsme v Kyžlířově oplakávali také mrtvé. Zavraždění byli moje matka, nevlastní otec Viktor Mück se ženou a statkář Rohatsch. Kdo vraždil, zůstalo neobjasněno.

Poté, co zabrali naši vesnici Rusové, začalo obsazování Čechy. Moje hospodářství si vybral člověk z Partutovic (Bartelsdorf). Okradeni jsme byli všichni, většinou však již Rusy. Zůstalo nám jen to, co jsme měli na sobě. Až na výjimky byli ti z mužů, kteří v obci zůstali, ještě před příchodem Čechů, odvezeni do tábora. Já například už v červnu 1945 jsem byl zatknut a strávil jsem nejprve tři měsíce ve vězení v Olomouci a následně nato až do února 1946 v táboře v Hodolanech. Podmínky v táboře byly velmi špatné. Museli jsme spát v chladných nevytápěných barácích bez podložek a dek, jen na holé zemi. V místnostech nebyl žádný stůl ani židle. Rány pažbami zbraní a kopance nebyly žádnou výjimkou. Jídlo bylo tak špatné, že umožnilo právě pouze přežití. Úmrtí v táboře byla běžná.

Když mě z tábora propustili, byl jsem po návratu do své vesnice považován za válečného zajatce a musel jsem u Čechů, kteří rabovali můj majetek, pracovat pouze za jídlo. Protože žádné vyhlídky na zlepšení se nerýsovaly, přihlásil jsem se se svou ženou hned do prvního transportu k odsunu. Ten byl tvořen kyžlířovskými, potštátskými i jinými lidmi z okolních vsí a směřoval do Hranic. V červnu 1946 jsme pak byli v dobytčích vagónech bez jídla dopraveni do Bavorska.“

Podle sčítání lidu ze 17. května 1939 žilo v obci 340 obyvatel a její katastr činil 941,38 hektarů. Druhá světová válka si zde vyžádala včetně čtyřech výše vzpomínaných vražd ještě dalších 21 obětí (Mannsbarth Ernst, Kandler Alfred, Kandler Hans, Mannsbarth Adolf, Heger Reinhold, Demel Stefan, Röder Franz, Gold Josef, Bernhauer Otto, Bernhauer Franz, Röder Johann, Demel Ferdinand, Schmied Franz, Kandler Erhard, Röder Hermann, Röder Ferdinand, Glier Hans, Hübner Franz, Hübner Josef, Potsch Josef, Schönweitz Alfred, po příchodu Rusů pak ještě Rohatsch Hermann, Mück Viktor, Mück Amálie a Hornick Ottilie).

Obyvatelé Kyžlířova byli všichni až na výjimky odsunuti ze své obce v roce 1946 a to ve třech transportech. V současné době je Kyžlířov místní částí Potštátu a v roce 2011 v něm žije 150 obyvatel, z toho 116 dospělých a 34 dětí.

Statek, jehož majitelem byl Hermann Rohatsch [5]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

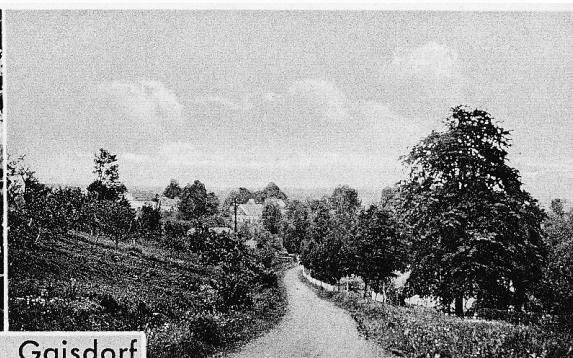
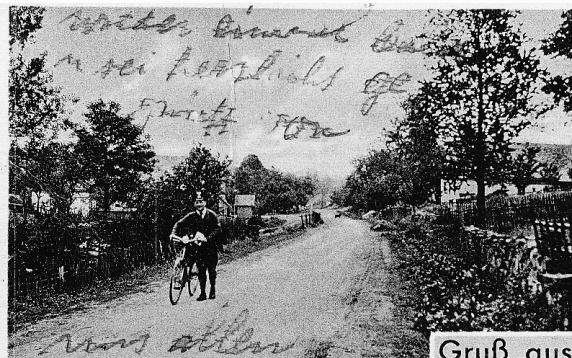
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

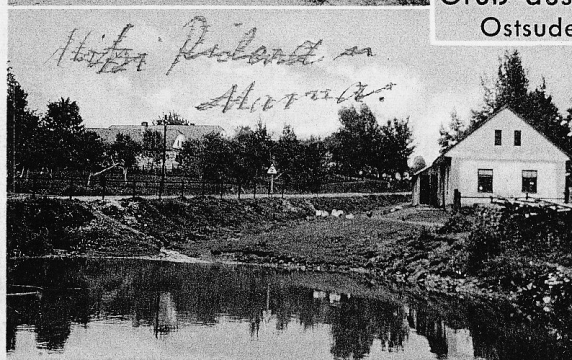
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

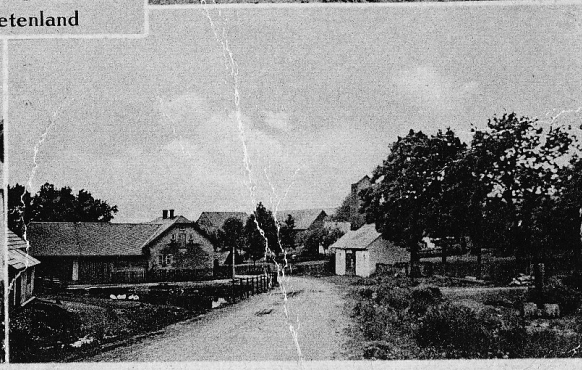
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Gruß aus Gaisdorf
Ostudetenland

Gruß aus Gaisdorf
Ostudetenland

Kyžlířov na starých pohlednicích ze 30. let 20. století [archív pana Mikulce - Kyžlířov]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kyžlířov: Účastníci honu (30. léta minulého století) [5]

Stojící zleva: Krätschmer (Potštát), neznámý, Zwesper (Kovářov),
Rohatsch Hermann, Schönweitz Josef, neznámý,
Willimek (Luboměř p.Str.), Mader Hans (Potštát),
Grohmann Rudolf (Kovářov)

Klečící zleva: Grohmann Otto (Kovářov), Rösner Rudolf (Lipná),
neznámý, neznámý

Hostinec U Tlustého Jana ve 30. letech [archív města Potštát]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Lipná - Lindava (Lindenau)

Lipná se jako tzv. řadová vesnice nachází v nadmořské výšce cca 517 metrů v nízkém severojižním údolí Lindavského potoka, 5 kilometrů severovýchodně od Potštátu. Německé jméno Linden-Au lze překládat jako lipový luh a souvisí jistě s množstvím lip, které v minulosti obklopovaly každý selský dvůr ve vsi. Staří lidé vzpomínali na stromy, které stěží obejmuli tři muži.

V roce 1939 měla ves 70 domů s 91 rodinami, v nichž žilo 375 obyvatel, z toho 174 mužů a 201 žen. Z nich bylo 370 Němců a jen 5 Čechů, všichni římsko - katolického vyznání.

Obec se nacházela na jazykové hranici mezi německými vesnicemi Luboměř pod Strážnou, Kovářov a Kyžlířov na jedné straně a českými vesnicemi Luboměř, Heltínov, Jindřichov a Partutovice na straně druhé. Obyvatelé se vždy snažili uchovat svoji národní německou identitu a stavěli se tak na odpor proti snahám „počechyzovávající“ Národní jednoty. V té souvislosti stojí za zmínku, že obce Jindřichov a Partutovice byly původně také německé, což dokazují dodnes některá příjmení.

Obecní katastr Lipné zahrnoval téměř 812 hektarů, z čehož 484,5 ha tvořili pole, 103,5 ha louky, 3,5 ha zahrady, 51,5 ha pastviny, 3,6 ha zastavěné plochy, 151 ha les a 14 ha cesty, silnice a úhor.

Půda je v místě jílovitá, častěji písčitá, na mnoha místech také kamenitá a náleží do 3. až 6. bonitní třídy. V dřívějších dobách zde byla těžena břidlice, později spíše štěrk a stavební kámen.

Pěstovány byly všechny druhy obilovin, především však žito a oves. Zastoupen byl také krmný hrách a vikev, běžná byla lněná pole. Obyvatelé se zabývali převážně zemědělstvím a chovem dobytka. Také každý dělník měl kus pole, krmil jednu až dvě krávy, přinejmenším však nějakou kozu. To jim umožnilo přežít bez hladu čas nouze, zvláště v době hospodářské krize 30. let minulého století.

V Lipné se před válkou nacházelo celkem 49 hospodářství s výměrou od 0,5 do 50 hektarů:

0,5 – 2 ha	4 hospodářství
2 - 5 ha	13 hospodářství
5 - 10 ha	10 hospodářství
10 - 20 ha	5 hospodářství
20 - 30 ha	11 hospodářství
30 - 40 ha	3 hospodářství
40 - 50 ha	1 hospodářství
50 ha	2 hospodářství

Pro poměry zemědělské struktury bylo výhodné, že na západě běžné dělení majetku u nás nebylo zaváděno a rozšiřováno. Nejstarší syn převzal hospodářství a mladší sourozence vyplatil v hotovosti. K částečné parcelizaci docházelo jen při prodejkách, kdy pak vznikala menší hospodářství.

Obcí protéká Lindavský potok. Klima je zde velmi drsné, v zimních měsících zajišťovaly kontakt s okolím jen sáně tažené koňmi. Lipná neměla vybudován žádný obecní vodovod, ale každý dům měl svou vlastní studnu. Kromě toho byly k dispozici dvě obecní studny, z nichž byla voda čerpána v obdobích sucha. Uprostřed obce ležel velký obecní rybník, zatímco v horní části vesnice provozovali Johan Lenger a Franz Losert rybník s vlastním chovem ryb.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Živnosti a řemesla zastupovali 2 obchodníci, 1 hostinský, 1 kolář, 1 kovář, 1 stolař, 2 ševci, 1 kameník, 4 handlíři s dobyt看em. V roce 1934 byl do Lipné zaveden elektrický proud.

Nejvýznamnější pamětihodností Lipné je starobylý dřevěný kostelík.

Veřejná zařízení a doprava

Po připojení Sudet k Německu, patřila Lipná narozdíl od ostatních obcí na Potštátsku pod okresní úřad v Novém Jičíně. Hospodářsky i kulturně však zůstávala orientována na Potštát, kam byla i přifařena.

Krajský úřad, krajský soud, daňový úřad: Nový Jičín. Obchodní komora: Opava. Četnická stanice: Spálov. Celní stanice: v obci. Poštovní, telegrafní a telefonní úřad: Potštát. Nejbližší nemocnice: Odry, Vítkov. Nejbližší lékař: Potštát, Spálov. Nejbližší lékárna: Odry nebo domácí lékárny lékařů v Potštátě a Spálově. Matriční úřad: Luboměř. V této souvislosti je neuvěřitelné, že vedením matriky byl pověřen český učitel z Luboměře, který byl navíc placen úřady z Německa. Tento učitel se pak po roce 1945 podílel na přísných výsleších Němců z Lipné a mnoho z nich poslal do internačního tábora.

Zubní technik: Potštát, Odry, Vítkov. Drogerie: Potštát. Veterinární lékař: Potštát. Stavitel: Potštát. Spořitelna a záložna: Potštát. Nejbližší železniční stanice: Jakubčovice n.O. vzdálené cca 9 km. Obecná škola v obci – od podzimu roku 1931 dvoutřídní. Měšťanská škola: Potštát. Mateřská škola: od roku 1940 v obci.

Místní historie

O založení obce Lipná či Lindava je známo málo. Písemné prameny byly zničeny požáry v letech 1866 a 1894. Od roku 1408 zde stojí dřevěný kostelík. Fara se podle výpovědi pamětníků nacházela na místě nynější kovárny - dům č. 45. Lipná spadala pod Potštátské panství. Fojtství v Lipné bylo vrchností přiděleno: 1 hub (stará plošná jednotka) půdy, 1 hospoda, 1 řezník, 1 pekař, 1 kovář, 1 krejčí a 1 švec, za pronájem pole rychtář platil. Přidělen mu byl navíc mlýn, obecní pastviny a sud piva k volnému nalévání. Veškeré pivo však musel odebírat z potštátského panství. Deputátní dřevo dostal pro dvoje kamna. Placené výkony: roční dovoz 10 věder vína z vinohradu. Při prodeji fojtství náležela panství desetiprocentní daň.

Zajímavé jsou údaje týkající se lindavského školství. Založení školy spadá do josefínské doby a učitel náboženství bylo od církevního úřadu vypláceno ročně 18 feniků. Nejprve se vyučovalo v domě č. 32, až v roce 1827 byla postavena nová školní budova. Počet žáků postupně stoupal a proto se v roce 1881 přistavěla další část. Školní budova však byla zničena požárem 2. dubna 1894. Ještě v tom roce začala obec stavět novou školu, která byla předána k užívání 25. června 1895. Ve školním roce 1931/32 byla škola dvoutřídní a řídil ji v té době učitel Brückner, který zde působil již od roku 1908. Po něm ji až do svého důchodu v roce 1940 řídil učitel Solovsky. Následně přicházeli noví mladí učitelé, kteří byli často překládaní, někteří byli povoláni i do německého Wehrmachtu. I z toho důvodu tady působilo v té době více žen - učitelek, než mužů - učitelů. V době jednotřídky se vyučovalo na směny, větší děti dopoledne – dvě skupiny, menší děti odpoledne – dvě skupiny. Pro učitele to bylo velmi náročné, protože vyjma náboženství musel vyučovat všechny ostatní předměty. Náboženství učil kněz z potštátské fary. Učitelkou ručních prací u dívek byla slečna Nojserová z Potštátu. Učitel Solovskému, který již od roku 1906 pracoval ještě

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

na obecním úřadě, jsme vděční za soupis obyvatel Lipné. V době odsunu tajně přibalil do svého zavazadla soupis obyvatel obce a převezl ho. Jen díky němu se zachoval. K úkolům učitelů patřila kromě výuky také příprava vánočních oslav a nastudování divadelních představení. Učitel Münster vedl zase mladé hochy ke sportu.

Až do roku 1931 byl učitelský byt přímo ve škole. Pro učitele však byl později postaven dům v blízkosti školy. Pro chudou vesnici to byla velká finanční zátěž. V obecní škole, z dnešního pohledu primitivní, však děti získávaly potřebné nové poznatky a vzdělání.

Počet obyvatel obce postupně během staletí rostl. Roku 1793 bylo v Lindavě 44 domů, 72 rodin s 291 obyvateli, v roce 1935 jedna škola, 47 domů, 336 obyvatel z toho 150 mužů a 186 žen, chováni byli 2 koně, 48 volů, 87 krav, 232 ovcí. Počet obyvatel, při sčítání ze 17. května 1939 byl 375.

Obec se od 20. let až do konce druhé světové války rozrůstala. Co všechno se přihodilo, na to vzpomíná pan Rudolf Lehnert z Lindavy:

„Koncem 20. a na začátku 30. let byla světová hospodářská krize, která poznamenala i náš život ve vesnici. Dělníci na stavbách silnic, v kamenolomech i lesní dělníci byli bez práce, sedláci za své produkty získali sotva to, co vložili. Všude se tak muselo šetřit. Přírodní katastrofy, vichřice v roce 1932 a požáry způsobily, že spousta živností byla zadlužena. Vichřice z jihozápadu směrem k hornímu konci zbořila stodolu Františku Wagnerovi - č. 8 a Rudolfa Theimerovi - č.35. I ostatní střechy byly těžce poškozeny. Také na obytném domě č. 3, Leopolda Wagnera, způsobila těžkou škodu na komíně, v důsledku čehož jeho celý dům úplně shořel. Od roku 1929 až do roku 1935 shořelo v Lindavě mnoho budov: stodola Rudolfa Mücka - č. 25, dům Rudolfa Rössnera - č. 12, Josefa Klösela - č. 18 (2x), Raimunda Rödera - č. 14 (2x), Anny Wagnerové - č.55 (její dům již nebyl postaven), Rudolfa Sommera - č. 33, Konráda a Emila Drabera - č. 19, Rudolfa Wagnera - č. 38, Josefa Wagnera - č. 4 a budova lomu Rudolfa Rössnera. Situace se změnila po založení hasičského sboru v roce 1939. Hasiči pod velením Franze Loserta nebo jeho zástupce Bernarda Mücka mohli již požár uhasit dříve, než způsobil větší škody nebo přešel na jiné budovy. Náklady obce na výstroj hasičů a zřízení zbrojnice byly již tím vlastně zaplacený.

Přes špatnou finanční situaci obce byl na památku padlých a nezvěstných z 1. světové války postaven pomník před kostelem.

Počestvování bylo v Lindavě stále tvrdší. Organizace „Národní jednota“ odkoupila dům pana Drabera - č. 19 pro potřeby české školy. To bylo velmi zvláštní a němečtí obyvatelé obce to vnímali velmi špatně. Protože v naší obci nežilo ani jediné české dítě, byly k nám do české školy posílány děti ze sousedního českého Heltína, v němž žádnou školu neměli. Na základě úředního tlaku musely tuto školu později navštěvovat i děti některých státních zaměstnanců, například děti cestáře. Odpovědí na tuto šikanu byla o to užší spolupráce Německého kulturního spolku a Spolku severomoravských Němců.

S vděčností vzpomínáme na učitele Ferdinanda Ertelta, který ve společenské místnosti hasičské zbrojnice pořádal pro mládež večírky, kde se hrály a zpívaly lidové písně. Tím byla udržována soudržnost. Nikdy to nebylo mezi obyvateli Lindavy lepší, než v době bídy a tísně. Ve volbách vyhrával tradičně Svaz zemědělců (BdL), později však již Sudetoněmecká strana (SdP) Konráda Heinleina. V létě 1938, když byla vyhlášena částečná mobilizace, nenastoupil žádný z bývalých sloužících k vojenské službě. Všichni odešli do lesů a až se dozvěděli o odstupu sudetského území Německé říši, zavládla velká radost. Hospodářská situace se začala měnit od podzimu roku 1939. Sedláci dostali za své produkty přiměřené ceny, hodně mladých lidí nastoupilo k policii, do služeb celního úřadu a také do budovaného průmyslu. Z české školy byl nejprve vybudován lágř pro služky, které byly nasazovány do zdejšího kraje

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

na pomoc v zemědělství. Později byla budova přestavěna na školku. Bohužel válka způsobila konec pozitivního vývoje obce a odsuny v roce 1946 znamenaly pro naši německou obec záhubu.“

Konec války a odsun obyvatel si lze vybavit opět díky vyprávění Rudolfa Lehnerta:

„V lednu 1945 jsme se strachem čekali blížící se frontu. Ve velké sněhové vichřici dojel transport s utečenci z Horního Slezska. Museli u nás zůstat několik týdnů, protože ve sněhu nemohli se svými vozy pokračovat. Všechny rodiny jsme ubytovali, a dle jejich vyprávění, jsme se strachem očekávali to nejhorší. Střelba se stále blížila. Členové německého Volksturm museli dělat zátarasy proti obrněným vozům a tankům. Stále přijížděli noví a noví utečenci a to již i z pohraničí - Kravařska. Odpočívali vlastně až u nás. V Lindavě se krátce zdržely dvě vojenské jednotky. Útvary Wehrmachtu odjížděly kolem naší obce po silnici směr Olomouc. Jednotka Horských myslivců držela až do 8. května tento průchod volný a umožnila mnohým svým kamarádům zpáteční cestu do Čech. Sedmého a osmého května byla tato silnice zcela ucpaná utečenci a vojenskými jednotkami. Rusové používali letadla a shazovali bomby. Shořely tak domy kováře Sendlera a stodola Josefa Wagnera. Pro naši obec nebyla nařízena žádná evakuace, mnozí tak utíkali do lesů, někteří také do blízkých Partutovic ke známým. V noci na 8. května odešli poslední němečtí vojáci a při jarním svítání již byli v obci Rusové. Jejich první vlna neměla moc času na drancování, ale následující jednotky byly důkladnější. Začala honba za děvčaty a ženami. Byla-li některá chycena v úkrytu, tím brutálněji byla znásilněna. Na drancování se účastnili i Češi, kteří ještě před několika týdny zdravili pouze Němce. Nejlepší koně vzali hned první den bojové jednotky Rusů a hovězí dobytek musela mladá děvčata hnát směrem na Ostravu. Bití a znásilňování jim bylo odměnou. Jedno stádo dobytka onemocnělo slintavkou a kulhavkou a zůstalo v naší obci 6 týdnů. Dohled nad stády a jejich doprovod zajišťovali Mongolové, kteří se také pustili do drancování posledních ukrytých věcí. Tito polodivocí lidé nebyli vybíraví, znásilňovali i staré ženy. Několik českých partyzánů chtělo ustanovit civilní správu, nemohli ji však prosadit proti vůli ruského velení. Do funkce lidového komisaře byl později ustanoven hilpersdorfský Čech jménem Richard Kunz, který měl sice německého otce, ale hlásil se k Čechům. Bylo nařízeno, že všichni Němci se musí vrátit z lesů domů, nesmí obec opustit a na paži musí nosit bílý pásek s černým písmenem N (označení Němců). Němečtí váleční invalidé Hans Zimmer a Rudolf Lehnert měli za úkol shromažďovat movitý majetek z obce, který pak nakládali s pomocí Franze Mücka z č. 24. Ten pak vše několika vozy a volským spřežením odvázel na shromaždiště za vesnici. Ostatní Němci museli mrtvá zvířata, která byla již částečně v rozkladu, především koně a krávy, zakopat do bombových jam. Jednoho rána uprostřed června přišli partyzáni a všechny muže od odrostlých chlapců až po starce vyhnali z postelí na jedno nákladní auto. Nejprve byli krátce vyslýcháni a pak odvezeni do Hranic a tam s ostatními Němci ze sousedních vesnic odvezeni na volný prostor. Někteří muži byli vybráni a týráni, např. hajný Raschendorfer z Maria Steinu (známé výletní místo na Odře pod Spálovem), který byl zbit až do bezvědomí. Odpoledne byli někteří práce schopní muži vybráni a posláni do českého internačního tábora, část také do ruského lágru. Rusové připravili jeden transport, který poslali směr Osvětim. Chlapce, staré a invalidní přivezli zpět do Lindavy, kde museli sklízet seno a udržovat hospodářské budovy v pořádku. Dívky byly pracovně nasazené do sousedních českých vesnic, kde ve skupinách odkličovaly brambory ve sklepech, čistily je a dělaly pomocné práce, vše bez nároku na mzdu. Muži, kteří byli v internačním táboře v Hranicích a Lipníku nad Bečvou, byli také nasazení na práci. Na svá hospodářství je brali čeští sedláci, kde naši muži, ale i dívky pracovali jen za stravu. Sedláci

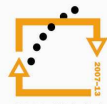
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

museli určitou sumu za ně odvést internačnímu tábora. Mezitím bylo vyhlášeno, že všechen německý majetek bude zkonfiskován a my budeme odsunuti. Do vsi přišli nový usedlíci, většinou chudí lidé z Beskyd. Nazvali jsme je Valachy. Německé hospodářské budovy obsazovali také Češi ze sousedních vesnic. Původní majitelé byli vystěhováni do výminků, kde čekali na den odsunu. V Lindavě bylo několik případů starých lidí, kteří tuto situaci a z jejich pohledu nespravedlnost, neunesli a zvolili raději smrt.

Koncem června 1946 bylo prvních šedesát obyvatel Lindavy přivezeno do Hranic na shromaždiště ke staré Czaikově cihelně. Prvním transportem bylo v dobytčích vagónech odesláno do Německa asi 60 lidí se skromnými zavazadly. Při kontrole v lágru byly často odcizeny lepší věci i přesto, že zavazadlo mělo povolených pouze 50 kg. Po prvním transportu následovaly rychle tři další, takže do konce srpna 1946 bylo obyvatelstvo naší vesnice z většiny ze svého rodného místa odsunuto.

Většina Čechů odsuny a konfiskaci majetku Němců schvalovala a dokonce někteří požadovali, aby byli sudetští Němci odvezeni na Sibiř. Odtud by se už jistě nikdo nevrátil. I v této době se však např. v sousedních vesnicích našli lidé, kteří toto nelidské jednání neschvalovali a vývoj ke komunismu v Československu předvídali. Byl i případ, kdy si policejní úředník přál raději s námi odcestovat, než zůstat a podílet se na perzekucích.“

Druhá světová válka si mezi občany Lipné vyžádala životy 21 mužů: Alka Josef, Berger Rudolf, Draber Johann, Ertelt Ferdinand, Klösel Karl, König Josef, Lehnert Josef, Mück Rudolf, Pollak Johann, Röder Hermann, Röder Rudolf, Rössner Adolf, Sandler Florian, Theimer Franz, Jahn Adolf, Knapp Johann, Manasek (Maňásek) Josef, Pollak Alois, Röder Raimund, Rössner Hubert a Wagner Rudolf.

Z celkového počtu 70 obytných domů byli odsunuti obyvatelé 57 z nich. Celkem proběhly 4 transporty. První z nich, zmiňovaný již výše, se uskutečnil na konci června 1946 a s 60 lindavskými občany směřoval do okresu Rottenburg/Laaber v jižním Bavorsku, druhý do okresu Büdingen v Hesensku, cílem třetího byl okres Hofgeismar v severním Hesensku. Poslední transport proběhl na konci srpna 1946 a směřoval do středního Hesenska. Řada domů v obci byla Čechy po roce 1945 zbourána, což ukazuje následující tabulka:

Původní vlastník	číslo domu	poznámka
Wagner Leopold	3	
Mück Karl	6	v roce 1946 vyhořel
Wagner Franz	8	
Wagner Florentine	13	
Mück Karl	19	pozdější nájemník W.Halbgebauer
Rössner Josef	23	
Mück Rudolf	25	starý obytný dům
Zeiler Adolf	28	
Theimer Rudolf	35	
Lenger Johann	40	hostinec
Röder Franz	44	
Mück Theresia	50	
Zimmer Rudolf	51	
Wagner Viktor	53	
Havran Otto	57	
Pollak Emil	62	

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vedle těchto úplně zbouraných usedlostí byly u jiných zničeny hospodářské budovy či výminky. Dřevěné stodoly zbudované ve třicátých letech byly rozebrány a pravděpodobně znovu postaveny v sousedních českých obcích. Tak se stalo v případě stodoly paní Theresie Mückové- domovní číslo 50 nebo třeba stodoly pana Lehnerta Rudolfa – domovní číslo 15.

Dnes patří Lipná k Potštátu a k roku 2011 v ní žije 87 stálých obyvatel, z toho 75 dospělých a 12 dětí.

Kostelík v Lipné v první polovině 20. století [archív města Potštátu]

Téměř totožný pohled z července 2011 [archív autora]

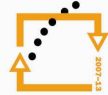
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

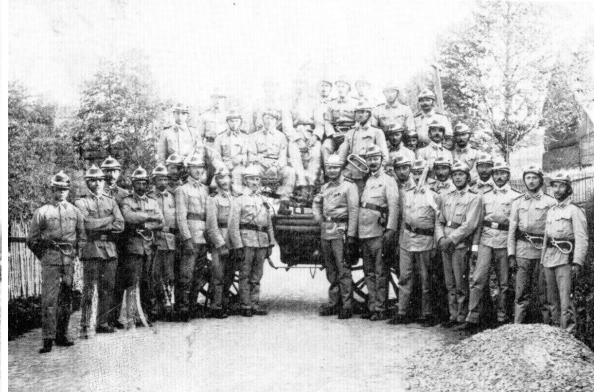
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Lipná – obecná škola [5]

Spolek dobrovolných hasičů v roce 1929 [5]

Jezdci Velikonoční jízdy pře pomníkem obětem 1.světové války [5]

Pomník vedle kostela dnes [archív autora]

Kaplička na druhém konci vesnice [archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Luboměř pod Strážnou (Liebenthal)

Území sídla je dnes zahrnuto do VÚ Libavá. Dvůr a obec Liebenthal náležela dříve k hospodářství a velkostatku Potštát. V průběhu staletí neslo místo různá pojmenování: Lybntal (1403), Liptain (1546), Libomiersch (1611), Liptanie (1626), Gut Liebenthal (1663), později již jen Liebenthal. Český název Luboměř pod Strážnou (méně často také Liptáň), je vžitý od druhé poloviny 20. století. Pro neznalé je matoucí také nedaleká Luboměř, která však narozdíl od Luboměře pod Strážnou spadala již do české jazykové oblasti s většinovým obyvatelstvem české národnosti.

Obec se nachází v nadmořské výšce 580 metrů v údolí táhnoucím se od severozápadu k jihovýchodu, podél horního toku Něččinského potoka (Latscherbach). Vesnice je vzdálena 23,2 km od Moravského Berouna a 17,7 km od Města Libavá. Podle sčítání obyvatel v roce 1921 se v obci nacházelo 93 domů, k nimž patřily ještě dva mlýny v Něččinském údolí a tři „polní domy“ mezi Luboměří p. S. a Barnovem - obec se tak až do konce 2. světové války pyšnila třemi větrnými mlýny, díky nimž byla „velmocí“ v kraji nazývaném Moravským Holandskem [4].

Obecní majetek zahrnoval 1037 hektarů a 26 arů, z čehož tvořila pole 490,42 ha, louky 137,78 ha, pastviny 65,22 ha, les 311,86 ha a nezastavěné plochy 31,98 ha. Půda je jílovitá, hlinito-písčité a stěrkovitá s výskytem břidlice a náleží do 3. až 7. bonitní třídy. Z plodin byly pěstovány pšenice, žito, ječmen, oves, vikev, hrách, jetel, len, řepa, brambory a mák.

Obyvatelé se živili především zemědělstvím. V lomu na těžbu střešní břidlice bylo zaměstnáno 5 lidí, oba mlýny na Něččinském potoce poháněly také pily na zpracování dřeva z okolních lesů. V obci působili dva obchodníci, 12 řemeslníků, 53 zemědělců a 4 domkáři. Zaměstnání poskytoval i výše vzpomínaný statek. V dřívějších dobách byla v okolí těžena i stříbrná ruda.

Nejvyšším vrcholem je zde Strážná (Hutberg) s 642 m.n.m. poskytující krásné výhledy na okolní krajinu. Obec byla obklopena krásnými lesy (Latscherwald, Mastnikwald, Lindenauerwald, ...), v nichž pramenily či jimi protékaly potoky s názvy jako Latscherbach, Flössenbach, Grundbach nebo Molkenbach, vodní prvek byl zastoupen také třemi obecními rybníky.

Veřejná zařízení a doprava

Okresní úřad: Moravský Beroun. Okresní soud: Město Libavá. Krajský soud: Olomouc. Daňový úřad: Moravský Beroun. Finanční úřad: Město Libavá. Obchodní komora: Olomouc. Četnická stanice: Milovany. Poštovní, telegrafní a telefonní úřad: Potštát. Kostel a fara v obci. Škola jednotřídní s 57 dětmi. Nejbližší nemocnice: Odry. Lékař a zubní technik: Potštát. Lékárna: Město Libavá. Veterinární lékař: Potštát.

Od roku 1899 fungovala v obci záložna, bohatý byl spolkový život. V obci působilo např. ochotnické divadlo nebo obecní kapela. Při jejich založení a fungování se velmi angažoval učitel Alfons Seibert, který také v roce 1908 stál u zrodu Sboru dobrovolných hasičů, kdy všem 24 mužům pořídil ze svých prostředků kompletní výstroj. Z jeho iniciativy byl v obci založen také chudinský fond. Ve vesnici fungovaly až do roku 1945 dva hostince.

Nejbližší železniční stanice: Jakubčovice n.Odrou (cca 11 km). Silnice a vzdálenosti: do Lipné 2km, do Rudoltovic 6km, do Kovářova 5km, do Potštátu 6 km. Ostatní cesty: do Milovan 4km, do Barnova 2 km, do Spálova 4 km, do Luboměře 2 km.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Místní historie

První písemné zmínky o obci pochází z roku 1394. Podle dokumentů prodává v roce 1408 Boček z Kunštátu ves Tasovi z Prusinovic. V roce 1536 je obec těžce postižena morem a téměř vymírá. 16. století je období, kdy zde má pevný základ protestantismus, což se však mění již počátkem 17. století, kdy po nařízení císaře Ferdinanda II. jsou protestanti pronásledováni. Majitel statku Johan S. Podstatský z Prusinovic ztrácí v důsledku své účasti v Moravské rebelii svůj majetek Potštát a Luboměř p.S., z obce odchází v roce 1624 mnoho rodin, v důsledku čehož zůstává dokonce 12 domů neobsazených.

V roce 1630 potvrzuje Karolus von Bordei, mandatarius princezny Karoliny d'Contercroy, luboměřskému dědičnému rychtáři privilegium, které mimo jiné povoluje zřídit činnosti řezníka, pekaře, krejčího, ševce a kováře. Kromě toho může také vykonávat obchodní činnost. Za to je povinen odvádět ročně vrchnosti určitý obnos.

V roce 1634 majetek od císaře Ferdinanda II. Karolina Austria d'Contecroy kupuje, umírá však bezdětná a její statky tak propadají státu. Císař Leopold I. je pak v roce 1663 prodává Johanu v. Walderode, ten umírá však již v roce 1674. Později přechází majetek do rukou rodu Desfours, avšak jméno Walderode zůstává již uchováno.

Počátky místní farnosti jsou datovány k začátku 15. století, v roce 1628 je však obec přifařena k Potštátu. Starý a malý dřevěný kostelík je v letech 1792 až 1794 nahrazen stavbou nového kostela zasvěceného P. Marii Sněžné. V jeho věži byly umístěny 3 zvony pocházející z let 1500 a 1551.

Začátky školního vzdělávání v Luboměři pod Strážnou sahají do roku 1762. Prvním řádným učitelem zde působícím byl Josef Polzer. Nejprve se vyučovalo v nevyhovujících prostorách bělírny, která náležela k rychtě. Obec vystavěla o pět let později dřevěnou školní budovu, kterou v roce 1828 nahradila zděná. V roce 1930 měla škola dvě třídy, v nichž se vzdělávalo 52 žáků. Do historie školství v Luboměři pod Strážnou se nezapomenutelně zapsal učitel a také místní mecenáš Alfons Seibert. V obci působil 26 let nejen jako učitel a ředitel školy, ale také jako lidový lékař, dirigent kostelního sboru a vedoucí obecní kapely. Pravděpodobně zánět slepého střeva byl příčinou jeho předčasného skonu. Zemřel 10. listopadu roku 1924 v nemocnici v Lipníku nad Bečvou a pochován byl ve svém působišti.

V roce 1775 měla obec 52 domů, v nichž žilo 334 obyvatel, v roce 1910 zde žilo 390 obyvatel, v r. 1930 359 obyvatel (čs. 10) a při sčítání k 17.5.1939 obývalo 91 obytných domů 375 obyvatel (174 mužů a 201 žen), z nichž bylo 371 německé národnosti, 3 české a 1 jiné národnosti, všichni vyznání římsko-katolického.

Druhá světová válka si mezi luboměřskými muži vybrala krutou daň v podobě 26 obětí: Berger Richard, Grohmann Franz, Grohmann Otto, Habel Josef, Havran Otto, Heger Florian, Heger Hans, Heger Oswald, Kral Franz, Kral Gerhard, Kröner Franz, Kröner Josef, Lehnert Ferdinand, Losert Rudolf, Manjago Albin, Manjago Rudolf, Mück Emil, Mück Franz, Neubauer Ferdinand, Pietsch Eduard, Polzer Franz, Richter Rudolf, Schiftner Otto, Schustek Franz, Willimek Hermann, Wolfert Ernst.

Po druhé světové válce byl majetek Němců na základě Benešových dekretů zkonfiskován. Již v létě 1946 obdržela část obyvatel bez vlastnictví půdy vysídlovací rozkaz a byli odesláni do sběrného tábora v Moravském Berouně. Zbylí hospodáři museli ještě zajistit sklizeň úrody z polí a pak také pocítili úděl vysídlení. Obyvatelé obce byli odsunuti z republiky v celkové třech transportech.

V roce 1950 byla samotná obec prohlášena za zaniklou. Dnes patří do VÚ a je osadou Města Libavá. V roce 2006 žilo v sídle 152 obyvatel, z toho 69 mužů, 59 žen a 29 dětí

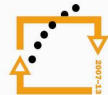
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

do 15 let. Většina lidí byla zaměstnána u podniku VLS. Obec, jejíž tvář za desetiletí značně změnila, dnes obývá přibližně 150 obyvatel ve zhruba 30 domech.

Znak obce [5]

Hlavní budova rychty [5]

Obecní hostinec ve 30.letech [5]

Současná podoba budovy [17]

Farní kostel P.Marie Sněžné [5]

Památník obětem 1.světové války [5]

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Středolesí (Mittelwald)

Ves leží v nadmořské výšce 600 metrů na jihovýchodním okraji Oderských vrchů, v mírné kotlině nedalekého, severozápadně položeného kopce Studený (625 m.n.m.), jihozápadně od Potštátu, obklopená věncem nádherných lesů. Klima je hlavně v zimě velmi drsné. Celou vesnicí včetně rybníčka protéká malý bezejmenný potok.

Při sčítání lidu v roce 1921 měla obec 52 domů s 59 domácnostmi a 284 obyvateli. Z toho bylo 125 mužů a 160 žen, 277 Němců, 7 Čechů, 280 římských katolíků a 4 evangelíci. Obecní katastr zahrnoval 758,16 ha a v tom 377,55 ha polí, 59,21 ha luk, 26,26 ha pastvin, 279,53 ha lesů, 2,77 ha zahrad a 12,91 ha stavebních ploch.

Půda je písčitá a jílovitá a málo plodná. Pěstuje se žito, ječmen, pšenice, hrách, jetel, vikev, krmná řepa, brambory, zelí, mrkev a len. Obyvatelé se většinou živí jako zemědělci, mimo nich jsou v obci tesaři, zedníci, dřevaři a různí jiní řemeslníci, kteří ale většinou za svou profesí docházejí do sousedních obcí, protože v samotném Středolesí žádné podnikání není. Vesnické potřeby obstarává hokynář a hospodský.

Dříve se zde dolovala břidlice na pokrývání střech. Několik pramenů na území obce napájí lipenský vodovod.

Veřejná zařízení a doprava

Okresní úřady: Hranice. Okresní soud: Hranice. Krajský soud: Nový Jičín. Daňová administrativa: Hranice. Daňový úřad: Hranice. Obchodní komora: Olomouc. Četnická stanice: Potštát. Kostel a farní úřad v obci. Jednotřídní škola se 42 žáky. Nejbližší nemocnice: Lipník n. B. a Hranice. Lékař: Potštát. Drogerie: Potštát. Lékárna: Hranice a Lipník. Zvěrolékař: Potštát. Zubní technik: Potštát. Lázně: Teplice nad Bečvou. Spořitelna a záložna v obci od roku 1910.

Spolky: Hasiči – 1912. Místní skupina Severomoravského svazu – 1897. Místní skupina Německé kulturní jednoty – 1928. Zemědělský obecní spolek – 1924.

Provoz prvního auta v obci je datován rokem 1923. Od roku 1922 vede ze Středolesí silnice přes Uhřínov (2km) do Drahotuš a Lipníka nad Bečvou. Jinak má Středolesí jen spojovací cesty do sousedních obcí, do Potštátu 4,5km, Radíkova 3km a Boňkova 3km.

Místní historie

Kdy bylo Středolesí založeno se nedá přesně zjistit, protože se o tom nenalézají žádné záznamy. Jak ale jméno naznačuje, budovali obec pravděpodobně dřevaři při obdělávání a pozvolném osídlování tohoto návršního hřbetu. Ještě v roce 1371 patřilo Středolesí s mnohými dalšími obcemi k hradu Drahotuš, obávanému loupežnickému hnízdu. O sto let později, v roce 1476 patřilo už pánu z Helfštýna - Vilémovi z Pernštýna, který hrad včetně příslušenství koupil za 6 500 uherských zlatých od Etibora z Eymburgu. V roce 1520 obdařil Jan z Pernštýna některé obyvatele z města Lipníka a z několika vsí, mezi nimi i ze Středolesí, polnostmi a pastvinami. Tato pole a pastviny obdrželi vyjmenovaní obyvatelé ke svým gruntům jako svobodné, bezúročné, dědičné vlastnictví tak, jak byly platby panstvím helfštýnským vymíněny a do důchodových seznamů zaneseny. Přesto nesměla být pole ani pastviny u gruntů, hlavně ve vsích, bez svolení majitele nebo správce panství prodávána. Úmyslem dárce bylo, aby se gruntovní majetek netříštil. V roce 1550 koupil panství hranické a drahotušské Václav Haugvic z Bidskupic. Do jeho vlastnictví se tak dostalo i Středolesí. Od tohoto roku je obec přivtělena do Hranic. Roku 1569 čítá ves jen 18 usedlíků. Množství

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nálezů švédských podkov svědčí o tom, že si Středolesí prožilo i hrůzy třicetileté války. Švédové procházeli obcí při svém tažení proti Helfštýnu.

První začátky školní výuky pocházejí z roku 1790 a to v prosté chýši. Roku 1840 se uskutečnila stavba první školní budovy. Od roku 1846 měla obec svou samostatnou faru. Do té doby bylo Středolesí přifařeno k Drahotuším, Podhoří nebo Potštátu. Protože sousední obec Uhřínov byla nejen přifařena, ale i přiškolená ke Středolesí, rozrostl se tak počet žáků a výuka musela být asi do roku 1860 zajištěna 2 učitelskými silami. V roce 1884 postavilo Středolesí nynější školní budovu a o dva roky později, v roce 1886, když si postavili v Uhřínově svou vlastní českou školu, byla odškolená.

V roce 1793 měla vesnice 41 domů s 56 rodinami a 240 dušemi, podle sčítání lidu ze 17. května 1939 měla obec 264 obyvatel.

Život ve Středolesí –Mittelwaldu přibližuje pan Josef Enenkl ve své písemné vzpomínce sepsané v Německu, v Astheimu v červnu 1977:

Naše tehdejší domovská obec Středolesí

„Obec Středolesí byla zmíněna poprvé kolem r. 1300. Do října 1918 patřilo Středolesí k rakouské monarchii. Od vzniku Československé republiky 28. října 1918 jsme byli čeští státní příslušníci v okrese Hranice. Od Mnichovské dohody 29. září 1938 byly německy mluvící oblasti kraje připojeny k Německu a až do 8. května 1945 patřilo Středolesí k okresní správě v Moravském Berouně. Na konci 2. světové války od 8. května 1945 jsme patřili opět do okresu Hranice.

Středolesí patřilo dříve k farnosti Drahotuše, děkanát Lipník, arcibiskupství Olomouc, později k Potštátu. Můj dědeček z matčiny strany, Johann Ott (nar. 1836, zemřel 1922) mi vyprávěl, že po roce 1840 šlo několik mužů s žádostí pěšky do Vídně. Protože tehdy ještě nebyla dráha ani automobily, tak tato dvěstěpadesátikilometrová cesta byla věru dlouhá. Byli přijati samotným císařem Františkem I. a přednesli mu prosbu moci si postavit vlastní kostel. Dostali svolení a také písemně potvrzené právo na jednoho stálého faráře. V roce 1844 tak už mohla být novostavba kostela zasvěcena sv. Antonínovi z Padovy.

Jak si vzpomínám, byl v letech 1908 až 1915 farářem Karl Doleschl, po něm v letech 1915 až 1920 Ladislav Losticky, posledním stálým farářem ve Středolesí byl od roku 1920 do roku 1934 Augustin Opravil. Farní místo bylo poté spravováno z Potštátu.

V roce 1910 byla ve Středolesí založena spořitelna a záložna. Prvním výplatčím byl nadučitel Johann Bröckner, a to až do svého penzionování a odchodu do Potštátu v roce 1930. Po něm až do konce války v roce 1945 vedl pokladní obchody Karl Wellert, dům č.12.

V roce 1912 byli založeni dobrovolní hasiči. První jejich velitelem byl nadučitel Johann Bröckner, pak Wellert Josef č.4, Parsch Johann č.9, Wellert Johann č.24, posledním náčelníkem do 8.května 1945 byl Stryk Alois č. 52.

Roku 1927 byl založen Zemědělský místní spolek. Prvním jeho předsedou byl Karl Wellert z č.12. a zůstal jím až do konce 2. světové války 8. května 1945.

Na jaře 1928 se sešlo několik mladých mužů a sestavili malou hudební kapelu. Začátek byl sice tvrdý, přece však byly chvíle radostné a veselé, kdy hráli i v okolních vsích.

V roce 1938 bylo ve Středolesí zavedeno elektrické světlo. Až do konce 2. světové války měla obec asi 260 obyvatel, 62 domovních čísel, Celková rozloha obce byla 758 ha, z toho přibližně 280 ha lesa.

Střed vesnice se nachází v nadmořské výšce 550 metrů. Zvláštním geografickým bodem je nad obcí se nacházející kopec Studený (625 m.n.m.), důležitý vyměřovací bod.

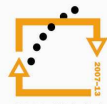
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Stál-li člověk na Studeném, měl pěknou vyhlídku. Pohledem na východ přes Kravaňsko (Kuhländchen) viděl na výběžky Beskyd, Radhošť (1257 m) s rozhlednou, dále jižním směrem, v dálce, známý poutní kostel na Hostýně, jihozápadně pak Slavkov s Mléčným - 637m. Stál-li člověk při jasném počasí na Studeném, pohledem na severozápad přes Kouty mohl vidět v dálce Jeseníky s vyhlídkovou věží (1492m, severně od Středolesí je pak asi 5km vzdálený Potštát (550m.n.m.).“

Nezapomenutý domov (J.Enenkel)

*„Kdo může zničit obraz, jenž spočívá v nás,
lesů jedle zelené, toků tmavé vlny,
střechy, věž a brány, studní tichý zpěv?
Hlasitě v uších znějí našich zvonů tóny.
Tys nám neunikl, čarokrásný obraze domova,
v mnoha hodinách ticha tě v duchu vidíme.
Tato láska věrná všem bouřím se staví.
Co Bůh do srdce zapsal, to láska je k vlasti.“*

Na události před válkou a hlavně po ní dále vzpomínají Anton Dreiseitel a Josef Enenkel:

„V létě 1930 šel nadučitel Johann Bröckner po více než 20leté činnosti ve Středolesí do důchodu. Jeho nástupcem byl Gerd Libovsky, později Hubert Jilke. Posledním, do roku 1945, byl Anton Dreiseitel.

Kostelním patronem byl sv. Antonín z Padovy. V tomto čase (13. červen) se konaly hody. Tzv. Císařské hody se slavily vždy třetí neděli v říjnu.

Na jaře 1938 bylo Středolesí napojeno na síť elektrického proudu. V tomtéž roce, při odstoupení sudetoněmeckého území Německé říši, obsadili oddíly Wehrmachtu naši obec 10. října.

Mezi Středolesím a sousední obcí Uhřínov ležela hranice se zbytkem Československa, později od března 1939 pak Protektorátu Čechy a Morava. Panoval zde čilý příhraniční ruch, protože obec byla dopravně směřována na Lipník a okresní hejtmánství bylo v Hranicích. Středolesí bylo brzy přiděleno k okresu Nový Jičín a později k okresu Moravský Beroun. S českými sousedními obcemi nepanovaly ani během války nijak napjaté vztahy, protože polní tratě hraničily vedle sebe a lidé se tak denně vídali a setkávali při práci na polích. V únoru 1940, při velké zimě, shořelo obytné stavení a hospodářské budovy rodiny Josefa Dreiseitela, a to do základů. Osoby našťastí nebyly zraněny žádné.

V lednu 1939 byli odvedeni k branné moci první muži. V německém Wehrmachtu sloužilo během války celkem 61 mužů, z nichž se 23 nikdy do domova nevrátilo.

8. května 1945 byli viděni první čeští partyzáni a ve stejný den ruští vojáci, kteří vpochovali do Středolesí od Radíkova. Učitel a několik uprchlíků byli zatčeni a odvezeni do zajetí. Starší, kteří ještě v obci zůstali, museli odstraňovat pancéřové zátarasy v okruhu zhruba 10 km. Až na jednu jedinou krávu, byl veškerý dobytek ze všech chlévů odveden a hnán ke sběrnému místu, odkud byl odeslán do Ruska. Dne 19. června 1945 byli všichni muži od 15 do 45 let odvedeni a zavlčeni do Osvětimi. Tři z nich, a to Josef Dreiseitel, Emil Brix a Alois Stryk dokonce až do Ruska, kde všichni ještě v tom samém roce zemřeli. Ostatní se vrátili na podzim 1945 do Středolesí a byli nasazeni na lesní práce. Občas přišli Rusové a v obci

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

plenili. Zvláště byly ohroženy ženy a dívky, které se musely schovávat. Od 20. května 1945 byly německé selské statky obstaveny a obsazeny Čechy. Pokud je nový osazenec nepotřeboval při hospodářství, sloužily německé pracovní síly, ať muži nebo ženy, povinně v českých okolních obcích. Němečtí vojáci, kteří se vraceli do své domovské obce, byli ihned bráni do českého zajetí. Všichni Němci byli označeni na oděvu páskou - na paži s „N“ (Němec – Deutscher), později byla páska žlutá. Obzvláště byli zasaženi starší obyvatelé, kteří museli žít s českými obsaditeli v domě a byli velmi často šikanováni. Ti Němci, kteří neměli žádné pracovní místo, byli odvedeni do českých táborů, kde byli dílem vystaveni týrání a velkému hladu. Tak například z Dreiseitelova statku byl nejstarší syn Josef zavlčen do Ruska a zemřel při pochodu smrti na podzim 1945. Prostřední syn a dcera byli povinni službou, dvůr byl obsazen Čechy. Nejmladší syn, učitel Anton Dreiseitel, byl jako příslušník branné moci dán do českého zajateckého tábora a zůstal tam až do vystěhování. Pro tyto okolnosti se otec Dreiseitel tělesně zhroutil a zemřel. Příklad masa nebyl žádný. Pro zajištění životních potřeb bylo měsíčně uvolněno 500,- Kč ze spořitelní knížky.“

Jak bylo řečeno již výše, druhá světová válka si mezi obyvateli obce vyžádala 23 obětí. K nim lze však počítat i ty, kteří vlastně zahynuli až po ní, a to v Rusku, kam byli odvezeni (Dreiseitel Josef – září 1945, Brix Emil – říjen 1945 a Stryk Alois- listopad 1945). U sedmi je znám rok úmrtí, zbývajících šestnáct zmizelo na ruské frontě a jejich těla se nikdy nenašla.

Po válce byla většina obyvatel Středolesí odsunuta na území Německa:

1. transport: červen 1946 horní Falcko (Oberpfalz)
2. transport: 17.7.1946 okres Groß Gerau (u Frankfurtu)
3. transport: září 1946 okres Weilburg a Limburg
4. transport: podzim 1946 okres Hofgeismar

Jednotlivé transporty byly sestavovány v Hranicích v opuštěné cihelně. Všechny cennosti musely být odevzdány a s sebou mohly být vzaty jen věci a šatstvo s určenou váhou do 50 kg na osobu. Začátek byl ve válkou zničených obcích velmi těžký. Umístění vyhnanců bylo problematické, nebyli vítáni s otevřenou náručí. Potraviny byly na přiděl, palivové dříví si musel každý obstarat v lese sám.

V současné době je Středolesí součástí Hranic a tvoří místní část Hranice VIII. Žije v něm asi 60 stálých obyvatel.

Budova školy v 70. letech [5]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kostel ve Středolesí v 70. letech 20. století [5]

Kostelík dnes [15]

Středolesí – letecký snímek [15]

Nově vybudovaná hasičská zbrojnice [15]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

4. Přírodní a kulturní zajímavosti kraje Potštátska a Libavska

Pro zpracování této části je použit materiál s názvem Potštát – památky ve stručnosti paní I.Krškové, která zapsala a doplnila vyprávění svého manžela PhDr. I.Kršky. Další informace týkající se přírodních zajímavostí byly čerpány ze závěrečné práce H.Klabačkové s názvem VVP Libavá – historie a současnost (2001) a publikace Natura 2000 v Olomouckém kraji (2009). Taktéž byly použity informace z knih J.Glonka: Zaniklé obce VÚ Libavá (2007) a J.Machaly: Kronika Libavska – 3. doplněné vydání (2010).

Přesto, že se kraj pyšní nevšedními přírodními krásami a množstvím kulturních památek, zůstává stranou zájmu širší veřejnosti. I když se po roce 1990 začalo otvírat i v posledních desetiletích zcela uzavřené Libavsko, zůstává i nadále vzhledem k existenci vojenského prostoru „ušetřeno“ požitků i nástrah cestovního ruchu. Vzhledem k likvidaci většiny původní infrastruktury a zpretrhání vazeb a kontaktů je také zázemí nezbytné pro turistický rozvoj tohoto regionu nedostačující. To přece jen kraj v okolí Potštátu a město samotné má perspektivu a mnohem větší možnosti přilákat návštěvníky a turisty z blízkého i vzdálenějšího okolí. Fasády měšťanských domů na náměstí v Potštátě se blýskají novotou, stejně tak hodinová věž z počátku 17. století. V městě je více možností ubytování i stravování. Z Potštátu se lze vydat pěšmo, kolmo či busem na pěknou okružní trasu, na níž lze navštívit ta nejzajímavější místa v okolí.

4.1 Kulturní památky a zajímavosti

Potštát

- **Hodinová věž** – postavena v 17. století jako ozdoba městského pivovaru.
- **Mariánský sloup** – v letech 1715 až 1718 postaven jako poděkování za záchranu města od moru.
- **Socha svatého Floriána** – jako patron hasičů byla nákladem místního tkalce postavena v roce 1766.
- **Kašna** – v minulosti konala funkci protipožární nádrže. Pochází z počátku 80.let 19.století, dnes je obnovena jako fontána.
- **Farní kostel sv. Bartoloměje** – první zmínky pochází z roku 1408, má gotické jádro a pyramidovou věž vysokou 42 metrů.
- **Poutní kostel Nanebevzetí Panny Marie** – jde o hřbitovní kostel s freskovou výzdobou od opavského malíře J.M.Lasslera. V kostele je k vidění nejstarší panorama Potštátu.
- **Renesanční budova zámku** – byla vystavěna na základech středověkého hradu. Zámek získal renesanční podobu za vlády rodu Podstatských z Prusinovic v 16. a 17. století. V současnosti se zde nachází sídlo městského úřadu, knihovna, obřadní síň,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

kulturní společenský sál, expozice k dějinám Potštátu a expozice učebních pomůcek pro hudební výchovu.

- **Hrobka rodu Desfours- Walderode** –pochází z 1. světové války a nachází se na při dolním vchodu na místní hřbitov.
- **Budova ZUŠ** – uchovává původní klenby a trámové stropy, nachází se naproti zámku.
- **Budova ZŠ** – pochází z roku 1902. K vidění je malbami zdobený strop vstupních prostor a mramorová pamětní deska připomínající vznik stavby.
- **Budova továrny** – dříve potštátská radnice, později továrna na kravatové hedvábí, výrobní ohýbaného nábytku a dílna na šití pracovních rukavic. Budova vyhořela 22.září 2008, dnes pouze torzo čekající na stržení.

Lipná

- **Dřevěný kostelík sv. Jana Křtitele** – jeden z nejstarších dřevěných kostelů na Moravě. První zmínka již v roce 1408, dnešní podoba pochází z 1. poloviny 18. století.

Boškov

- **Hřbitovní kostelík** – jde o filiální kostelík potštátské farnosti. Původní dřevěná stavba z roku 1408 byla v roce 1781 přestavěna na kamennou.

Kovářov

- **Kaple** – stavba pochází z roku 1876.

Kyžlířov

- **Kaple** – pochází z 18. století a má cenný interiér.
- **Zřícenina hradu Puchartu** – nachází se v katastru obce na skalním ostrohu nad hostincem U Tlustého Jana v údolí zvaném Grund nad cestou vedoucí z Potštátu do Hranic. Dříve strážní hrad opředený mnoha pověstmi.
- **Hostinec U Tlustého Jana** – hospoda vyhledávaná především cykloturisty se nachází při cestě z Potštátu do Hranic. Hostinec si vysloužil své jméno díky neobyčejně tlustému hostinskému, který tu žil v 19. století a do vzpřímené polohy si prý pomáhal lanem zavěšeným na háku poblíž výčepu. Tato původně zahradnická usedlost pochází z roku 1710.

Město Libavá

- **Farní kostel Povýšení sv. Kříže** – stojí na místě původní dřevěné stavby. Kamenný chrám byl vystavěn v letech 1622 - 1669 olomouckým stavitelem P.Schüllerem; zvláště interiér chrámu byl zdevastován armádou, které sloužil ke skladovacím účelům; dnes je staticky zajištěn a pozvolna opravován.
- **Větrný mlýn** – tzv. Seidlerův mlýn se jako jediný z 24 větrných mlýnů v oblasti dočkal dnešní doby. Značně poničená zděná stavba se v letech 1996 – 1997 dočkala rekonstrukce, kdy byla opravena a původní lopaty mlýna byly nahrazeny nepřilíživými (příliš zmenšenými) replikami.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Stará Voda

- **Chrám sv. Anny a sv. Jakuba Většího** – velmi hodnotná barokní stavba zbudovaná podle plánů italského architekta G.P.Tencally v letech 1681–1689 kroměřížským stavitelem M.Partschem. V letech 1688 – 1692 byla obehána klenutými ambity, naproti kostelu stála v minulosti budova kláštera piaristů. Chrám byl od dob svého vzniku centrem svatoanenských poutí obnovených opět v devadesátých letech. Velmi žalostný stav chrámu i okolí se začal měnit po odsunu sovětských vojsk v roce 1991, nápisy v azbuce jsou však patrné na zdech interiéru dodnes. Chrám je otevřen vždy při pouti na sv. Annu nebo v rámci turistické akce Bílý kámen.
- **Kaple sv. Anny nad Královskou studánkou** – stavba z dílny budišovského mistra P.Techeta pochází z let 1699 – 1703. Z žalostného stavu po roce 1990 se zásluhou skautů skví v celé své kráse opět od roku 2007.

Stará Voda byla v minulosti centrem vzdělanosti celé oblasti. V piaristické koleji se vzdělávaly významné osobnosti kulturního, vědeckého a duchovního života doby. Mezi nejznámější patří rektor pražské a vídeňské univerzity F.Halaška (1780 – 1847), přírodovědec J.E.Purkyně (1787 – 1869), orientalista a hebrejista K.Voborník (1796 – 1872) nebo arcibiskup olomoucký A.C.Stojan (1851 – 1923).

I v jiných obcích regionu a také v krajině mimo ně lze nalézt celou řadu sakrálních staveb – kamenné kříže (Město Libavá, Boňkov, Kyjanice, ...), kapličky (Boňkov, Boškov, Padesát Lánů, ...), zvoničky (Boňkov, Michalov), v zaniklých obcích jsou často vidět pomníčky obětem válek, přírodních pohrom či jako vzpomínka na zaniklé obce (Ranošov, Velká Střelná, Barnov, ...), zbytky selských stavení, hřbitovů, kaplí či kostelů. Často zásluhou nadšenců, za nemalých finančních obětí, jsou některé ze staveb zachráněny pro budoucí generace jako výpověď o životě zdejších obyvatel, jiné slouží jako memento a svědectví o lidské hlouposti a zlobě.

4.2 Přírodní zajímavosti

- **Pramen řeky Odry** - nachází asi 10 km západně od Potštátu katastru obce Kozlov. Pramen Odry vyvěrá ve výšce 633 m n.m. na vlhké rašelinné louce uprostřed hustého smrkového lesa mezi Křížovou horou a Fidlovým kopcem. Na místě pramene stojí altánek s lavičkami a informační mapou. Místo leží uvnitř vojenského prostoru, je však přístupné o svátcích, sobotách a nedělích.
- **Údolí Peklo** - zalesněné údolí táhnoucí se v délce 8 kilometrů od silnice spojující Potštát s Olomoucí do obce Podhoří. Je známo především díky pozoruhodným skalním útvarům, které však leží mimo turistické značky. Údolím prochází několik cykloturistických stezek.
- **Smolenská luka** – přírodní rezervace zahrnující inundační území Smolenského potoka, významná jak z hlediska botanického (ochrana lučních porostů s ustupujícími a kriticky ohroženými druhy rostlin), tak zoologického (ochrana mihule potoční). Nachází se nedaleko zničené vesnice Nová Ves nad Odrou uvnitř VÚ Libavá.
- **Ptačí oblast Libavá** - vyhlášená v roce 2004 a zahrnující katastrální území Město Libavá, Čermná a Slavkov u Města Libavá, Rudoltovice a Velká Střelná. Cílem je zde ochrana ekosystémů významných pro chřástala polního.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- **Velká Střelná – štoly** – evropsky významná lokalita, jejíž význam spočívá v tom, že se jedná o jedno z nejvýznamnějších zimovišť netopýra brvitého v České republice. Jde také o cenný doklad dřívější velmi rozvinuté těžby břidlice. Doly zde dosahovaly hloubky téměř 150 metrů.
- **Boňkov – štoly** – pozůstatky po podpovrchové těžbě břidlice, významné zimoviště netopýrů.
- **Potštátské skalní město** – v údolí podél říčky Velička, uskupení výrazných skalisek se stěnami tvořenými silně zvrásněnými vrstvami usazených hornin z období karbonu. Mnohá skaliska mají svá jména (Nebesa, Skřítkovy skály, Kamenná vrata,...) a jsou opředeny pověstmi. Na skalních stěnách jsou dobře patrné zvrásněné vrstvy usazených hornin. Některé skály jsou zabezpečeny jistícími kruhy a slouží horolezcům.

5. Turistické trasy a cyklotrasy

Mapy

- 1 : 50 000 KČT č. 60 - Moravská brána a Oderské vrchy
- 1 : 50 000 SHOCart č. 69 - Moravská brána, Oderské vrchy
- 1 : 65 000 - Cyklotrasy regionu Hranicko, 2009
- 1 : 65 000 – Cyklotrasa „Po stopách využívání vodní a větrné energie,“ 2007

5.1 Kraj Libavska ^[14]

Protože území VÚ Libavá láká nejen k příjemným turistickým a sportovním návštěvám, ale je rájem i pro rybáře, myslivce a jiné milovníky přírody, platí pro pohyb osob v této oblasti určitá pravidla a omezení. V roce 1991 vydal přednosta Újezdního úřadu VÚ Libavá rozhodnutí o zpřístupnění intravilánů sídelních útvarů civilistům bez omezení. Následovalo určení prostorů pro rekreaci a sport s vytipováním prostorů, které byly používány k výcviku bez střebeb, použití ostré munice a možnosti vzniku úrazu nálezem nevybuchlé munice. V roce 2002 vydal přednosta Újezdního úřadu Vojenského újezdu Libavá Výnos o zpřístupnění vybraných prostor, komunikací a turistických stezek.

a) Komunikace

1. číslo 444 Domašov nad Bystřicí – Město Libavá, část Heroltovice – Město Libavá
2. číslo 443 Město Libavá - Stará Voda - Podlesí
3. číslo 440 Město Libavá – Norberčany
4. číslo 441 křižovatka za Velkým Újezdem –Kyjanice – Město Libavá, část Kozlov
5. U Zeleného kříže – Boškov, směr Potštát, Odry

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

6. číslo 437 U Zeleného kříže–Město Libavá, část Slavkov–Loučka, směr Lipník n.B.
7. číslo 4427 Čermná – Staré Oldřůvky
8. číslo E462 Velký Újezd – Staměřice
9. účelová komunikace voj. Újezdu Luboměř pod Strážnou – Potštát, část Lipná

b) Turistické stezky

1. Podhoří - Peklo – Slavkov – Ranošov – Kozlov
2. Staměřice – Vrchní Pila – Zákřovský Žalov – Ranošov – Kozlov
3. Čermenský Mlýn – Hadinka

c) Sídlní útvary a samoty

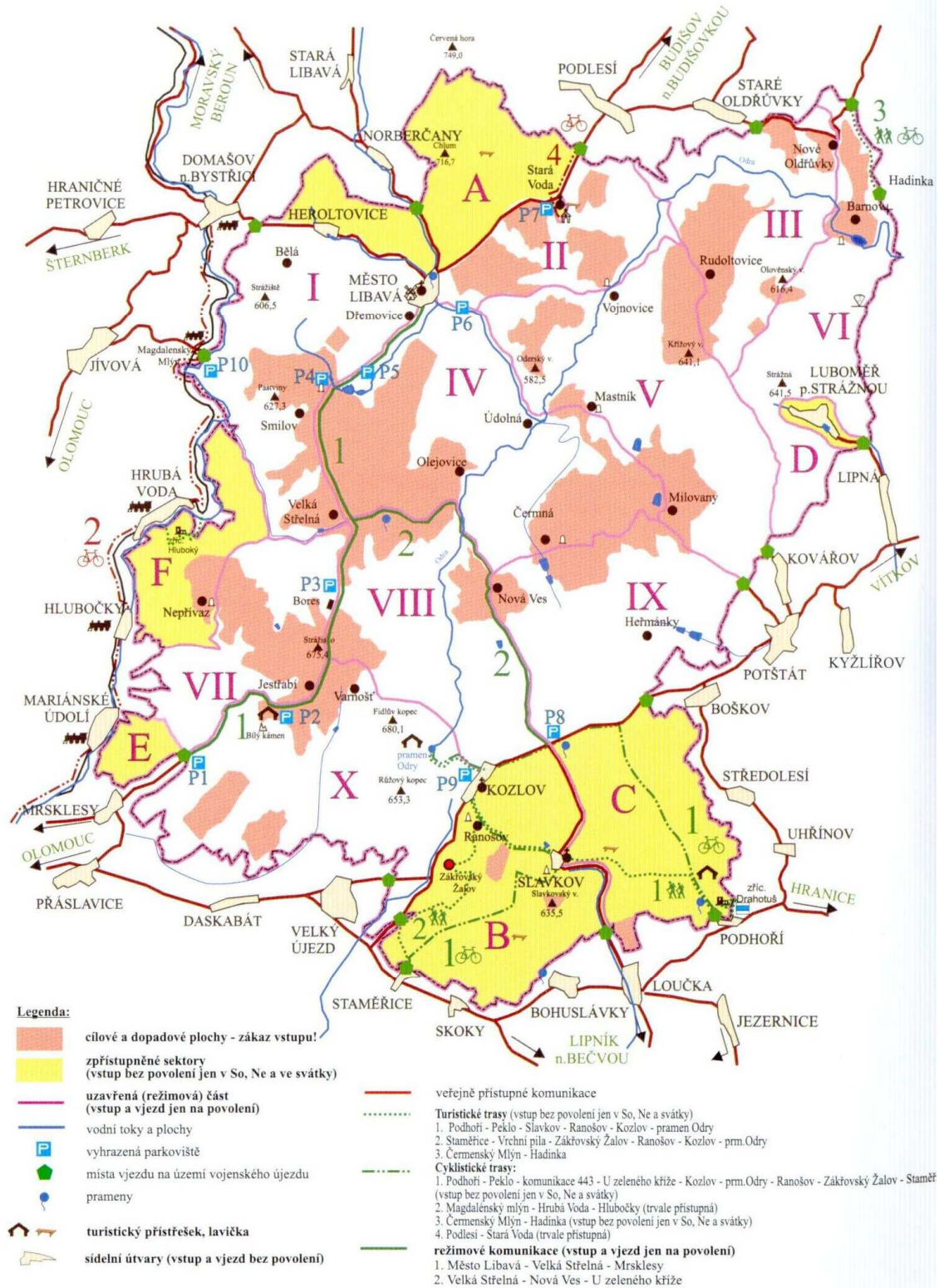
1. Sídlní útvary: Libavá- Město Libavá
Libavá- Heroltovice
Libavá- Kozlov
Libavá- Slavkov
Libavá- Luboměř pod Strážnou
2. Samoty Kostel sv. Anny a sv. Jakuba Většího a Královská studánka ve Staré Vodě

d) Územní plochy – viz mapka

1. Část území vojenského újezdu Libavá vymezená severozápadně hranicí vojenského újezdu a ohraničená jižně komunikací číslo 444 Domašov nad Bystřicí – Město Libavá a komunikací číslo 443 Město Libavá – Stará Voda – směr Podlesí, Budišov n. B.
2. Okolí kulturní památky kostela sv. Anny a sv. Jakuba Většího ve Staré Vodě, cca 100 m okolo vlastního objektu až po Královskou kapličku s pramenem.
3. Pramen řeky Odry 1 km severozápadně od Kozlova (přístup pouze pěšky po vyznačené turistické stezce, a to pouze o sobotách, nedělích a státních svátcích)
4. Část území vojenského újezdu Libavá vymezená jihovýchodní hranicí vojenského újezdu a severně ohraničená komunikací č. 441, křižovatka 1 km za Velkým Újezdem – Kyjanice – Město Libavá, část Kozlov – U Zeleného kříže –Boškov.
5. Část vojenského újezdu Libavá vymezená západní hranicí vojenského újezdu a ohraničená penetrační komunikací Hlubočky – Nepřívaz, Nepřívazský kopec trig. 615,3 – dále neprůjezdnou komunikací Nepřívaz – Za pazdernou –Smilovský mlýn. (Úsek Za pazdernou – Smilovský mlýn probíhá podél potoka Lichnička vlevajícího se do říčky Bystřičky).

Do výše uvedených komunikací a územních ploch je povolený vstup bez vydání povolení ke vstupu a vjezdu.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Mapa VÚ Libavá [3; str. 264]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Přehled zpřístupněných ploch

- Zpřístupněné plochy s omezením 30,00 km²
- Zpřístupněné plochy bez omezení 45,00 km²
- Turistické stezky a cyklostezky 27,00 km

V současné době jsou ve vojenském újezdu Libavá projednány otázky značení turistických a cykloturistických cest s Klubem českých turistů. Je prováděna příprava značení turistických a cykloturistických tras s pokyny pro návštěvníky újezdu. Postupně budou na významných místech budovány přístřešky, lavičky, odpadkové koše a další vybavení.

Akce Bílý kámen – novodobá historie

„Z širé hanácké roviny se severovýchodně od Velké Bystřice zvedá hradba lesem porostlých Oderských vrchů, které toto městečko převyšují víc jak o čtyři sta metrů nadmořské výšky. V lesním masivu, těsně pod vrcholem tohoto pohorí, při dobré viditelnosti září ze syté zeleně do daleka jasný bílý bod. Je to Bílý Kámen. Toto skalisko odhalené v prudké stráni z lesního porostu je nejvyšším místem prastarého lomu, v němž odedávna těžili kámen převážně obyvatelé nedalekých obcí Jestřabí a Varhošť. Tak, jako mnoho míst libavského kraje, je právě i tento kus skály obestřen mnoha pověstmi o chudém tátovi rodiny, zlém čertu a chytré ženě, která přetřením černého kamene na bílý zachránila muži jeho duši před peklem. Nad skaliskem se rozkládá rozlehlá, zvlněná pastvina a toto romantické místo bylo již dávno v minulosti častým cílem společných výletů obyvatel přilehlých obcí z hanáckých rovin, jak to dokládají i dobové fotografie z počátku tohoto století. Návštěvníci skálu pravidelně natírali vápnem a tím bylo dosaženo její optické viditelnosti až z kopců protilehlé Dražanské vrchoviny.

Od konce padesátých let, kdy byl vytvořen vojenský výcvikový prostor Libavá, byl pochopitelně i konec nejen výstupům na tento jedinečný vyhlídkový bod, ale i výpravám do celé této části malebných Oderských vrchů.

Po odchodu sovětské armády se stále více ozývaly hlasy zejména od starších obyvatel Velké Bystřice po obnovení tradice jarních pochodů na Bílý Kámen - a v tu dobu došlo shodou okolností ke šťastné konstalaci mezi bystřickou radnicí, velitelem 2.armádního sboru a velením libavské posádky. Velký fanda tohoto záměru, bystřický tajemník J.Koš požádal v Olomouci přítele generála Podešvu o možnost realizace tohoto záměru. Protože bylo pochopení i u velitele VVP pplk. Janíčka a správce vojenského Újezdu Libavá pplk.Valoviče, byla akce na jaře roku 1994 na světě.

Příprava 1. ročníku však byla nesmírně náročná. Počínaje vyhledáním vhodné trasy, přes zajištění pyrotechnického průzkumu, vytýčení v neznámém terénu, propagaci a poučení účastníků, zpřístupnění vojenských objektů, až k zajištění zdravotní péče a telefonického spojení. Vše se však zvládlo a tak se jednoho jarního dne stala akce Bílý Kámen skutečností. Popularita tohoto jednodenního výletu do Oderských vrchů neustále roste, každoročně se jí zúčastňuje stále více a více sportovců, mladých i starších - celé rodiny mají na tento víkend tradičně naplánován právě Bílý Kámen. Již dlouho je spolupořadatelem bystřický Auto-velo-klub a počty zúčastněných cyklistů se v posledních létech počítají na tisíce.

Trasa prvního ročníku (30.dubna 1994) vedla na Bílý Kámen, přes Strážisko na zámeček Bores, kde byla občerstvovací stanice. Z ní účastníci prošli přes Velkou Střelnou na pozorovatelnu nad ní, dále pak vyznačenou cestou terénem přes Pazdernu do údolí Lichničky a podél potoka na železniční zastávku Smilov.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Cyklisté měli trasu stejnou až do Velké Střelné, odkud pokračovali do Města Libavá. Ti zdatnější mohli zvolit odbočku do Staré Vody k prohlídce opravovaného kostela a po návratu zpět přes Domašov a Jívovou pokračovat do Velké Bystřice.

Hlavním pořadatelem akce byl tajemník OÚ Jaroslav Koš, pan starosta ing. Hradil měl na povel speciální skupinu - dva autobusy důchodců, s nimiž popojížděl po VVP na trase cyklistů včetně zastávky na Staré Vodě. Jeho zástupce - Jan Bugno, který se podílel na přípravě turistické trasy, ji zase poctivě celou prošlápl.

Akce se zúčastnilo na 700 nadmíru spokojených milovníků pohybu a libavské historie převážně z Velké Bystřice a sousedních obcí - z toho byla téměř stovka důchodců v autokarech a 250 cyklistů.“ [13]

Akce konaná vždy v prvních květnových dnech se těší stále větší oblibě. Rekordním v počtu účastníků byl zatím 16. ročník (1. května 2009), kterého se zúčastnilo 6.303 osob. Že si s návštěvníky dokáže pohrát nepěkně počasí, dokazuje 18. ročník (1. května 2011), kdy celý prostor VÚ skrápěl od časného rána až do čtrnácté hodiny vytrvalý déšť doprovázený větrem a zimou. I tak však neodradil 1.927 nadšenců. V roce 2011 se také poprvé uskuteční letní akce Bílý kámen, a to 27. srpna 2011.

Protože se Bílého kamene účastní již tisíce lidí, kteří se pohybují po vytyčených trasách vojenského prostoru, musí mít taková akce svá jasně stanovená pravidla:

- *Zájemci se zúčastňují akce na vlastní nebezpečí a náklady. Vstup do vojenského prostoru je povolen pouze s občanským průkazem či pasem, a to v den konání akce v době od 7:00 do 16:00 hod. v níže uvedených místech vstupu. Účastníci jsou povinni vojenský prostor opustit nejpozději do 16.00 hod a zavazují se dodržovat všechna ustanovení těchto propozic, pravidla silničního provozu, pokyny pořadatelů i kontrolních orgánů.*
- *Po vojenském újezdu se účastníci pohybují výhradně po povolených komunikacích označených červenou čarou v mapě akce a v terénu bílými fáborky. Každý účastník starší 15-ti let musí mít u sebe průkaz totožnosti, děti do 15-ti let se mohou po vojenském prostoru pohybovat pouze v doprovodu osoby s průkazem totožnosti. V rámci akce je zakázáno používat jakákoliv motorová vozidla, s výjimkou označených vozidel pořadatelů. Pro důchodce a rodiny s dětmi je předem organizován přesun autokary pořadatele podle samostatného časového harmonogramu a pokynů.*
- *Vstupy do vojenského újezdu jsou povoleny:*
 1. *Od obce Mrsklesy (prezentace v kulturním domě)*
 2. *Od Velkého Újezdu a Daskabátu*
 3. *200m severně od Kozlova směrem k prameni Odry*
 4. *Od železniční zastávky Smilov ve směru na Velkou Střelnou*
 5. *V Městě Libavá od Domašova*
 6. *V Nových Oldřůvkách nad Budišovem*
 7. *V Kovářově od Potštátu*
 8. *Ze Zeleného kříže nad Kozlovem*
- *Účastníci jsou povinni na celém území vojenského újezdu prokázat svou totožnost vojenským orgánům, orgánům Vojenské policie, Policie ČR i lesní strážce Vojenských lesů.*
- *Pořadatelé doporučují používat horská a treková kola v dobrém technickém stavu. Pro zvýšení bezpečnosti jsou cyklisté povinni používat ochrannou přilbu. Vzhledem*

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

SSOŠ
HRANICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

k rozsáhlosti vojenského újezdu se doporučuje mít drobné náhradní díly, prostředky první pomoci a mobilní telefon.

- *Pořadatelé jsou označeni jmenovkami „Bílý kámen“, jejich stanoviště bílými panely s nápisem „Bílý kámen“. Na výše vypsanych vstupních stanovištích obdrží účastníci, po předložení průkazu totožnosti a zaplacení poplatku 30,- Kč, dokumentaci potřebnou k absolvování akce. Děti do 10 let mají vstup zdarma.*
- *Z povolených tras nevybočujte ani nakrátko k nejrůznějším objektům či zbořeniskům, kde může dojít ke kontaktu s nevybuchlou municí či úrazům. Opuštění povolených tras je trestáno pokutou do 5.000 Kč. Nepovolené komunikace jsou pod kontrolou AČR, policie a lesní správy.*
- *V celém vojenském újezdu je vydán zákaz rozdělávání ohně, táboření a v lese i zákaz kouření.*
- *Občerstvovací stanice jsou na parkovišti pod Strážnou na odbočce k Bílému kameni, u zámečku Bores, na pozorovatelně Velká Střelná, na řadě míst ve Městě Libavá, u kostela ve Staré Vodě, možnost občerstvení je i na Zeleném kříži, v restauraci „U pramene Odry“ v Kozlově i na návsi v Mrsklesích před kulturním domem.*
- *Během pohybu po území vojenského újezdu nezanechávejte na trasách žádné odpadky (trasy akce musíme předat čisté!), k přírodě se chovejte ohleduplně. Cyklisté- nejezděte vedle sebe, umožněte průjezd vozidlům, pozor na chodce! Ve vojenském prostoru jsme jen jako hosté a pravidelné opakování této akce je podmíněno dodržováním všech výše uvedených zásad - pamatujte prosím na to!*

Libavské náměstí při akci Bílý kámen [12]

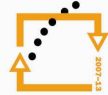
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

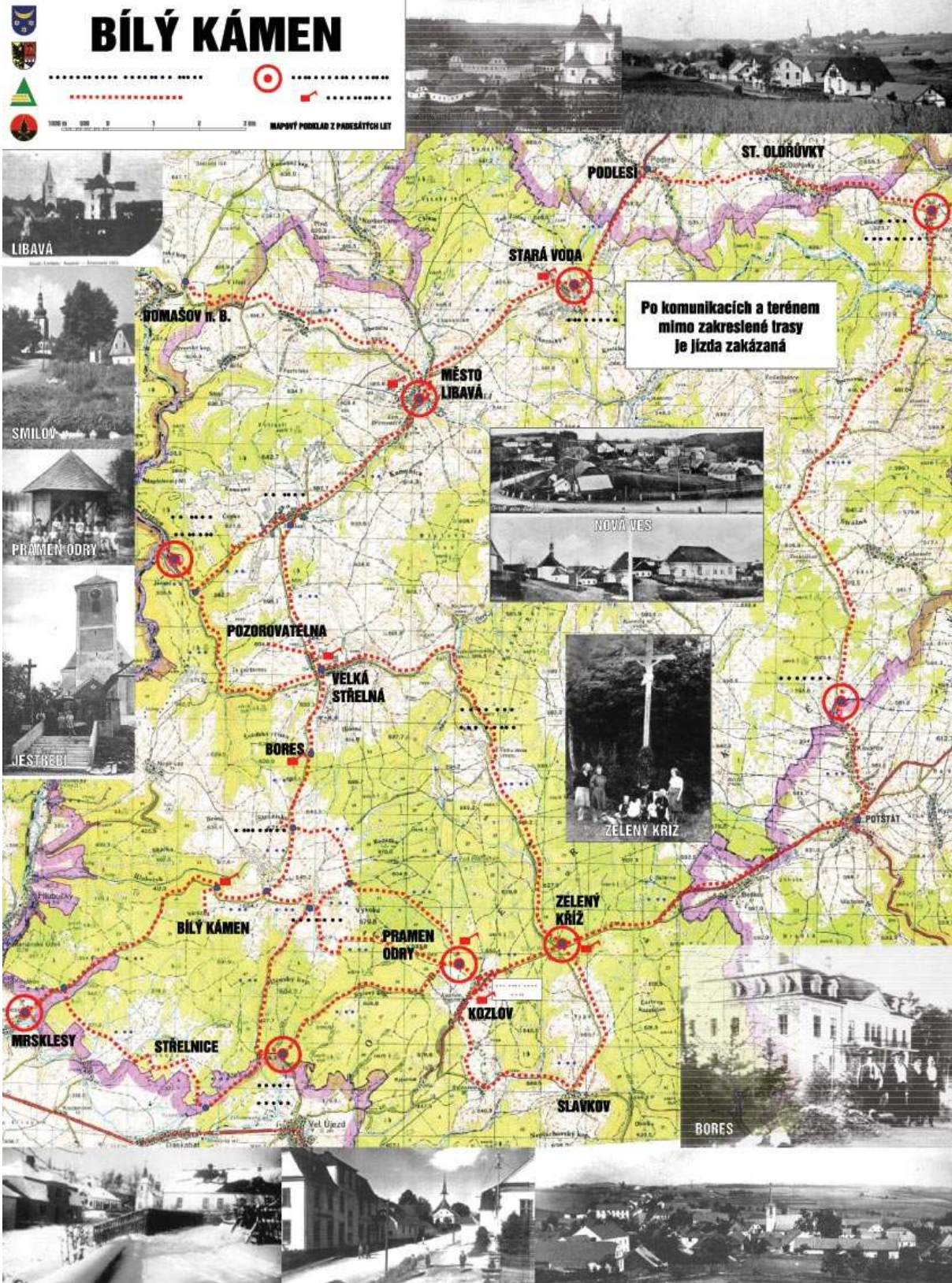
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Mapa rekordního 16. ročníku Bílého kamene – 2009 [12]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

5.2 Kraj Potštátska

Na Potštátsko se dá dostat od Prahy a Brna po dálnici na Olomouc, na exitu Velký Újezd odbočit směr Potštát. Další z přístupových cest vede z Hranic po silnici č. 440. Pojedete-li vlakem, pak se sem nejlépe dostanete z Hranic na Moravě a odtud busem směr Potštát.

Oblast je rájem turistů všech věkových kategorií, především cyklovýletníků. V uvedených mapách lze najít řadu možností, jak poznat kraj náhorních rovin, kopců i hlubokých údolí. Potštát, jako přirozené centrum, nabízí dnes řadu možností ubytování a stravování. Jak je patrné z předchozích částí, je kraj přitažlivý nejen čistým ovzduším, ale i řadou historických památek. Z města Potštátu pak lze provádět hvězdicovitě cyklovýlety i pěší túry po okolí. Z časových či jiných důvodů lze samozřejmě použít také autokar, kterým jsou dostupné všechny obce regionu. Kromě cyklotras a pěších tras nabízených v mapách uvádím i příklady jiných možností. Náročnost ve stupnici 1 – 5 (1 nejméně náročná, 5 jen pro zdatné borce).

1. Cyklotrasy – hvězdicovitě z Potštátu

- a) Potštát – Kyžlířov – Boňkov – údolí Bradelného potoka – Michalov – Padesát Lánů – Potštát
 Typ kola: horské, trekingové
 Náročnost: 2-3
 Možnosti občerstvení: Potštát, hostinec U Tlustého Jana
- b) Potštát – Boňkov – údolí Bradelného potoka – Středolesí – Kouty – Boškov - Potštát
 Typ kola: horské, trekingové
 Náročnost: 2-3
 Možnosti občerstvení: Potštát, hostinec U Tlustého Jana
- c) Potštát – Lipná – Luboměř pod Strážnou – údolí Něčínského potoka – Spálovský mlýn – Spálov – Luboměř – Nový Dvůr – Lipná – Potštát
 Typ kola: horské, trekingové
 Náročnost: 3 (úsek Spálovský mlýn – Spálov: 4 - 5)
 Možnosti občerstvení: Potštát, Spálovský mlýn, Spálov
- d) Potštát – Boškov – Kozlov – pramen Odry – Kozlov – Ranošov – Slavkov – zpět na silnici č. 441 – Boškov – Potštát
 Typ kola: trekingové, silniční
 Náročnost: 2-3
 Možnosti občerstvení: Potštát
 Poznámka: úsek Kozlov – pramen Odry – Kozlov je přístupný pouze o víkendech a svátcích
- e) Potštát – Boškov – Kozlov – Kyjanice – Žalov – Ranošov – Kozlov – Boškov – Potštát
 Typ kola: trekingové, silniční
 Náročnost: 3
 Možnosti občerstvení: Potštát

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Poznámka: úsek Kyjanice – Žalov – Ranošov – Kozlov je přístupný pouze o víkendech a svátcích

2. Pěší trasy – hvězdicovitě z Potštátu

- a) Potštát – po žluté ke zřícenině hradu Puchartu – hostinec U Tlustého Jana - Boňkov - po červené do osady Michalov – Potštát
Náročnost: 2
Možnosti občerstvení: Potštát, hostinec U Tlustého Jana
- b) Potštát – po červené přes Michalov do Boňkova – po červené Radíkov – kolem golfového hřiště po polní cestě do Středolesí – Kouty – Boškov – Potštát
Náročnost: 3
Možnosti občerstvení: Potštát, Radíkov
- c) Potštát – po modré směr Kyžlířov – po silnici údolím dolů směr Boňkov – hostinec U Tlustého Jana – po silnici k zastávce Pod Boňkovem – údolím Bradelného potoka na zelenou turistickou značku – po ní doprava směr Potštát
Náročnost: 2-3
Možnosti občerstvení: Potštát, hostinec U Tlustého Jana
- d) Potštát – po silnici podél potoka Veličky směr Hranice až k Tlustému Janovi a zpět
Náročnost: 1-2
Možnosti občerstvení: Potštát, hostinec U Tlustého Jana

Na podvečerní procházku jsou vhodné např. zcela nenáročné trasy:

- e) Potštát – Kovářov a zpět
- f) Potštát – Michalov a zpět
- g) Potštát – po milovanské silnici až na hranici VÚ a zpět

Ostatní, mnohdy krásné pěší trasy mohou zavést návštěvníka do vojenského prostoru, kde je pohyb regulován a podléhá povolení.

Všechny výše uvedené trasy lze však různě kombinovat, zkracovat či prodlužovat, případně volit i jiné dle údajů v mapě či informací od místních obyvatel.

3. Cyklotrasy – z Hranic

- a) Hranice – Velká – Hrabůvka – Radíkov – Středolesí – Kouty – Boškov – Potštát – Boňkov – Olšovec – Hranice
Typ kola: trekingové, silniční
Náročnost: 3-4
Možnosti občerstvení: Hranice, Hrabůvka, Radíkov, Potštát, hostinec U Tlustého Jana, Olšovec

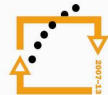
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- b) Hranice – Velká – Hrabůvka – Milenov – Uhřínov – Středolesí – Kouty – Boškov-
údolí Peklo – Podhoří – Milenov – Drahouše – Hranice
Typ kola: horské, trekingové
Náročnost: 4
Možnosti občerstvení: Hranice, Hrabůvka, Podhoří, Milenov, Drahouše
- c) Hranice – Olšovec – Boňkov – Kyžlířov – Potštát – Boňkov – Olšovec – Hranice
Typ kola: silniční, trekingové
Náročnost: 2-3
Možnosti občerstvení: Hranice, Potštát, hostinec U Tlustého Jana, Olšovec
- d) Hranice – Olšovec – Boňkov – údolí Bradelného potoka – osada Michalov –
Padesát Lánů – Potštát – Boňkov – Lhotka – Velká – Hranice
Typ kola: horské, trekingové
Náročnost: 2-3
Možnosti občerstvení: Hranice, Potštát, hostinec U Tlustého Jana, Olšovec
- e) Hranice – Olšovec – Boňkov – Kyžlířov – Luboměř – Nový Dvůr – Lipná –
Potštát – Boňkov – Olšovec – Hranice
Typ kola: silniční, trekingové
Náročnost: 3
Možnosti občerstvení: Hranice, Potštát, hostinec U Tlustého Jana, Olšovec

Trasy lze volit samozřejmě i v opačném směru, lze je kombinovat, prodlužovat nebo dle potřeby krátit. Existuje jistě také celá řada jiných možností. Trasy vedoucí do Luboměře pod Strážnou nebo Kovářova však mohou cyklistu zavést do vojenského prostoru, kde je pohyb osob omezen a regulován.

Potštátský kraj [archiv města Potštátu]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

6. Ságy a pověsti

Pro zpracování této kapitoly byla použita práce s názvem Potštát – pověsti, autora PhDr. I.Kršky, který z němčiny přeložil a doplnil výkladem staré pověsti zpracované F.Götzem, nadučitelem v Boškově. Některé z nich mají reálný základ, jiné jsou výplodem lidské fantazie zcela. Úvodní pověst O Bílém kameni je převzata z webových stránek akce Bílý kámen www.akcebilykamen.cz

Pověst o Bílém kameni

Před dávnými a dávnými lety, když snad ještě Pán Bůh se svatým Petrem chodili po zemi, aby odměňovali dobré a trestali zlé, a kdy Belzebub, pán pekla, posílal v jejich stopách své čerty, aby s tím dobrem a zlem hodně zamíchali, takže vlastně nebylo možno poznat, kdo je dobrý a kdo zlý, žil v Mrsklesích kovář. Kovář Antonín. Chlapík jak buk na nepřívazských kopcích, kde to v létě fouká a v zimě mrzne až praští, takže buky jsou tam pevné a houževnaté jako železo. Kovář Antonín měl taky svaly jako ze železa, ale srdce měkké jako máslo stloukané v máji. Antonín je dobrák od kosti, říkávala kovářka Andulka, železo dovede ohnout v rukách, ale by ohnul dlužníka, který už dva roky dluží pár grošů za okutí kobyly nebo okování vozu, na to musí přijít ohebný ženský jazyk. A potom mně říká, že jsem dračice. Ale to už se kovářka smála.

A smál se i Antonín. Jen když nám, Andulko, zdraví slouží a máme s dětmi co jíst. A zvedl kovářku do výšky, až leknutím zavýskla. A když ji spustil na zem, přitiskla se k propálené kožené zástěře, nic nedbajíc, že si zamaže čerstvě vyprané a na slunci vybělené rukavice, a dýchajíc prudce, skoro zalykavě, dívala se svýma chytrýma, černýma očima do modrých kovářových očí pod světlou, trochu ohněm opálenou a začazenou čupřinou. Antonín

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ji objal tak něžně a jemně, jako by se ani v jeho rukou železo neohýbalo jako těsto v rukou hospodyně. Neboť Antonín a Andulka se měli moc a moc rádi. Takové to už byly tehdy časy. Jako kdyby ve stopách Pána Boha a čertů chodila sama pohanská bohyně Lásky a snažila se tu božskou a čertovskou motaninu učinit lidem aspoň trochu snesitelnější.

Jenže po zemi chodilo také neštěstí. A to, jak je známi, nechodí po horách, ale po lidech. Pán na Hlubokém, pevném hradě na skalnatém ostrohu nad říčkou Bystřicí, se dal na řemeslo, které bylo tehdy v módě u urozených rytířů, hrabat a knížat. Ostatně nejen tehdy. Prostě zjistil, že nejsnadnější cesta ke zbohatnutí je položit se zálohou někde u cesty, po které jezdili bohatí kupci z Prahy do polského Krakova s nákladem drahých suken, vonného, divného koření a jiného vzácného tovaru, zmordovat čeládku a od kupců si vzít jako výplatné za život celé jejich bohatství. A když nebyli dost rychle svolní, rozvěsit je jako děsivou ozdobu staletých sosen kolem silnice. Někdy se rozjel až k „jantarové“ cestě k Lipníku, ale tam se dostával do hájemství urozeného pana Friduše z Helfštýna a s tím nebyly žádné žerty ani spolky. Jednou na to urozený rytíř z Hlubokého zle doplatil. Čeládka páně Fridušova padla na koně holomků z Hlubokého, které zavedli hlouběji do lesa, aby řehtáním nevarovali kupce. Tehdy rytíř z Hlubokého ztratil všechny koně a ještě část čeledi, když chtěla na Fridušovicích koně vybojovat zpět. Jen tak tak uprchl se zbytkem zbrojnošů pěšky cestou necestou. Proklínal nebe i zemi, Boha i lidi. Ovšem urozený rytíř ani jeho družina nechodí pěšky. A selští chámové koně nepotřebují. A protože mu Mrsklesy ležely právě v cestě, pobral zde všechny koně a krávy přibral navíc. Aby se odškodnil za nezdařený rytířský výboj. A kde sedlák či chalupník nebyl dost ochotný, ještě mu posadil ohnivého kohouta na doškovou střechu. Tak krutě si ještě nikdy nepočínal, i když s „desátky“ pro pána na Hlubokém muselo počítat celé okolí.

V Mrsklesích bylo zle. Některá stavení nebo spáleniště byla opuštěná, když obyvatelé uprchli. A ti zbylí nemohli kováři Antonínovi ani zaplatit starý dluh, ani si objednat novou práci. Neboť navíc ten rok udeřila strašlivá sucha, na polích nic nevzešlo, a co vzešlo, uschlo. Také kupecké cesty byly prázdné, neboť kupci pro obavu o svůj majetek i život volili jiné cesty. A tak, jestli si někdy kováři v Dolanech nebo Oujezdě dali zavolat Antonína na pomoc, když tam zastavila dlouhá řada kupeckých vozů a kupci hartusili, protože chtěli mít koně překovány a vozy opraveny co nejrychleji, čas je totiž drahý a trhy nečekají, tato občasná výpomoc odpadla. Antonín jako pomocník byl oblíben u obou - kovářů i u kupců. Kobylinky jako by mu kopyta samy nabízely a nikdy se nestalo, že by podkovu zakul a koně zchromil a práce mu v rukách jen hrála. To dovedli ocenit páni bratři cechu kovářského i kupci sami. A tak se Antonín vracíval vesele a v kapsáři mu cinkalo poctové české stříbro. Jenže to bývalo.

Dnes kovářská výheň pod přístěnkem vyhasla a zvonění kovadliny doznělo. Antonín chodil jako tělo bez duše. A nevěděl co s rukama, zvyklýma na těžké kladivo a žhavé železo. Nejhorší však bylo dívat se na bledé tváře a do smutných oček dětí. Hladových dětí. Nenaříkaly ani neplakaly. Ani Andulka, které jako by kordulka i fěrtošek byly najednou velké, neřekla jedno křivé slovo. Ale to bylo tím horší. Moci se vykřičet, vyplakat, aby hořké slzy netekly dovnitř, do duše, kde pálily jako jedovatá hadí slina.

Antonín utíkával do lesa. Aby aspoň na chvíli neviděl, aby mohl pálící oči a čelo položit na chladivý mech. A aby nasbíral houby, sladké maliny či borůvky, nebo dokonce položit pytlácká oka na zvěř. Už se ani krutých trestů za lesní pych nebál. Jen něco donést dětem k jídlu. Ale v tom suchém, krutém létě houby nerostly, jen červené vysměvačné muchomůrky, maliny a borůvky suchem nedozrály, scvrkly se a opadaly a pytlákem byl dobrák Antonín přešpatným. Jeho pasti zůstávaly prázdné. Jen jednou chytil hubenou, prašivou lišku, již mu nakonec bylo líto. Tak byla hladem vyzáblá jako ty děti.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jednou se zatoulal daleko, až do strání pod ves Varhošť. Byl horký srpnový den a Antonín byl unavený, žízňivý a hladový, až se mu hlava točila. Však také odešel před snídaní, aby neujídal dětem tu trochu prosné kaše, a za celý den dostal do úst jen několik suchých borůvek. Vyčerpaně se svalil na úpatí černé skály, která chmurně čněla ze strání. Černý kámen říkali tomuto místu, a kdo mohl, raději se mu vyhnul. Antonínovi nevadila zlá pověst Černého kamene. Už mu skoro nic nevadilo. Divné a zlověstné myšlenky se mu honily pod zpoceným čelem. Koš, který položil vedle sebe, byl skoro po okraj naplněn červenými, bíle kropenatými muchomůrkami. Nic jiného nenašel od rána, jen několik scvrklých, dohněda spálených kuřátek. Až přijde domů, připraví k jídlu tuto zlověstnou krásu a udělá konec všemu. A potom bude klid. Bude zbaven pohledu na hladovějící děti, které se mu ztrácejí před očima, i na usýchající krásu černoooké Andulky. Jen aby to nebolelo, aby usínaly tak lehce, bez tíže jako teď usíná on. Antonín zavřel oči. Z mráкотného usínání ho probudil uštěpačný smích. Antonín se prudce posadil a vytřeštil oči. Na černém balvanu proti němu seděl myslivec. Celý v černém, za kloboukem černé krkavčí péro, lesknoucí se do modra, na nohou měl vysoké černé boty. Jen levá noha měla divný tvar, jako by byla obuta na kopyto. Čert! blesklo Antonínovi hlavou a mrazivé zachvění mu proběhlo po zádech. Ale co! Čert, nečert, ani sám ďábel nemůže být horší než bída!

Myslivec naň upíral své uhrančivé černé oči, na úzkých rtech výsměšný úsměv. Vlasy černé jako uhel se kroutily jakoby spálené. Antonínovi se zdálo, že se z nich ještě kouří. Kováři, kováři, máš to nějaké roztodivné myšlenky! Odejít ze světa, abys se nemusel starat o děti. To je to nejlehčí. A vlastně bych tě měl v té myšlence utvrdit. Tak by nám tvá duše připadla bez námahy. Jenže já tě znám, kováři. To bys se dal spíše k lapkům na Hlubokém, jen abys pro děti něco sehnal. Ale mám pro tebe jiný návrh. Upiš mně svou duši a já ti zajistím bohatství a štěstí pro tvé haranty i pro tvou krásnou, černoookou Andulku. Bude to zas nejhezčí kovářka v celém okolí. Slovo čerta na to! Tady podepiš svou krví a do pěti let a do dne přijdi zase sem k Černému kameni.

Slova černého myslivce zněla tiše a uhrančivě jako syčení zmije. Z černé brašny vyňal pergamen a z klobouku vytrhl kavčí péro. Antonín byl jako v mráкотném stavu. Vnímal z celé řeči vlastně jen slova o bohatství a štěstí pro děti a Andulku. A pak se rozhodl rázem. Uchopil černé péro, bodl jím do ruky a na ožehnutý pergamen napsal tři křížky a znak podkovy. Podpis kováře Antonína.

Podkova pro štěstí. Zachechtal se myslivec. Ano, budeš mít štěstí. Pět let! Tvé děti a Andulka do konce života. Za pět let přijdi sem splatit dluh. Neboť za štěstí se vždycky platí. A ty muchomůrky z koše nevyhazuj. Dones je až domů, kdybys se snad jinak rozmyslel. Ačkoliv teď už je to jedno. Už jsi podepsal. Ale nezapomeň, dones je až domů a za pět nashledanou! Za pět let o půlnoci u Černého kamene! Černý myslivec se zachechtal a zmizel. Kolem černého balvanu se mihla jen klikatá čára na hřbetu zmije.

Antonín byl jako v omámení. Nevěděl, zda sní či bdí. Zda ho ve spánku nekousla zmije. Neboť na ruce měl několik kapek krve. Ale pak jako pod nějakým nutkáním přikryl jedovatou krásu v koši bílým šátkem, přehodil koš přes rameno a vydal se k domovu. Valem se stmívalo. Ze strany západní od Olomouce se obloha zatahovala černými mraky a vrcholky smrků a jedlí se začínaly zachvívat v poryvech větru. Ochladilo se a vzduch byl svěžejší, ale Antonínovi po počátečním osvěžení se šlo stále tíž a tíž. Koš ho tížil, jako by v něm nesl těžké balvany. Tak, tak že dospěl ke své kovárně, než první kapky deště osvěžily na troud vyprahlou zemi. První déšť od jara tohoto roku.

Andulka už vyhlížela na zápraží, a když spatřila Antonína, úsměv ulehčení se jí mihl vyhublou tváří. Jenom neznatelně, jen jako stín.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Dolanský kovář nám, Antoníne, poslal dva pecny chleba. Dobří lidé ještě nevymřeli a teď po dešti snad bude líp. Děti se najedly a už spí chudinky. Pojď se také najíst, jistě jsi vyhládl. A co to neseš v koši, že je to tak těžké?

Antonína bodlo u srdce. Co to chtěl udělat a co to udělal? Zase mu hořké slzy tekly do nitra a pálily jako led. Ano, vysype tu prokletou jedovatou krásu z koše, přizná se Andulce, co chtěl udělat. A snad se mu uleví.

Ale na bílou plachetku nepadaly z koše ohnivě červené muchomůrky, nýbrž se řinuly s cinkotem zlaté a stříbrné mince. Celý poklad! Ježíši Kriste, Antoníne! Kde jsi to vzal?

Antonín třeštil oči. Jako šílený shraboval rozkutálené zlaťáky a stříbrňáky do plachetky, třesoucími prsty svazoval cípky těžkého uzlu a jeho hlas sípěl. Budeš šťastná a krásná, Andulko. Budeš zase krásná, jako na naší svatbě, nejkrásnější nevěsta široko daleko. I děti budou šťastné a už nikdy nebudou mít hlad, prokletý, mordující hlad. Co na tom, že za štěstí se platí, zaplatím, ano zaplatím i duši....

Jsi nemocný, Antoníne, jsi nemocný z hladu a smutku. Pojď se najíst a lehnout si. Teď už bude dobře. Už bude opravdu dobře.

Celý týden se Antonín potácel mezi životem a smrtí. A celý týden seděla Andulka u jeho postele, přikládala studené obklady na jeho rozpálené čelo, utírala kapky krve z ruky, kde se nehojilo malé zranění jako kousnutí zmijí, a bledá, usouzená, ale s odpouštějícím úsměvem poslouchala bolestnou zpověď, která se Antonínovi v těch těžkých nocích drala útržkovitě, skoro nesrozumitelně přes rozpraskané, suché rty.

A potom jednoho krásného srpnového jitra, které se jako čerstvě vykoupané děvče rozběhlo po nočním dešti do vesnice, se Antonín probudil slabý, ale bez horečky. A Andulka mu přinesla hrnek mléka a krajíc vonného zlatého chleba. Jak to mléko sladce chladilo a jak ten chléb voněl! Kolem stály děti, už s trochou ruměnce na tvářičkách a za nimi Andulka, unavená, ale klidná, s vědoucím úsměvem na rtech. Už ne dychtivé děvče, které ví a bere na sebe zodpovědnost. Antonín až před ní cítil podivné rozpaky. Jak před milosrdným, odpouštějícím soudcem.

A potom, jako by se neštěstí přestěhovalo za varhošťské kopce, aby také jinde lidi poznali, že život se skládá ze štěstí a neštěstí. Král se konečně rozzlobil na rytířského lapku na Hlubokém, hrad oblehl, vyvrátil a spálil, takže se okolí přece jen trochu odlehčilo, ačkoliv královské posádky desátek také nijak neodpouštěly. Ale lidem se přece vedlo líp, hlavně když Antonín a Andulka pokladu nepoužili jen pro sebe, ale dovedli půjčit i pomoci těm nejpotřebnějším. Kupci znovu zalidnili staré kupecké cesty a obchod a řemesla znovu ožila. Kovářská výheň Antonínova znovu žhnula a kovářina zvonila svou pracovní písničku.

Ale něco se přece změnilo. Jestliže jiní mysleli, že neštěstí se navždy odstěhovalo - to už je taková lidská blahodárná vlastnost - nemyslel si to Antonín. Často se píseň kovářiny zlomila uprostřed a Andulka pak našla Antonína s očima upřenýma vzhůru do lesů k Černému kameni, zatímco mu rozžhavená podkova pomalu vychládala v kleštích. Andulka se na něho usmála a Antonín jako přistižený při zlém činu znovu žhvil výheň, až jiskry létaly, a dělal jakoby nic. Neboť o tom, co se stalo tehdy u Černého kamene, nepadlo mezi manžely nikdy ani slovíčko.

Čas ubíhal rychle a nenávratně, ba stále rychleji. A kovář Antonín byl stále zamlklejší a zamyšlenější. Byl boháč, to je pravda, ale žádná z nepravostí boháčů se u něho neujala. Kdo potřebný přišel, nikdy s prázdnou neodešel, ba jako by kovář ty potřebné skoro vyhledával. A možná že i vyhledával. Že chtěl zaplatit to své štěstí. Ale sám sebe neoklamal. V duši i po dobrém činu mu zasyčelo zmijím hlasem. Boha bys oklamal, ten chce být oklamán, protože je lidského rodu, ale čerta neoklameš. A ranka na ruce, dávno zhojená, jako by se otvírala a znovu krvácela. Jen úsměv se rtů Andulčiných nemizel. Jen se měnil. Bylo v něm něco

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

odhodlaného a rozhodného, až to vzbuzovalo ostych. Byla krásná, ba krásnější než dřív, ale byla to jiná krása a Antonín se už nikdy neodhodlal ji vyzvednout do výše, aby vykřikla dívčím jástem.

Pak přišel zase srpen. Srpen po pěti letech. A dva dny přede dnem, který byl stanoven, řekla Andulka Antonínovi: Potřebuji na den odejít s Liduškou. Až se vrátíme, něco důležitého ti řeknu.

Liduška byla nejstarší dcerka, šestnáctiletá krasavice, za kterou se už mnohé chlapecké oko s touhou podívalo. Modré oči pod zlatými vlasy se dívaly vesele a bezelstně. Celý tatínek, když byl mladý, brebtaly babky, aby se zavděčily bohatému kováři. Ten se jen smutně usmál, ale grošík z jeho kapsáře se přece přestěhoval do scvrklých prstů babky pochlebnice, která ovšem tentokrát mluvila jen pouhopouhou pravdu.

Andulka zastrčila Lidušce i sobě za ěadra snítku svěcených kočiček, naplnila dvě vědra vápnem, do šátku svázala trochu jídla a vydaly se na cestu. Kam, to nikdo nevěděl.

Toho dne kovář Antonín ani výheň nezapálil, ani kladivo do ruky nevzal. Nehnutě bez ducha seděl na kovadině a jeho oči tkvěly zadumaně na černé skále, která strměla v dálce, obletována krkavci. A pak, když slunko rozplášlo stíny, ve kterých se ráno koupalo, počalo se se skálou něco dít. Napřed dostala bílou čepičku, pak si oblékla bílou jupku a začala pomalu spouštět bílou suknicí. Jako když černá cikánka se po koupeli začne bíle oblékat. Kovář nevěřil svým očím. Ale marně si je mnul, zavíral a zase otvíral, byla to pravda. Když se slunko začalo sklánět ke svému západnímu lůžku, svítila skála do kraje neposkvrněnou bělostí jako nevěsta. Zářila jako bělostný prapor odpuštění a míru.

Před večerem se Andulka s Liduškou vrátily. V očích i kolem rtů jim svítil bílý úsměv. Nebo to byly stopy vápna? Avšak nikoliv. Liduška odešla jako nevědoucí děvčátko a vrátila se jako moudrá panna. Bůh ví, co Andulka v tom dni své nejstarší dceři svěřila. Ale její úsměv měl v sobě něco vítězného.

A než slunce zapadlo, řekla Andulka Antonínovi: „Zítřka o půlnoci nepůjdeš k Černému kameni splácet svůj dluh. Není už Černého kamene, je jenom Bílý kámen. A svůj dluh jsi splatil svou láskou.“

Antonín sklonil svou náhle šedivějící hlavu do Andulčina klína a slzy se mu řinuly z očí. Očišťující a uvolňující slzy, které už netekly dovnitř jako žíravý jed. A v úsměvu, se kterým se Andulka sklonila nad milovaného muže, bylo zas něco dívčího, dívčensky záludného. Zas to byl úsměv, se kterým dovedla Andulka před lety přinutit neschopného hromotluka Antonína, aby ji poprvé objal.

Druhého dne o půlnoci se nad krajem strhla strašlivá bouře. Vichr lámal staleté sosny jako třísky, blesk stíhal blesk a při každém blesku zasvítit do kraje Bílý kámen. Jako znamení. Jako výstraha. Při svitu hromničky hladila Andulka zmučenou hlavu Antonínovu a s nevyzpytatelným úsměvem poslouchala jak říká: Šťasten je ten, ženu chytrou a statečnou kdo nalezne. Ani Andulka, ani Antonín nevěděli, že jsou to slova skoro totožná s těmi, která napsal mudrlec před více než půldruhým tisíciletím. Ale nijak jim to nevadilo. Ostatně pro každého člověka je nejcennější ta moudrost, kterou zaplatí svou vlastní kůží. A tak to snad bude až do skonání světa, amen.

To je tedy pověst o Bílém kameni nad Mrsklesy. Každým rokem pak Andulka s Liduškou, pak jejich děti, vnuci a pravnuci měnili Černý kámen v Bílý kámen. Stačilo k tomu trochu vápna. Dnes už Bílý kámen zase černá. Dnešní potomci Antonína a Andulky mají jiné starosti než všelijaké pověry a pověsti. Jsou-li pro to šťastnější, nevím. Ale vím že Antonína a Andulku už z toho hlava nebolí.

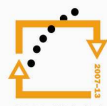
evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

O Bílém městě – Potštát a Švédové

V dobách třicetileté války, když Švédové obléhali město Odry, rozkládal se Potštát v místech někdejšího Bílého města, které bylo silně opevněno. Švédům se Odry dlouho nedařilo dobýt, obrátili proto svou pozornost jinam a vytáhli proti opevněnému Bílému městu. Město obléhali několik týdnů a snažili se jej přimět ke kapitulaci. Protože však bylo dobře zásobované, úmysl jeho obyvatele vyhladovět nevyšel. Veškerá námaha byla marná a Švédové nakonec obléhání přerušili a vytáhli směrem na Středolesí ke hradu Helfštejn. Jakmile se dostali na kopec v Padesáti Lánech, všimli si, že je následuje vypasený vůl, který měl na jednom z rohů len a na druhém ceduli s hanlivým nápisem: „Švéd dostane Bílé město jen, až tenhle vůl bude sprádat len.“ To švédského velitele rozlítilo natolik, že ihned vydal příkaz vrátit se a město dobýt. Napodruhé již měli Švédové lehkou práci. Obyvatelé města již po jejich odchodu bouřlivě oslavovali, hodovali a pili. Obránci města si notně „dávali do nosu.“ Švédům se podařilo odcizit opilému strážci Boškovské brány klíče, vedrali se do města a mezi nic netušícími měšťany způsobili velké krveprolití. Jen málokomu se podařilo zachránit. Město bylo vypáleno a zničeno tak, že nezůstal kámen na kameni. Doslova bylo srovnáno s půdou (německy Boden). Hrstka těch, kteří se zachránili, postavila postupně město nové, které vlastně vyrostlo z půdy. Pojmenovali jej proto Bodenstadt (Potštát), jak se jmenuje až do dnešních dnů.

Kříž řezníka Polišenského

Za dřívějších dob bývaly vsi na Potštátsku vyhlášeny chovem kvalitního hovězího skotu. Jeho kvalita byla natolik vysoká, že se „na Němce“ jezdil nakupovat dobytek i z českého jazykového území.

A tak se osudného 21. června roku 1928 vypravil „na Němce“ s povozem (bryčkou) nakupovat dobytek také hranický řezník František Polišenský. Na cestě se, podle pamětníků, zastavil v hostinci U Tlustého Jana, kde se údajně také o účelu své cesty zmínil. Když pohostinství opustil, vydal se dál po cestě směrem k Potštátu. Netrvalo však dlouho a ostatní hosté v hospodě i obyvatelé okolních domků uslyšeli výstřel. Nedalo jim, aby se nepřesvědčili, co se přihodilo. Vyběhli po silnici k Potštátu a nedaleko Skřítkových skal našli Františka Polišenského smrtelně zraněného a oloupeného, protože značný obnos peněz na plánovaný nákup dobytka již u sebe neměl. Františka Polišenského nezachránil už ani rychlý převoz protijedoucím autobusem do hranické nemocnice. Stal se tak obětí úkladné vraždy spojené s loupeží. Vrahovi a lupiči se podařilo uniknout i přes veškeré úsilí četníků a vyšetřujících orgánů a zůstal tak nepotrestán. Jediné, co se tehdy podařilo prokázat, byla skutečnost, že byl smrtelně postřelen kulkou z pušky pocházející z doby 1. světové války, kterou si úkladný vrah a lupič po příměří a následné demobilizaci ponechal.

Až později začala mezi pamětníky události kolovat zvěst o tom, že vrah, někdejší četník, se měl k činu přiznat před koncem svého života. Jiní pamětníci však toto sdělení popírali a pravda je, že čin zůstal až do dnešních dob neobjasněn.

Na místě úkladné vraždy dala rodina Polišenských postavit kamenný pomník s křížem a opatřit jej nápisem:

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Na tomto místě
byl úkladně zavražděn
František Polišenský
řezník z Hranic
21.června 1928

Český pomník s českým nápisem se dochoval i po Mnichovu 1938, který toto území odtrhl od republiky. Pomník zůstal nepoškozen i po osvobození až do šedesátých let 20. století. V 70. letech však došlo k jeho vandalskému poničení a zůstal jen původní podstavec. Ani ten však nedočkal klidu. Byl v důsledku těžby dřeva přemístěn a před rokem 2008 zmizel úplně.

O Propadlém kříži

Od nepaměti stával při spojovací cestě z Hranic do Potštátu hostinec, před kterým se nalézal kříž. V hostinci bývalo vždy veselo a tanečníci často nevěděli, kdy s tancováním přestat. O jednom Velkém pátku, kdy je každé veselí zakázáno, se tady zase oslavovalo. Tu se objevil zbožný poutník a tanečnický napomínal, aby zanechali bláznění a raději uctili jiným způsobem posvátný den. Hostinec však musel opustit, když se za své napomínání stal terčem posměchu. V zábavě se pokračovalo dál. Poutník se objevil znovu a napomínal k rozvaze. Znovu se však setkal s drzým posměchem a tancovalo a veselilo se dál. Tu se ukázal potřetí a naposled vyzýval přítomné ke klidu a k úctě posvátného dne. Když mu odpovědí byl znovu potupný smích, vykl uložení stařec nad lidmi a hostincem kletbu. Nebe se zatáhlo těžkými mraky, objevily se blesky a duněl hrom. Nastala strašlivá bouře. V naprosté temnotě, za ohromujícího rachotu a hřmění, se otevřela země a pohltila hostinec i s tanečnický. Také před hostincem stojící kříž se zčásti, až k „Ukřížovanému“, propadl. Když bouře pominula, pouze „Propadlý kříž“ označoval místo neštěstí. Vše ostatní zmizelo. Na Velký pátek je tu údajně slýcháno sténání a nářek potrestaných.

Tento kříž se skutečně až do května roku 1969 nacházel nedaleko Losertova (Vrátného) mlýna. Šlo o nízký kříž nesoucí nápisy INRI (v češtině Ježíš Nazaretský, král židovský), IHS s křížkem u H (v češtině : Ježíš, lidí Spasitel), letopočet 1723 a zkratky jmen BR a AR. V květnu 1969 byl kříž zcinen a pachatel nikdy nebyl vypátrán.

Podle boškovského nadučitele F.Götze však o tomto kříži existovala i jiná pověst. Podle ní, když dřevorubci v těchto místech káceli stromy, nosíval jim desetiletý chlapec z Potštátu oběd. Jednou musel čekat a z dlouhé chvíle rozklepával pomocí kamene kus chleba. Tu přišel o život padajícím kmenem. Na paměť neštěstí byl v těchto místech pořízen kříž.

Podle jiných údajů zde měl být v roce 1723 také zavražděn řezník. V té souvislosti mohlo jít o tzv. smírčí kříž, jehož postavení bylo součástí smírčí smlouvy, kdy např. vrah zaplatil pozůstalým odškodnění a na místě činu zřídil kamenný kříž ke smíření.

S tímto místem je spojena však i jiná tragická událost. Při ní 10. července v roce 2001 spadl strom kácený na břehu říčky Veličky na projíždějící automobil, ve kterém zemřeli dva lidé.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Propadlý kříž“ [18; str. 7]

Čertovo kopyto

Kdysi procházel krajinou kolem Potštátu čert. Zjistil, že obyvatelé jsou zde mimořádně zbožní a bohabojní. To se mu nelíbilo a umínil si je zahubit. V místech, kde u mostu přes Veličku leží Svatební kámen, chtěl zbudovat z balvanů hráz a vše zatopit. Podle zákonů pekla musel hráz postavit do prvního kuropění. Aby měl jistotu, skoupil všechny kohouty v okolí, avšak na jednoho, který zůstal skryt, zapomněl.

Sotva nastal večer, začal pekelník pracovat. Hráz byla už téměř dokončena a chyběl pouze jediný kámen, který čert namáhavě vlekl v těžkých řetězech. S nadcházejícím úsvitem začal skrytý kohout kokrhát. Se strašlivým třeskem se hráz rozpadla a jednotlivé rozházené balvany zůstaly jako památka na pekelné dílo. Jde o tzv. Čertovy kameny. Dopálený čert zanechal po sobě ve skále otisklé kopyto. Poslední z kamenů, kterým chtěl završit svou práci, zůstal ležet na kraji potoka. Nese pojmenování Svatební kámen, a traduje se, že se u něj za úplňku shromažďovaly vdavekchtivé dívky a pořádaly k němu závod. Ta, která k němu doběhla jako první, se na něj posadila a nejpozději do roka se pak vdávala.

Svatební kámen dnes [archív autora]

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ono Čertovo kopyto byl zajímavý skalní útvar, který byl k nalezení v lesním podrostu nedaleko Skřítkových skal, asi deset kroků vpravo od silnice do Potštátu, na pravém břehu řeky Veličky. Šlo o kámen s prohlubní ve tvaru kopyta, v němž se i za sucha stále držela voda. Dnes již nelze bohužel kámen spatřit, neboť při úpravách silnice po povodních v roce 1997 byl do místa výskytu nashromážděný odpad, pod nímž se zajímavost ztratila.

Podle jiné z pověstí vztahujících se k tomuto kameni, zanechal ve skále otisk kopyta kůň nesoucí loupeživého rytíře, který prchal pronásledovatelům. Název Čertovo kopyto proto, že rytíř se měl upsat čertu.

Jiná z pověstí o tomto kameni vypráví, že na cestě od Kyžlířovského mlýna, tam kde cesta odbočuje na Kyžlířov, žila v domku zvaném Rasovna bohatá, ale lakotná vdova po sedlákovi, která měla krásnou dceru. To záhy zjistil čert a požádal o ruku této krásky. Vdova mu dceru slíbila pod podmínkou, že se o svatbě nikdo nedozví. Ta podmínka se čertu líbila. Umínil si, že mohutnou hrází uzavře údolí a vše živé v něm utopí. Hráz však musel postavit před prvním zakokrháním kohouta.

Svůj plán důkladně připravil a pro jistotu skoupil všechny kohouty v okolí. I vdova musela satanovi své kohouty prodat. Byla však velmi mazaná a jednoho kohouta si přece jen ukryla. Vládce pekel pracoval s velkým spěchem. Krásnou dceru vdovy chtěl získat za každou cenu. Když byla práce nad ránem téměř u konce, vlekl v řetězech poslední kámen. Tu se ozvalo zakokrhání a hráze se rozlétla na všechny strany. Balvany ve stráni i onen Čertův kámen jsou němí svědci čertova nedokonaného díla, Čertovy zdi.

Potštátské skalní město

Toto uskupení větších či menších skal a skalisek začíná u boňkovské autobusové zastávky a táhne se po obou stranách údolí až k Potštátu. Má tři výrazné dominanty. Tou první je hned na začátku mohutná skála tyčící se nad prvním mostem přes Veličku. Nese název Nebesa (Himmelreich). Tam kde skalní město končí, za druhým potštátským domem, se nachází další ze zajímavých úkazů, skalní stěna ozdobená v zimě zamrzlým vodopádem. V období, kdy stromy nezdobí listí, stává se nepřehlédnutelným další z útvarů skalního města, skalní obr zvaný Kamenná vrata. Na přední straně skalní stěny se nachází něco, co připomíná bránu či vrata. Vrcholek skály zdobil mnoho let mohutný dub, který někdy v šedesátých letech uschnul, ale jeho torzo až do roku 2009 čnělo impozantně nad údolím. Teprve vichřice v onom roce dokonala dílo zkázy a mrtvé tělo dubu svrhla do údolí, do lesa na břeh řeky.

S Kamennými vraty jsou spojeny novodobé dějiny Potštátska. Jejich fotografie, kterou nechal v roce 1909 poříditi tehdejší hranický učitel a vlastivědný pracovník Vojtěch Bartovský, byla zveřejněna v rámci edice Vlastivěda moravská. Šířící se myšlenky Adolfa Hitlera našly odezvu i ve vzdálených oblastech tehdejšího Československa, na Potštátsku. Na Kamenných vratech pod dubem se tak jednoho dne objevila kresba hákového kříže a pod ní nápis „Heil!“ Toto „vylepšení“ Kamenných vrat bylo dokonce rozšiřováno nějaký čas na pohlednicích a četnické orgány o této skutečnosti okresní úřad v Hranicích vůbec neinformovaly. Skutečnost vyplula na povrch vlastně náhodou, když řídící učitel české menšinové školy v Potštátě Jan Prokop, při obvyklém vyřizování na úřadě v Hranicích, odpověděl na dotaz okresního hejtmana Wachsmutha, cože je na Potštátě nového. Úřední orgány zasáhly, nápisy byly zamalovány, pohlednice zabaveny a původci a šířitelé potrestáni.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zatímco nápis se podařilo zamalovat natolik, že jej připomíná pouze tmavá skvrna, svastika dodnes prosvítá. Skalní útvar je nejlépe patrný v zimním období.

Torzo dubu na svahu pod Kamennými vraty – 2011 [archív autora]

O vodníkovi od pramene Odry

Jednoho krásného slunného odpoledne seděl sedlák na břehu Odry, nedaleko od pramene. Pozoroval jen hemžení rybiček v proudu vody a ani jej nenapadlo, že by některou z nich chytil. Najednou jej někdo zatahal za kabát. Lehl se a uviděl malého myslivečka, z jehož kalhot stékala voda. Mysliveček – hastrman se na něj obrátil s nabídkou: „Když mi dáš, co doma neznáš, budeš si moci nalovit ryb podle libosti.“ Sedlák dlouho váhal, nakonec však svolil. S velkým úlovkem se vracel domů, aby udělal manželce radost. Ta jej vítala také radostně s právě narozeným synáčkem v náručí. Tu si otec připomněl, co vodníkovi slíbil a bylo mu najednou úzko. Na chlapce, který zdárně vyrůstal, dával pozor na každém kroku. Jednou chlapec otce prosil, zda by mu neukázal pramen Odry. Otec svolil a k prameni řeky jej přivedl. V nestřeženém okamžiku však, když se chlapec nahnul nad pramen, studená ruka stáhla jej pod vodu. Vodník si vzal, co mu sedlák kdysi slíbil.

O vodníkovi v Boškově

Jistý sedlák v Boškově měl zvláštní louku. Vždy, když na ní poslal čeledína, aby ji posekl, tento se již nevrátil. Když jednoho dne zase vyslal čeledína a ten začal se žatvou, přiblížila se k němu mužská postava s mokrým lemem kabátu. Vyzvala ho, aby spolu zápasili. Čeledín se jen pousmál a sekl dál. Když ale otrava nedal pokoj, svolil a zápasili spolu tedy. Čeledín si počínal chytře. Brzy svého vyzyvatele přemohl, spoutal jej na rukách i na nohách a přivezl ho sedlákovi domů na dvůr. Hospodář byl potěšen, naložil na vůz hnůj, zapřáhl do něj cizince, v němž vytušil hastrmana a po příjezdu na pole mu přikázal hnůj rozházet. K večeru, po práci, vodník sedláka prosil, aby jej pustil na svobodu. Ten svolil a hastrmana

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

propustil. Velké však bylo jeho překvapení druhý den ráno, když vstal. Všechn hnůj měl zpátky na dvoře. Nanosil jej tam v noci mstivý vodník.

O začarované selce v Boškově

Před mnoha lety žila na Boškově selka, která si na své usedlosti držela dva pacholky, staršího a mladšího. Nebyla to ale obyčejná selka, byla to čarodějnice. Oba pacholci si bědovali nad svým smutným osudem a navíc si vyčítali, že ten druhý je na tom lépe. Mladší z pacholků si stěžoval, že vždy o půlnoci přijde selka s prutem a začne ho velice bít. Hned potom jej vždy promění v koně – šimla a prohání se s ním po polích. Starší pacholek mu tedy navrhl, že si lehne do jeho postele, a když selka v noci přijde, tak ji prut vezme. Tak se také stalo. Když selka o půlnoci zase přišla, kouzelný prut ji vytrhl a udeřil ji jím. Ihned se proměnila v šimla. Starší pacholek na něj nasedl a jezdil křížem krážem po polích. Nakonec dojel i s koněm za místním kovářem a chtěl ho nechat okovat. Ten se zprvu zdráhal okovat koně uprostřed noci, nakonec však svolil a práci provedl. Okovaného šimla dovedl pacholek domů do stáje.

Ráno, když sedlák vstal, šel nakrmit koně do maštale. Ke svému údivu však ve stáji našel jen jednoho. Spěchal to sdělit své ženě, ta však taky nebyla k nalezení. Hledal ji v domě, na dvoře, ve stodole a stále ji volal. Našel ji až za vozem, schovanou, v lidské podobě, jen na rukách a nohách měla podkovy. Starší z pacholků ji znovu vzal ke kováři, aby ji „ozdob“ zbavil. Selka pak raději kouzelný prut zlomila a spálila.

O čaroději z Barnova

Čaroděj jménem Mais žil dlouhá léta v Barnově. Svým černým uměním byl znám po celém kraji. Jako jediný dokázal zbavit Potštátsko řádění ducha zlého vrchního Urbana z potštátského zámku.

Vrchní Urban proslul za svého života neobyčejnou tvrdostí k poddaným. Nebyl-li robotník dost pilný, následovalo hned vysazení deseti ran lískovkou. I po své smrti strašil kraj v podobě černého býka, muže či vepře. Jeho posmrtnou obětí se málem stal i mladý mlynář z Heřmáněk, když šel do Potštátu platit vrchnostenskou činži. Vraceje se večer domů, dotíral na něj urbanův duch velmi vehementně. Zbavit se jej dokázal až vyslovenou kletbou. Byl však vystrašen natolik, že mu přivolaný lékař musel pustit žilou. I tak však hrůzný zážitek zapříčinil předčasnou mlynářovu smrt tři roky poté.

Urbanův duch působil více neplech. V zámku tropil takový hluk, jako by se tam rozbíjelo všechno nádobí. Všichni, kteří v něm bydleli, jej ze strachu a ve spěchu opouštěli. Jindy zase, v době, kdy byl malován horní kostel, rozmazával malířům barvy. Urbanova ducha zbavil kraj až Mais. V podobě malého černého ptáčka jej lapil do připraveného konopného pytle a jeho mrtvé tělo pohřbil v lese u Barnova.

Z období výmalby horního kostela v letech 1742 -1743 je skutečně v pamětním zápisu doložen Josef Urban. Šlo však o potštátského konšela, pod jehož patronátem byla celá výmalba prováděna.

V jiné pověsti vystupoval tento zlý zámecký správce v Potštátě v posmrtné podobě vlkodlaka.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Závěr

Vždycky se mi líbilo slovní spojení „máme to za humny.“ Označujeme tím většinou to, co je nedaleko a co důvěrně známe. Zhruba deset kilometrů od Hranic máme „za humny“ oblast, o které mnozí vědí jen to, že zde roste spousta hub a panuje tuhá zima. Houbaři, milovníci lyžování, turisté a cyklisti o krásách zdejší přírody vědí, láká je sem čistý vzduch, průzračná voda, bohatství plodů a možnosti sportovního vyžití jim blízké. V předchozích řádcích jsem však nechtěl poukázat jen na krásy přírody a kulturní zajímavosti, ale poodhalit také roušku tajemství a snad přispět i k doplnění střípků mozaiky historie této oblasti a pokusit se tak vlastně napravit jakýsi dluh, který vůči zdejšímu kraji máme. Je smutné, že mnoho lidí dnes zná daleké, mnohdy exotické země a končiny lépe, než svou domovinu, než kraj, který je na dosah. Snad tedy předchozí řádky povedou k zamyšlení a většímu poznání toho, co máme skutečně „za humny.“ Vždyť ten, co více ví, i více může. I svou návštěvou může pomoci probudit kraj téměř půl století zapomenutý za jakousi pomyslnou oponou a přispět tak k jeho obnově a rozvoji.

Seznam pramenů, použité literatury, zdroje

1. Machala, Jindřich: Kronika Libavska. Olomouc 2006
2. Machala, Jindřich: Kronika Libavska – druhé doplněné vydání. Šternberk 2009.
3. Machala, Jindřich: Kronika Libavska – třetí doplněné vydání. 2010
4. Glonek, Jiří: Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá. Společnost přátel Poodří, Ostrava 2007.
5. Bannert, Josef: Heimatbuch Bodenstadt und Bodenstädter Ländchen. Fulda 1984.
6. Klabačková, Hedvika: VVP Libavá – historie a současnost. Závěrečná práce. Hranice 2001.
7. Nebeský, Jiří J.K.: Příběh lágru. Internační tábor a perzekuce Němců v Hranicích (1945-1946). Hranice 2003.
8. Moravská brána a Oderské vrchy – turistická mapa (1:50 000). Edice Klubu českých turistů. 4.vydání. 2010
9. Gajdůšek, Miroslav: Potštát - černobílý květ severovýchodu přerovského okresu. Obecní úřad Potštát 1996.
10. Publikace Natura 2000 v Olomouckém kraji. 1. vydání. Olomouc 2009.
11. <http://www.html.libavsko.eu/historie>
12. www.google.cz
13. www.akcebilykamen.cz
14. www.vojujezd-libava.cz
15. <http://www.mesto-hranice.cz/cs/pro-turisty/mesto-hranice/mistni-casti/stredolesi>
16. www.zanikleobce.cz
17. www.lubomerps.estranky.cz
18. Krška, Ivan: Potštát – pověsti - od Františka (Franze) Götzem, nadučitele v Boškově. Vydávání neperiodického tisku©Irena Kršková. Potštát 2009.
19. Krška, Ivan; Kršková, Irena: Potštát – památky ve stručnosti. Vydávání neperiodického tisku©Irena Kršková. Potštát 2010.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

20. Krška, Ivan: MUDr. Maria Desfours – Walderode. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
21. Krška, Ivan: Hrad Puchartu – pověsti a skutečnost. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009
22. Krška, Ivan: Kovářov – kaple. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
23. Krška, Ivan: Milovany – co nemohlo být ještě sděleno k minulosti zaniklých Milovan. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
24. Krška, Ivan: Potštát – z dějin duchovní správy v Potštátě. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
25. Krška, Ivan: Potštát – bývalá radnice a továrna. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
26. Krška, Ivan: Potštát – historie. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
27. Krška, Ivan: Potštát – požáry. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
28. Krška, Ivan: Potštát – k dějinám budovy Základní umělecké školy v Potštátě. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
29. Krška, Ivan: Skelná huť a její pověsti. Kršková, Irena: Vzpomínky pamětníků. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
30. Krška, Ivan: Obnova pamětního nápisu na domu č. 127 v Potštátě. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
31. Krška, Ivan: Boškov- k obnově bohoslužeb ve filiálním kostele v Boškově. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.
32. Krška, Ivan: Boňkov. Vydávání neperiodického tisku © Irena Kršková. Potštát 2009.